

Rodičovská práva neheterosexuálních rodičů

Bc. Lenka Herynková

Diplomová práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lenka Stáhalová**
Osobní číslo: **H138270**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Rodičovská práva neheterosexuálních rodičů**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na hledání odpovědi na otázku, jaká je míra rodičovských práv neheterosexuálních rodičů;
- na hledání možných cest k rodičovství neheterosexuálních osob;
- na právní pomoc a možnost postupu proti případnému diskriminačnímu jednání v oblasti rodičovských práv neheterosexuálních rodičů.

Součástí práce bude také praktická část (výzkum) zaměřená na zjištění míry podpory a tolerance heterosexuální společnosti vůči rodičovským právům neheterosexuálních rodičů, a také komparace zjištěných výsledků výzkumu se zkušenostmi a postoji samotných neheterosexuálních rodičů.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (antidiskriminační zákon).

HAŠKOVÁ, H., SAXONBERG, S., MUDRÁK, J., (eds.). Péče o nejmenší. Boření mýtů. Praha: SLON, 2012.

JANOŠOVÁ, P. Homosexualita v názorech současné společnosti. Praha: Karolinum, 2000.

MOŽNÝ, I. Rodina a společnost. Praha: SLON, 2006.

NEDBÁLKOVÁ, K. Matky kuráže. Lesbické rodiny v pozdně moderní společnosti. Praha - Brno: SLON, 2011.

VAŇKOVÁ, Z. Sexuální orientace jedince ve světle osobnostních práv. In: Sexuality VI: Zborník vedeckých príspevkov. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, 2013.

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková

Institut mezioborových studií

Datum zadání diplomové práce:

4. listopadu 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2015

V Brně dne 4. listopadu 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.

děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 15. 3. 2015

BO. LENKA HERYNKOVÁ.....*Herynkova*
Jméno, příjmení a podpis diplomanta

ABSTRAKT

Tato diplomová práce si klade za cíl prozkoumat problematiku rodičovských práv neheterosexuálních rodičů, která je v současné moderní společnosti stále ještě poměrně tabuizovanou otázkou. V teoretické části práce je pojednáno o vnímání menšinové sexuální orientace od historie po současnost, dále pak o společenském pohledu na práva neheterosexuálních rodičů společně s argumenty pro a proti adopci dětí stejnopohlavními páry či o diskriminaci sexuálních menšin v oblasti rodičovských práv. V neposlední řadě je zde věnován prostor právním aspektům této problematiky, jako jsou například práva dítěte nebo uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen. Poslední kapitola teoretické části je pak zaměřena na hledání možných cest k rodičovství neheterosexuálních osob z právního hlediska, právní pomoci a možnosti postupu proti diskriminačnímu jednání. Součástí práce je také praktická část, která prostřednictvím dvou dotazníkových výzkumů zjišťovala postoj jednak většinové heterosexuální společnosti k rodičovským právům neheterosexuálních rodičů a také to, zda se právě tito příslušníci sexuálních menšin cítí být v této oblasti diskriminováni.

Klíčová slova: Homosexualita, bisexualita, transsexualismus, diskriminace, tradiční rodina, homoparentalita, adopce, asistovaná reprodukce, biologická matka, sociální matka, zákon o registrovaném partnerství.

ABSTRACT

The aim of this diploma thesis is to examine the issue of parental rights of non-heterosexual parents, which is still quite taboo issue in modern society. A theoretical part deals with the perception of minority sexual orientation from history to the present and it also deals with the social point of view on the rights of non-heterosexual parents together with pro and con arguments of same-sex couples to adopt children. The thesis focuses also on discrimination against sexual minorities in the area of parental rights. Finally, there is a section devoted to legal aspects of this issue, such as the rights of the child or the exercise of the reproductive rights of lesbian women. The last chapter of the theoretical part is focused on finding possible ways to parenthood of non-heterosexual persons legally, legal aid and a possibility of a process against discriminatory conduct. The work also includes a practical part with two questionnaire surveys. It describes the attitude of mainstream heterosexual society to the parental rights of non-heterosexual parents and also whether these members of sexual minorities feel discriminated against in this area.

Keywords: Homosexuality, bisexuality, transsexualism, discrimination, traditional family, homoparentality, adoption, assisted reproductive technology, biological mother, social mother, registered partnership law.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně dne 15. 3. 2015

Bc. Lenka Herynková

Poděkování

Děkuji paní PhDr. et Mgr., Mgr. Zdeňce Vaňkové za cenné rady a pomoc, kterou mi věnovala při zpracování mé diplomové práce.

Rovněž děkuji své rodině za pomoc a podporu, které si nesmírně vážím.

Ráda bych také vyjádřila velký dík všem respondentům, kteří byli tak laskavi a zúčastnili se mého výzkumu.

Bc. Lenka Herynková

„Různé rodiny, Stejná práva“

(Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu – PROUD)

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VNÍMÁNÍ MENŠINOVÉ SEXUÁLNÍ ORIENTACE OD HISTORIE PO SOUČASNOST.....	11
1.1 STRUČNÝ HISTORICKÝ VÝVOJ	11
1.2 VNÍMÁNÍ MENŠINOVÉ SEXUÁLNÍ ORIENTACE V SOUČASNOSTI	14
2 SPOLEČENSKÝ POHLED NA PRÁVA NEHETEROSEXUÁLNÍCH RODIČŮ	17
2.1 VNÍMÁNÍ TRADIČNÍ RODINY	17
2.2 DISKRIMINACE SEXUÁLNÍCH MENŠIN V OBLASTI RODIČOVSKÝCH PRÁV	19
2.3 ARGUMENTY PRO A PROTI ADOPCI NEHETEROSEXUÁLNÍMI RODIČI	21
2.4 ZÁKLADNÍ KOMPARACE PROBLEMATIKY V ČR A VE SVĚTĚ	25
3 PRÁVNÍ ASPEKTY.....	28
3.1 RODIČOVSKÁ PRÁVA LGBT OSOB.....	28
3.2 UPLATNĚNÍ REPRODUKČNÍCH PRÁV U LESBICKÝCH ŽEN	31
3.3 PRÁVA DÍTĚTE.....	34
4 OBRANA PROTI DISKRIMINACI NEHETEROSEXUÁLNÍCH RODIČŮ Z PRÁVNÍHO HLEDISKA	37
4.1 PRÁVNÍ POMOC A MOŽNOST POSTUPU PROTI DISKRIMINAČNÍMU JEDNÁNÍ	38
4.2 ANTIDISKRIMINAČNÍ ZÁKON	41
4.3 ZÁKON O REGISTROVANÉM PARTNERSTVÍ	44
4.4 INICIATIVY ZABÝVAJÍCÍ SE OBRANOU RODIČOVSKÝCH PRÁV NEHETEROSEXUÁLNÍCH RODIČŮ	47
II PRAKTICKÁ ČÁST	51
5 CÍL VÝZKUMU.....	52
5.1 FORMULACE HYPOTÉZ	53
5.2 METODA VÝZKUMU.....	53
5.2.1 Předvýzkum.....	54
5.3 CHARAKTERISTIKA VZORKU RESPONDENTŮ	55
5.3.1 Respondenti dotazníkového šetření – majoritní heterosexuální společnost.....	55
5.3.2 Respondenti dotazníkového šetření – příslušníci LGBT menšiny a neheterosexuální rodiče	58
6 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO VÝZKUMU	63
6.1 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO VÝZKUMU - VĚTŠINOVÁ HETEROSEXUÁLNÍ SPOLEČNOST	63
6.2 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO VÝZKUMU – LGBT MINORITY	71
7 SHRNUTÍ VÝZKUMU A VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	78
7.1 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ	78
7.2 PŘÍNOS DIPLOMOVÉ PRÁCE A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	85
ZÁVĚR	88
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	89
SEZNAM GRAFŮ.....	95

ÚVOD

Problematika rodičovských práv neheterosexuálních rodičů je v současné moderní společnosti stále ještě poměrně tabuizovanou otázkou, a pokud se objeví snahy ji řešit, ať již ze strany různých organizací a iniciativ či na politické scéně, téměř vždy vyvolají vlnu velkých emocí. A protože se lidská společenství skládají nejen z příslušníků s heterosexuální orientací, je třeba právě v kontextu rodičovských práv zaměřit se také na ta ostatní – minoritní skupiny obyvatel s menšinovou sexuální orientací, čili gaye, lesby, bisexuály a transgender osoby (často označovány zkratkou tzv. LGBT).

Aktuálnost řešení této problematiky je patrná také z bouřlivých diskuzí, které vyvolává mimo jiné i otázka uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen. Klíčové se zdají být také polemiky nad samotným zákonem o registrovaném partnerství, jehož neodmyslitelným přínosem jistě bylo umožnění společného soužití osob stejného pohlaví v systému podobnému manželství, čímž došlo k posílení práv těchto občanů. Na druhou stranu však zůstaly mnohé otázky nedořešeny, a to zejména v oblasti adopce.

Důležité je také, a to připomeňme obzvláště, uvažovat nad rodičovskými právy neheterosexuálních osob i z pohledu práv samotného dítěte či dětí, o jejichž blaho by mělo jít v tomto případě především. Je pro jejich blaho vhodné uskutečňovat jejich výchovu v tzv. modelu tradiční rodiny, čili ve složení matka, otec, dítě či děti? A co je vlastně ono „tradiční a normální“. Obzvláště pak v dnešní době, kdy se lidé častěji rozvádějí a děti tak následně vyrůstají s jedním rodičem nebo v modelu střídavé péče či si rodič do domácnosti přivede nového partnera? A co matky samoživitelky? Toto jsou modely rodin, nad kterými se již v dnešní době už ani nepozastavíme a bereme je bez předsudků. Ovšem je společnost tak tolerantní v situaci, kdy se jedná o rodičovská práva neheterosexuálních rodičů? Málokoho dnes již překvapí soužití osob stejného pohlaví v registrovaném partnerství, ovšem plamenné reakce jak laické veřejnosti, tak i mezi politiky vyvolávají požadavky těchto osob na stejná práva a povinnosti k dítěti či dětem, jež takzvaně „vyvdají“ či „vyžení“ či si chtějí dokonce dítě adoptovat z dětského domova.

Za smysl diplomové práce považuji, a proto jsem si téma: „Rodičovská práva neheterosexuálních rodičů“ také vybrala, poukázat na tuto problematiku jednak ve světle teoretických východisek spojených se stručným nahlédnutím do historického vývoje LGBT menšin až po vnímání tohoto tématu v současnosti, ale především bych se chtěla zaměřit, a to zejména v praktické části, na aktuální problémy, se kterými se potýkají

příslušníci LGBT minorit ve chvíli, kdy chtějí uplatnit svá přirozená lidská práva, ať již v oblasti reprodukce či osvojení.

V neposlední řadě je také třeba danou problematiku uvést do kontextu právě se sociální pedagogikou a zaměřit se tak na její možnosti jako disciplíny, která má směřovat v dnešní rychle se měnící době k pomoci a podpoře všem, kteří se ocitnou v krizových životních situacích.

Cílem diplomové práce tak bude především hledání odpovědi na otázku, jaká je míra rodičovských práv neheterosexuálních rodičů a pátrání po možných cestách k rodičovství osob s menšinovou sexuální orientací, především pak z právního hlediska, ale také snaha vyhledat případné způsoby řešení této problematiky ve společnosti. V teoretické části práce proto budu nemalou pozornost věnovat právní pomoci a možnostem postupu proti případnému diskriminačnímu jednání v oblasti rodičovských práv neheterosexuálních rodičů. Neodmyslitelnou součástí práce bude také zaměření se na vnímání menšinové sexuální orientace od historie po současnost, jež tak dokreslí celkový obraz této problematiky z pohledu celospolečenského. Za potřebné a doplňující celý kontext považuji uvést mimo jiné také vnímání tradiční rodiny a argumenty společnosti pro a proti adopci dětí neheterosexuálními rodiči. Z pohledu práv samotných dětí se pak zaměřím na jejich interpretaci tak, jak jsou uvedena v mezinárodní konvenci „Úmluva o právech dítěte“. V objektu mého zájmu bude rovněž výčet organizací a iniciativ, které byly vytvořeny právě na obranu rodičovských práv neheterosexuálních rodičů, ale také osob s menšinovou sexuální orientací obecně. V neposlední řadě pak uvedu také základní komparaci této problematiky v ČR a ve světě.

Součástí diplomové práce bude také praktická část (výzkum), zaměřená na zjištění míry podpory a tolerance heterosexuální společnosti vůči rodičovským právům neheterosexuálních rodičů, a také komparace zjištěných výsledků výzkumu se zkušenostmi a postoji samotných neheterosexuálních rodičů a příslušníků LGBT skupin obecně.

V závěru práce budou naznačeny možnosti řešení a nápravy současné situace z hlediska sociální pedagogiky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VNÍMÁNÍ MENŠINOVÉ SEXUÁLNÍ ORIENTACE OD HISTORIE PO SOUČASNOST

Mezi osoby, jež naše společnost považuje za menšinově sexuálně orientované, patří lidé homosexuálně orientovaní, čili lesby a gayové, osoby bisexuální či transsexuální. Pravdou však zůstává, že příslušníci těchto minorit žili ve společnosti již od nepaměti. Měnil se pouze a jen pohled či vnímání a posuzování těchto osob v kontextu historického období, v němž se lidstvo zrovna nacházelo. Tato období, respektive společnost, jež v nich žila, pak byla v různých dějinných etapách více, či naopak méně tolerantní k těm, kteří se vyznačovali jakousi odlišností. Následující podkapitola bude proto věnována krátkému exkurzu a vhledu do jednotlivých skupin příslušníků s tzv. menšinovou sexuální orientací.

1.1 Stručný historický vývoj

Homosexualita

První zmínky o homosexualitě pramení již z období starověkého Egypta či Mezopotámie. A právě tato etapa se vyznačovala poměrně vysokou mírou tolerance, v případě Mezopotámie dokonce i jakousi oblíbeností homosexuálních styků. Nejtolerantnějším obdobím však jistě bylo bezesporu staré Řecko, v němž byla homosexualita dokonce i značně podporována státem. A jelikož bylo postavení žen v té době pramalé, nezdá se stávalo, že ženatí muži měli vedle sebe mladé milence, pro které pak bylo velkou ctí, že mohou být ve společnosti zkušených, starších, ale také vysoce společensky postavených mužů.¹

Naopak ve středověku, v době, kdy měla na společnost velký vliv církev, se dá hovořit až o velmi tvrdých postizích, krutých trestech či upalování na hranici za sebemenší náznak homosexuálního chování. Bylo samozřejmostí, že pravý křesťan vstoupí do svazku manželského, v němž pak bude vychovávat děti.²

Co se týče novodobé historie, můžeme toto období rozdělit do několika etap. Například na přelomu 19. a 20. století se postoje k homosexualitě začínají liberalizovat, a ačkoli je

¹ BRZEK, A. a J. PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ. *Třetí pohlaví?*. 1.vyd. Praha: Scientia Medica, 1992, s. 105-106. ISBN 80-85526-03-4.

² JANOŠOVÁ, P. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000, s. 43-44. ISBN 80-7184-954-5.

i nadále stíhána, přestává být skrývanou záležitostí. To dokazují například počiny mnohých osobností z řad umělců, básníků či politiků, kteří se k ní začínají veřejně hlásit.

Ovšem v nacisticky ovládané Evropě, kdy dochází k systematickému pronásledování osob podezřelých z homosexuality a jejich uvěznování do koncentračních táborů, nemůže být o liberálním postoji k homosexuálnímu chování ani řeč. Na podzim roku 1934 pak dokonce z rozkazu Heinricha Himmlera, dochází k sepisování tzv. růžových seznamů, tedy listů, jež sloužily k evidenci homosexuálů. Zacházení s těmito osobami pak bylo velmi kruté a většina z nich se konce války ani nedožila.³

Postupný rozvoj medicíny a dalších věd však na homosexualitu přináší jiný pohled, kdy se začíná více pátrat po jejích příčinách. Po druhé světové válce tedy začíná v Evropě a následně také i v Americe postupný proces pramenící z úsilí vyčlenit homosexualitu z kriminálních deliktů. Ovšem přes tyto snahy je na ni společností i nadále pohlíženo s vlnami nevole či známkami pohoršení.

Zlom nastává až v 90. letech 20. století, kdy se začíná formovat mnoho organizací a hnutí, jež mají v hledáčku svého zájmu právě podporu osob s menšinovou sexuální orientací a intimita projevů či veřejné náklonnosti mezi příslušníky stejného pohlaví se začíná objevovat také už i na veřejnosti. Důležitým mezníkem se pak stává rok 1992, v němž Světová zdravotnická organizace vyjímá homosexualitu ze seznamu poruch.

Bisexualita

Bisexualita je již více než jedno století velmi kontroverzní problematikou, vzbuzující emoce mnohých odborníků i aktivistů z řad sexuálních minorit, což je mimo jiné způsobeno také tím, že dosud neexistují žádná obecná vymezení toho, co to vlastně bisexualita je.

Tento pojem na počátku dvacátého století zpopularizoval známý zakladatel psychoanalýzy Sigmund Freud, který předpokládal, že bisexualita je jakousi univerzální fází, která provází vývoj jedince do doby, než se vyvine zralá identita, která bude v souladu s jeho genitálním pohlavím. Žák Sigmunda Freuda, Wilhelm Stekel, pak věnoval této problematice celou knihu, v níž proklamoval dodnes přetrvávající názor, že bisexualita je jakýsi přirozený stav duše. Zmínit se můžeme také o význačných sexuologích první poloviny dvacátého století,

³ PECHOVÁ, O. Lidé s růžovým trojúhelníkem. In: *Translidé* [online]. ©2005 [cit. 2014-09-23]. Dostupné z: <http://www.translide.cz/ruzovy-trojuhelnik?a=srch>

jakými byli například Ellis, Hirschfeld či Krafft-Ebing, kteří pojem bisexualita také používali.⁴

Podle většiny českých sexuologů není dodnes bisexualita, tedy nevyhraněná pohlavní orientace mezi heterosexuální a homosexuální, považována za samostatnou sexuální identitu a současný pohled na ni se různí. Někteří odborníci v ní spatřují jistou formu nevyhraněnosti homosexuálů, pro které je těžké se smířit se svou orientací, a proto mají snahu adaptovat se na většinovou sexualitu. Například Petr Weiss, přední český sexuolog, tvrdí, že bychom než o bisexualitě jako takové, měli uvažovat spíše o bisexuálním chování, jelikož sexuální chování není pouze věcí sexuální orientace, ale i záležitostí citovou. V protikladu k tomu je názor sexuoložky Jaroslavy Pondělíčkové-Mašlové, která uvádí, že bisexuální jedinci jsou, ale je jich velmi málo.⁵

Transsexualita

Dnes ještě stále velmi tabuizovanou problematikou je otázka transsexualismu. Dle Mezinárodní klasifikace nemocí MKN-10, jež obsahuje tzv. poruchy pohlavní identity, kapitola F64 definuje transsexualismus jako: „přání žít a být akceptován jako příslušník opačného pohlaví“⁶, což zjednodušeně znamená, že transsexuál s anatomickým pohlavím ženy se cítí být mužem a naopak muž, i přes svoje primární a anatomické pohlavní znaky, se cítí být ženou.

Termín transsexualismus zpopularizoval v padesátých a šedesátých letech dvacátého století Harry Benjamin, který je současně také považován za „otce transsexualismu“. Benjamin tak věnoval poruchám pohlavní identity na třicet let svého profesního života.⁷

Historicky můžeme první zmínky, které připomínají poruchu pohlavní identity vystopovat již v antice. Například v díle básníka Ovidia, který ve svém díle *Proměny* popsal příběh věštce Teiresiáse, který potom, co spatří dva pářící se hady a uhoří do nich holí, se

⁴ PECHOVÁ, O. Bisexualita. In: *Bengáles* [online]. ©2006 [cit. 2014-10-15]. Dostupné z: <http://www.bengales.cz/vedecke-studie/bisexualita.html>

⁵ WEISS, P. Existuje bisexuální orientace? In: *Moje psychologie*. 2006, roč. 1, č. 1, s. 32-33. ISSN 1802-2073.

⁶ Transsexualita. *Wikipedie, otevřená encyklopedie* [online]. ©2014 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Transsexualita>

⁷ FIFKOVÁ, H., P. WEISS a I. PROCHÁZKA. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008, s. 15. ISBN 978-80-247-1696-1.

promění z muže v ženu.⁸ Ve středověku lze spatřit známky pravděpodobného transsexuálního chování u kontroverzní osobnosti Jany z Arku, bojovnice, která nosila mužský oděv. Když se stala obětí inkvizice, upálili ji na hranici. V novodobé historii 20. století se pak otázka transsexuality příliš neřešila a byla v mnohém tabuizována.

Ke zlomu dochází až v devadesátých letech dvacátého století, kdy se začínají formovat různá transsexuální hnutí, začleňující se později k hnutím homosexuálním.

1.2 Vnímání menšinové sexuální orientace v současnosti

V každé společnosti se vyskytují různé minority a to, co je považováno za menšinové, se nezná stává terčem nejruznějších útoků. Ne jinak je tomu i u příslušníků minorit sexuálních.

K velkému obratu v naší zemi dochází v období po listopadu 1989, kdy je v roce následně novelizován trestní zákoník vydaný v roce 1961. Tato novelizace, mimo jiné, otevřela prostor mnohým diskusím právě o menšinové sexuální orientaci a problematika homosexuality, ale i dalších sexuálních minorit se tak pomalu stává předmětem zájmu veřejného života. K homosexualitě se například začínají hlásit význačné osobnosti z ranku uměleckého či sportovního, což má za následek stále se zvyšující míru tolerance a postupnou změnu v názorech vůči sexuálním menšinám na celospolečenské úrovni.⁹

Vnímání menšinové sexuální orientace se však v rámci celosvětového měřítka značně liší. Pořád ještě existují země světa, kde je tato problematika naprostým tabu či trestnou záležitostí. V takovém Súdánu či Iráku hrozí například trest smrti za provozování homosexuálních vztahů a islámské státy, oproti poměrně liberální Evropě, téměř výlučně proklamují vůči homosexuálům odpor.

Abychom se však problematice menšinové sexuální orientace mohli věnovat více než pouze povrchním exkurzem a náhledem, je potřeba ozřejmit, co je pod tímto pojmem vlastně chápáno. Osoby s menšinovou sexuální orientací můžeme v zásadě rozdělit do několika skupin, a to na základě inklinace k příslušnému pohlaví. Obecně se používá označení zkratkou LGBT, jejíž písmena pak označují osoby s menšinovou sexuální nebo

⁸ PERRY, M. Klec pro majáky. In: *iLiteratura.cz* [online]. ©2011 [cit. 2014-10-25]. ISBN 978-80-87497-09-8. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/28895/perry-mike-klec-pro-majaky-in-ln>

⁹ JANOŠOVÁ, P. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000, s. 48-49. ISBN 80-7184-954-5.

genderovou identitou. Jedná se tedy o osoby homosexuální (gaye a lesby, tzn. G, L), které svoji sexuální orientaci zaměřují k osobám stejného pohlaví, dále pak osoby bisexuální (B), jež mají nevyhraněnou pohlavní orientaci mezi heterosexuální a homosexualitou a v neposlední řadě také o osoby s transgender identitou (T), čili s poruchou pohlavní identity, která se projevuje nesouladem mezi psychickým a anatomickým pohlavím. V poslední době je tato zkratka doplňována také o písmeno „I“, označující intersexuály a „Q“, tzv. queer osoby, jejichž sexuální nebo genderová identita se pohybuje nad rámcem jakýchkoli tradičních mantinelů sexuality.

Počátky pojmu LGBT lze spatřit už na přelomu 60. a 70. let 20. století, kdy po Stonewallských nepokojích v Greenwich Village v USA dochází k nastolení éry počátku formování homosexuálního hnutí ve světě a postupně také následné emancipaci jednotlivých menšin. Začátek 21. století je pak ve znamení velkého „boomu“, kdy LGBT hnutí, zejména tedy v západním světě, dosahuje některých cílů, jednak v měřítku celospolečenském, ale i na poli politickém.¹⁰

Lidé s menšinovou sexuální orientací to pravděpodobně neměli nikdy lehké, avšak vývoj v poslední době naznačuje, že to, jak na ně příslušníci heterosexuální společnosti dnes pohlíží, doznalo výrazných změn, a to především zásluhou a usilovnou prací různých organizací a hnutí, které o tyto osoby pečují, poskytují jim poradenské služby a starají se o jakousi osvětu a informovanost široké veřejnosti.

Je podstatné zmínit i právní aspekt uvedené problematiky, kdy došlo k přijetí několika zákonů, jež těmto menšinám v mnohém usnadnily život. Jedná se například o zákon o registrovaném partnerství, který v České republice vstoupil v účinnost dne 1. 7. 2006 a pro homosexuální páry tak přinesl možnost společného soužití při nabytí práv, povinností a způsobu uzavírání nebo ukončení partnerství v systému obdobnému manželství.¹¹ Značný posun v oblasti legislativy také znamenalo v roce 2009 přijetí

¹⁰ Pracovní skupina pro otázky menšin ministryně pro lidská práva a národnostní menšiny Džamily Stehlíkové. Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. In: *Vláda České republiky. Výbor proti diskriminaci*. [online]. Praha: Úřad vlády ČR, ©2007, s. 16. [cit. 2014-10-29]. ISBN 978-80-87041-33-8. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/CZ_analyza_web.pdf

¹¹ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

tzv. antidiskriminačního zákona, ve kterém je pojednáno o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů.¹²

Vnímání menšinové sexuální orientace, vyjma některých zemí světa, zaznamenává tedy jisté pozitivní snahy a posuny, především pak v postojích společnosti. A pokud se tato společnost považuje za demokratickou, je nanejvýš nutné, aby osobám s neheterosexuální orientací ponechala jejich přirozená lidská práva.

¹² Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (antidiskriminační zákon).

2 SPOLEČENSKÝ POHLED NA PRÁVA NEHETEROSEXUÁLNÍCH RODIČŮ

Otázka neheterosexuálního rodičovství, respektive rodičovství homosexuálního, se dostala do povědomí v naší společnosti teprve až v posledních letech. A to především zásluhou a lobováním některých g/l organizací, jež mají mimo svoji primární podpůrnou a poradenskou činnost také velké politické ambice. Za zviditelněním této problematiky stojí také přijetí zákona o registrovaném partnerství, jenž posunul práva homosexuálních osob zase o krok dále. Pravdou ale zůstává, že LGBT minority obecně zůstávají i nadále znevýhodňováni v oblasti rodinného práva, především pak v oblasti rodičovství.

Společenský pohled a vnímání práv neheterosexuálních rodičů je však, i přes zvyšující se informovanost v této oblasti, ještě stále hodně kontroverzní tématikou a veřejnost tak rozděluje do několika táborů. Jedni považují za zcela přirozené a logické, že by například registrovaný homosexuální pár měl mít možnost osvojit si dítě a pro druhé, zastánce modelu tradiční rodiny, je tato skutečnost absolutně nepřijatelná. Následující podkapitoly budou proto věnovány již konkrétním exkurzům do této problematiky, jednak z obecného pohledu vnímání tradiční rodiny, argumentům pro a proti osvojení dětí neheterosexuálními rodiči a jejich diskriminací v oblasti rodičovských práv. V neposlední řadě bude provedena také komparace této problematiky u nás i ve světě.

2.1 Vnímání tradiční rodiny

Skutečnost, že rodinu tvoří vždy jen matka, otec a děti jsme v dnešní době ochotni již více či méně akceptovat. Podobně také nahlížíme na modely rodin rozvedených či rodin s jedním rodičem, kde děti vystřídají za svůj život i rodičů několik. Přesto však existují některé hranice, které zůstávají vymezeny zcela jasně. Vždyť to, co je „přirozené“ a tradiční je párování mužství a ženství a tento fakt je pak v protimluvu rodiny tvořené dvěma lidmi stejného pohlaví.¹³

¹³ NEDBÁLKOVÁ, K. a E. POLÁŠKOVÁ. Gay a lesbické rodiny. In: *„Psychologické dny 2004: Svět žen a svět mužů: polarita a vzájemné obohacování: sborník příspěvků z konference Psychologické dny, Olomouc 2004.“* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, ©2005, s. 1. [cit. 2014-11-01]. ISBN 80-244-1059-1. Dostupné z: <http://cmps.ecn.cz/pd/2004/texty/pdf/nedbalkova.pdf>

Podle Možného byla rodina také dlouho vnímána jako stálý element v jinak nezadržitelném a pokračujícím tempu moderního pokroku, avšak tento konzistentní pohled v rovině sociálněvědní teorie stejně jako v každodenní realitě nebyl do budoucna udržitelný.¹⁴

Co je to tedy ta takzvaná „tradiční rodina“? Tento pojem můžeme chápat jednak ve smyslu časového vymezení, či také ve smyslu jakési sociální ukotvenosti, která představuje model rodiny institucionalizovaný zákony. V laickém chápání veřejnosti však představuje model tzv. nukleární rodiny, čili rodiny, která je složená z obou biologických rodičů a jejich potomků. A tento model „tradiční“ rodiny předpokládá také jisté „tradiční“ genderové rozdělení mužského a ženského elementu, kdy muž je chápán jako v první řadě živitel a „hlava“ rodiny a žena jako pečující a starající se o děti a domácnost. Tento model byl charakteristický hlavně pro devatenácté a počátek dvacátého století.¹⁵

Postupný vývoj však směřoval k rovnoprávnému uspořádání, kdy dnešní rodiny, označované také jako postmoderní, jsou charakteristické tím, že chybí jeden daný univerzální model či vzor, který by určoval to, co je rodina, jaké role má v rodině kdo zastávat či určující co je mateřství a otcovství. Současným trendem je pak spíše jakési partnerství, které je založeno převážně na dohodě mezi partnery a emocích, což z něho ovšem činí prvek velmi zranitelný, nestabilní a snadněji zrušitelný.¹⁶

Matějček dále uvádí, že rodina je především společenství, kde se sdílí prostor, čas, naděje i úzkost a kde se všichni společným soužitím učí pro život, formují zde svoji osobnost a mají možnost vzájemně si sdílet a působit radost.¹⁷

Je zřejmé, že pohled na dnešní rodinu doznal oproti minulosti mnohých změn, podle některých dochází k její částečné destabilizaci a ztrátě její primární funkce v podobě instituce, která má „rodit“ další pokolení. A možná z tohoto důvodu bychom se měli podívat na rodičovství neheterosexuálních osob tak trochu z jiného úhlu.

¹⁴ MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1.

¹⁵ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011, s. 20-24. ISBN 978-80-86429-87-8.

¹⁶ Rodiny a společnost. *Stejná rodina* [online]. ©2013-2014 [cit. 2014-11-10]. Dostupné z: <http://www.stejnarodina.cz/rodiny-a-spolecnost.html>

¹⁷ MATĚJČEK, Z. a J. LANGMEIER. *Výpravy za člověkem*. Praha: Odeon, 1981.

2.2 Diskriminace sexuálních menšin v oblasti rodičovských práv

Antidiskriminační zákon, jako první ucelená právní úprava svého druhu, která v České republice vůbec kdy vznikla, stál za zákazem diskriminace v celé řadě oblastí, například v zaměstnání, přístupu ke zdravotní péči, vzdělávání či z důvodu etnického původu nebo sexuální orientace. V rámci oblasti sexuální orientace je pak ochrana před diskriminačním jednáním podle tohoto zákona poskytována i osobám transsexuálním, protože diskriminace na základě pohlavní identity je považována za diskriminaci na základě pohlaví.¹⁸

LGBT osoby však, i přes přijetí tohoto zákona, zůstávají nadále výrazně znevýhodňováni v oblasti práva rodinného, zejména pak v oblasti rodičovství. Tato oblast tak patří mezi velmi diskutovanou a v mnohém nedořešenou. Česká republika totiž, na rozdíl od jiných zemí západní Evropy, neumožňuje adopci dítěte stejnopohlavním párem. Za úvahu stojí také fakt, že osobě, která vstoupí do tzv. registrovaného partnerství, je toto právo odepřeno zcela, i když jako svobodný jednatel má právo na adopci dítěte ze zákona. Důvodem je ustanovení § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství¹⁹, který hovoří o tom, že trvajícím partnerstvím je překážkou osvojení. Toto ustanovení tak znevýhodňuje příslušníky této sexuální menšiny a můžeme jej považovat za nepřímo diskriminační, a to i v kontextu Listiny základních práv a svobod, ale také ve světle rozsudku Evropského soudu pro lidská práva z roku 2008 ve věci E. B. proti Francii podle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.²⁰

Za nejpálčivější je ovšem v LGB komunitě považována otázka nemožnosti osvojení si biologického dítěte partnerky či partnera. V minulosti si většinou lesby, gay muži a bisexuální lidé přiváděli do současných stejnopohlavních vztahů děti ze svých předchozích heterosexuálních vztahů. Poslední dobou se však tato situace výrazně mění a hlavně v lesbických párech se rodí děti přímo v těchto vztazích. Mnoho registrovaných lesbických párů tak nemožnost pořídit si vlastního potomka zákonným způsobem obchází buď pořízením dítěte s heterosexuálním mužem či například obehitím systému při podstoupení zákroku na klinice asistované reprodukce. Dítě má pak obvykle z hlediska

¹⁸ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (antidiskriminační zákon).

¹⁹ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰ Diskriminace sexuálních menšin v oblasti rodičovství. *Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva* [online]. ©2009 [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: <http://lgbt.poradna-prava.cz/podnety-ke-zlepseni-postaveni-lgbt-lidi.html>

zákona jenom jednoho rodiče. Tato praxe ovšem přináší spoustu problémů a rizik, které se pro takovou rodinu objevují v jejich každodenním životě. Nebiologický rodič totiž nemůže zastupovat dítě v běžných záležitostech či v dalších životně vyhocených situacích, například v případě rozpadu partnerství či smrti biologického rodiče. Tento fakt tak vede k velké nejistotě jak biologického, tak i nebiologického rodiče, především pak ale přináší právní nejistotu pro dítě samotné. Z tohoto důvodu se tak LGB minorita soustředí právě na prosazení možnosti osvojení dítěte biologického rodiče – partnerky či partnera než na skutečnost osvojit si dítě z dětského domova. I pro tuto eventualitu je však nutné prosadit zrušení výše uváděného § 13 odst. 2 zákona o registrovaném partnerství.

Problematiku ale také provází mnoho předsudků společnosti o tom, že správná výchova dítěte se odehrává pouze v podmínkách heterosexuální rodiny. Tyto domněnky však opomíjí zásadní fakt, že klíčová je především láska k dítěti, a že heterosexuality rodičů nezaručuje, že dítě prožije bezproblémový a krásný život, což mimo jiné dokládají i dnešní rozvodové statistiky.

I další sexuální minorita se také často setkává s dopady, jenž má jejich pohlavní identita v oblasti rodinného práva. A tou jsou lidé transsexuální. V tomto případě ale existují rozdíly ve skutečnosti, zda dojde k uplatnění těchto práv před provedením úřední změny pohlaví, nebo po této změně. Pokud k uplatnění tohoto práva dojde po změně pohlaví, je možno uzavřít klasické manželství a se svým partnerem tak vychovávat či adoptovat dítě. V opačné situaci, čili když je manželství uzavřeno ještě před úřední změnou pohlaví a z důvodu, že česká legislativa nezná eventualitu stejnopohlavního manželství, je tak k provedení operativního výkonu nutná podmínka rozvedení tohoto svazku. Samotná úprava rodičovských práv je pak značně paradoxní, protože české zákonodárství tuto otázku výslovně neošetřuje. Dřívější praxe byla ale taková, že aby vůbec mohlo ke změně pohlaví dojít, bylo víceméně podmínkou se těchto práv vzdát. Dnes je situace taková, že postupy v oblasti rodičovských práv těchto osob značně balancují na hraně zákona. K diskriminaci tak může třeba docházet i v situacích, kdy transsexuální lidé jednají s různými úřady a sociálními pracovníky, kteří mohou v odůvodnění, že by mohlo

docházet k mravnímu narušování dítěte, nutit transsexuály se svých rodičovských práv vzdát.²¹

2.3 Argumenty pro a proti adopci neheterosexuálními rodiči

Lesbické a gay rodiny jsou již od 70. let 20. století problematikou diskutovanou jednak v kontextu homosexuální komunity, tak i na poli akademických obcí různých disciplín. Jak ve své práci uvádí také Kateřina Nedbálková, jedná se o téma natolik zkoumané, že v rámci západoevropských, ale také severoamerických studií lze vypočítat obecnější shodu o tom, co by mělo být v rámci této problematiky vypovídáno. Jak dále uvádí, i příspěvky na konferencích domácích se často nesou v duchu názorů typu: „homosexuálové se od heterosexuálů v rodičovských rolích neliší“, „neliší se ani děti vychovávané lesbami a gayi“. Tyto výroky se pak snaží vyvrátit stereotypy a obavy, jež jsou s homosexuálním rodičovstvím spojeny.²²

Zajímavé je také zjištění, o kterém hovoří ve své disertační práci Eva Polášková, která zde předkládá výsledky veřejného mínění uvedené ve zprávě Centra pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR (CVVM), jež bylo provedeno v roce 2008. Z výsledků vyplývá, že tři čtvrtiny dotázaných respondentů se souhlasně vyslovily pro právo homosexuálních párů uzavřít registrované partnerství, nicméně v oblasti práva lesbických žen a gayů adoptovat děti byla ze strany dotazovaných osob podpora jen minimální (pro bylo 23% respondentů, zatímco 65% dotázaných bylo proti). Jak dále uvádí, ve srovnání s výzkumy provedenými v letech 2005 a 2007 se sice ukazuje zvyšování společenské akceptace legalizace soužití stejnopohlavních párů, nicméně však dochází k poklesu liberálního postoje v oblasti adopce dětí, kdy například v roce 2005 se vyslovilo pro 28% dotázaných respondentů oproti již zmiňovaným výsledkům z roku 2008. Tento zajímavý rozpor je prý podle Sokolové nazýván jakousi „podmínečnou tolerancí“, kdy jsou nositelé homosexuality a homosexualita jako taková akceptována pouze v případě, dokud nepřekračuje určité

²¹PECHOVÁ, O. Transsexuální lidé v kontaktu s veřejnou správou. In: „*Antidiskriminační vzdělávání pracovníků veřejné správy*“ [online]. 2. vyd. Praha: Multikulturní centrum Praha, ©2007, s. 61-62. [cit. 2014-11-15]. ISBN 978-80-239-9597-8. Dostupné z: <http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/MKCA4korekturaIII.pdf>

²² NEDBÁLKOVÁ, K. *Matky kuráže. Lesbické rodiny v pozdně moderní společnosti*. Praha - Brno: Sociologické nakladatelství (SLON) ve spolupráci s Masarykovou univerzitou, 2011, s. 9. ISBN 978-80-7419-041-4, ISBN 978-80-210-5648-0.

hranice. Ty jsou vymezeny hlavně argumenty o vnímání tradiční rodiny jako heterosexuální instituce, tedy bez lesbiček a gayů.²³

Další, aktuálnější výzkum ohledně postojů veřejnosti k právům LGBT osob, byl proveden v červnu roku 2014. Blok otázek, které se týkaly občanských práv a hodnot byl zařazen do šetření „Naše společnost“. Respondentům zde byly pokládány otázky týkající se tolerance české společnosti vůči právům homosexuálních osob a některé z nich zjišťovaly právě postoj veřejnosti vůči adopci dětí l/g páry jednak z „ústavů“, ale také vůči adopci dětí svého partnera či partnerky. Výsledky přinesly zajímavé zjištění, které naznačuje zvyšující se míru akceptace české veřejnosti, kdy šest z deseti (58%) respondentů přiznává lesbám a gayům právo adoptovat děti své partnerky či partnera. Jistá rozpolcenost českých občanů však zůstává patrná v případě adopce dětí z institucionální péče, kdy zhruba jedna polovina všech dotázaných byla pro a druhá proti.²⁴

Zajímavé je také zamyslet se nad společenskou akceptací g/l rodičovství, kdy většinová společnost považuje tuto problematiku za něco, co by mohlo vznikat teprve až na základě schválení jistých právních norem. Nicméně fenomén g/l rodičovství ve společnosti, byť skrytě, již dlouhá léta existuje. Problémem také je, že majoritní společnost v důsledku neznalosti, různé sexuální minority často směšuje a tím dochází k dalšímu posilování již existujících stereotypních názorů a negativním postojům k výchově dětí homosexuálními rodiči.

Zaměřme se tedy nyní na argumenty, které proti sobě stojí při diskusích o tom, zda jsou homosexuálové vhodnými rodiči, či zda hraje jejich sexuální orientace nějakou roli při výchově dětí.

Jak ve své práci uvádí Nedbálková a Polášková, v kontextu České republiky je problematika neheterosexuálního rodičovství jen pramálo zmapována. Proto výzkum, který autorky samy provedly, porovnávaly v souvislostech angloamerického prostředí. Často zmiňovaným argumentem pak v těchto výzkumech byla jakási nepřirozenost homoparentality, která může pramenit jednak z náboženského přesvědčení, tak i z hlediska biologického determinismu a jakéhosi „přirozena od přírody“, které není homosexuálům určeno. Objevily se také názory, že lesby a gayové děti nemají ani rádi a že je ve svém

²³ POLÁŠKOVÁ, E. *Plánovaná lesbická rodina. Klíčové aspekty přechodu k rodičovství*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 40-41. ISBN 978-80-210-5013-6.

²⁴ Postoje české veřejnosti k právům LGBT lidí – výsledky červnového výzkumu. *PROUD* [online]. ©2014 [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <http://www.proudem.cz/novinky/142-postoje-ceske-verejnosti-k-pravum-lgbt-lidi-vysledky-cervnoveho-vyzkumu.html>

životě nechtějí, což bylo možná zapříčiněno jakousi „neviditelností“ homosexuality v letech minulých. Mezi snadno vyvratitelné argumenty odpůrců homosexuality patří také domněnka, že nejsou duševně zdraví či zda by svěřené děti nezneužívali. Velkou pozornost však vyvolává diskuse o tom, jak by bylo pro dítě prostředí homosexuální rodiny zdravé a přijatelné pro jeho vývoj a nebylo pro ně bolestivým stigmatem do dalšího života. Podle provedených výzkumů je tento aspekt ale spíše záležitostí společenské netolerance než věci samotné homosexuální orientace a ze závěrů těchto výzkumů vyplývá skutečnost, že děti homosexuálních rodičů nevnímají ve svých vrstevnických vztazích žádné výraznější problémy. Dalším z důležitých argumentů je také absence genderového modelu ženství s mužstvím a obava, zda by homosexuální rodina byla schopna poskytnout dítěti přiměřené vzory ženských a mužských rolí a předat jim tak adekvátní genderové vzorce či nedocházelo k ovlivnění jich sexuální orientace. Výzkumy, které však byly provedené, dosud v této oblasti nenaznačují žádný velký rozdíl mezi dětmi homosexuálních a heterosexuálních rodičů. U lesbických matek zas dominuje ze strany soudů starost o to, zda budou svým dětem schopny zajistit adekvátní kontakt s jejich biologickými otci.²⁵

Nejčastějším argumentem, proč adopci a výchovu dětí homosexuálními páry povolit je fakt, že dítěti vždy nejlépe svědčí to, když vyrůstá v rodině, a to třeba i stejnopohlavní, jejíž lásku a péči nemůže nahradit byť i vstřícná a laskavá péče ošetřovatelek a vychovatelek. Dalším z důvodů je také fakt, že když se dva lidé rozhodnou pro tak závažný krok a musejí následně projít náročným a zdlouhavým procesem, než jim dítě do péče svěří, musí mít dobře rozmyšlené, do čeho se pouští.

Zajímavou konfrontaci názorů pro a proti adopci dětí homosexuálními páry bylo možno sledovat v září roku 2014 v televizním pořadu České televize „Máte slovo s M. Jílkovou“ na téma: „Adopce dětí homosexuálními páry“. Za zastávce práv v oblasti adopce loboval představitel gay a lesbické platformy s názvem „Platforma pro rovnoprávnost uznání a diverzitu (PROUD)“ Zdeněk Sloboda. Z jeho úst zazněl požadavek stejných práv v oblasti rodičovství, jako mají páry heterosexuální. Stejnopohlavní páry dokážou být podle Slobody stejně kvalitními, milujícími a pečujícími rodiči jako páry heterosexuální a navíc si své rodičovství, dle jeho slov, velmi rozmyšlejí. Zmiňoval také mnohé výzkumy, jež potvrzují, že homosexualita rodičů nekóduje v dětech do budoucna špatné vzorce

²⁵ NEDBÁLKOVÁ, K. a E. POLÁŠKOVÁ. Gay a lesbické rodiny. In: „*Psychologické dny 2004: Svět žen a svět mužů: polarita a vzájemné obohacování: sborník příspěvků z konference Psychologické dny, Olomouc 2004.*“ [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, ©2005, s. 3-7. [cit. 2014-11-20]. ISBN 80-244-1059-1. Dostupné z: <http://cmps.ecn.cz/pd/2004/texty/pdf/nedbalkova.pdf>

chování a neovlivňuje tak jejich další vývoj a formování v sociální oblasti, protože „normální“ je, i z pohledu historického hlediska, různorodost. Hlavním bodem celé diskuse byl ale především požadavek na adopci dětí partnera či partnerky, který je biologickým rodičem dotyčného dítěte. V pořadu vystoupila také žena – lesbická matka, která se svojí partnerkou vychovává roční dcerku. Jejím argumentem pro adopci, a to je stěžejní stanovisko neheterosexuálních rodičů, byla především skutečnost, že pokud by v jejím životě nastala vážná krizová situace, zdravotní obtíže či smrt, její partnerka, tzv. sociální matka, která se na výchově její dcery podílí stejnou měrou a je rovnocenným „rodičem“, by tak pozbyla jakýchkoli práv na toto dítě, které by pravděpodobně bylo dáno do adopce či příbuzným oné biologické matky. Sociální matka, kterou tak s dítětem pojila silná emocionální vazba, by se náhle stala jakousi „cizí osobou“, která již v životě dítěte nemá žádné místo. Otázkou pak také je, jaký dopad by toto citové a fyzické odloučení mělo pro dítě samotné.²⁶

Podobné argumenty zazněly z úst Zdeňka Slobody také v dalším pořadu České televize s názvem „Hyde park“ v říjnu roku 2014. Hlavním tématem byla opět debata na téma adopce dětí homosexuálními páry, kdy se především řešila otázka osvojení dětí biologického partnera či partnerky, o které jde této sexuální menšině především. Sloboda také poukazuje na fakt, že o osvojení dítěte stejně rozhoduje soud, který posoudí podmínky pro výchovu dítěte a navíc, u dětí starších 12-ti let, pak přihlíží také i k jejich názoru, z čehož vyplývá, že každé takovéto osvojení by bylo důkladně prověřováno. Negativně také vnímá skutečnost týkající se toho, proč by měli homosexuální páry prokazovat, že budou dobrými rodiči, což je oproti rodičům z většinové společnosti silně diskriminační fakt odporující Listině základních práv a svobod.²⁷

Z výše uvedených stanovisek a argumentů je zřejmé, že se jedná o velmi komplikovanou problematiku, která si zaslouží mnohem důkladnější vhléd. Vždyť i názory samotných odborníků jsou v této oblasti značně rozpolcené. Za úvahu stojí také fakt o vysoké míře rozvodovosti, neúplných rodinách či matkách samoživitelkách. Položme si tedy otázku. Co je pro blaho dítěte nejlepší a je pro jeho zdravý vývoj a spokojený život opravdu tak

²⁶ Adopce dětí homosexuálními páry. *Máte slovo s M. Jilkovou* [online]. © Česká televize 1996-2015 [cit. 2014-09-04]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/214411030520024/video/>

²⁷ Adopce dětí homosexuálními páry. *Zdeněk Sloboda. Hyde park* [online]. © Česká televize 1996-2015 [cit. 2014-10-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10252839638-hyde-park-ct24/214411058081007-hyde-park>

zásadní, zda vyrůstá v milující rodině heterosexuálních rodičů či rodičů neheterosexuálních?

2.4 Základní komparace problematiky v ČR a ve světě

Problematika homoparentality je v celosvětovém měřítku oblastí s poměrně značnými rozdíly v přístupu jednotlivých zemí. V Evropě není například mnoho zemí, jež by neheterosexuálním párům přiznávaly rodičovská práva. Tradičními průkopníky jsou však Nizozemí a Dánsko, kde jsou tato práva přiznávána v souladu s tamní legislativou.

Podle výzkumu veřejného mínění v EU Eurobarometr, který pobíhal v roce 2006 a monitoroval postoj k sňatkům a adopcím homosexuálů, vyplynul fakt, že celkem 32 % Evropanů souhlasí s možností adopce dětí homosexuály. Nejvíce podpory tato skutečnost získala u Nizozemců – 69 %, nejméně pak v Polsku – 8 %. Polsko pak samo o sobě je zemí, kde jsou respondenti méně otevření k homosexuálům, než třeba v České republice, kde respondenti jednoho z nejaktuálnějších výzkumů přiznávají stejnopohlavním párům právo na osvojení dítěte partnera v 58 procentech. Rozpolcenost však i nadále zůstává v oblasti týkající se adopce dítěte z institucionální péče, kdy zhruba polovina všech dotázaných v ČR je pro a druhá proti. V Polsku pak dále podle výzkumu z roku 2008 například v souvislosti s adopcemi dětí bylo zjištěno, že proti je celých 90 % polských respondentů. A tak jako v mnohých jiných státech i zde budí možnost adoptovat děti největší odpor, i když nutno dodat, že tyto výzkumy veřejného mínění se nezaobíraly biologickým rodičovstvím.²⁸

Aktuální informace ohledně adopce dětí homosexuály přichází také ze Slovenska, kdy 7. února 2015 proběhlo kontroverzní referendum o ochraně a zachování tradiční rodiny, kdy aktivisté tohoto počínu vystupovali zejména proti adopcím dětí stejnopohlavními páry. Samotní příslušníci menšinové sexuální orientace pak toto referendum vnímali velmi negativně, kdy poukazovali na fakt, že celá kampaň velmi stigmatizuje LGBT lidi a konzervuje tak současný stav. Proto také řada z nich vyzývala občany k neúčasti. Výsledkem referenda bylo sice odmítnutí adopce dětí páry stejného pohlaví, kdy se

²⁸ Homoparentalita. *Wikipedie, otevřená encyklopedie* [online]. ©2014 [cit. 2014-11-20]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Homoparentalita>

pro tuto možnost vyjádřilo na 90 % slovenských voličů, nicméně k urnám přišlo jen 21 % oprávněných občanů, takže referendum bylo neplatné.²⁹

Ovšem rozdílná je realita v USA, kde zhruba polovina států homosexuálním párům společnou adopci umožňuje. Příčinou tohoto poměrně liberálního přístupu je především fakt, že je zde výrazný nedostatek adoptivních rodičů a při posuzování žádostí o osvojení je tak stěžejní hlavně blaho dítěte, a to bez ohledu na skutečnost, zda bude svěřeno do péče manželskému páru, páru nesezdanému či páru stejnopohlavnímu.

Rozsáhlé výzkumy, které pak byly prováděny u g/l komunit v USA referují o tom, že každá pátá lesba a každý desátý gay je rodičem, i když v případě gay otcovství je tato problematika poněkud složitější. Obecně totiž panuje názor, že gayové děti vlastně ani nechtějí. Výzkumy a studie gay otcovství začínají vznikat koncem sedmdesátých let dvacátého století, a jak uvádí Bozett³⁰, týkaly se především gayů majících děti z předchozích heterosexuálních vztahů a neřešily tak otázku gay otcovství jako svobodné volby gaye a jeho identity. Nicméně stále častěji se objevuje také trend, který je charakteristický zvyšujícím se počtem dětí, které jsou vychovávány homosexuálními páry a skutečnost, že jejich rodičovství se stává plánovaným. Podle těchto studií pak došlo k početí dítěte většinou cestou inseminace na klinice asistované reprodukce či inseminací v domácích podmínkách za použití spermatu od anonymního dárce. Tyto studie dále poukazují na fakt, že než samotná struktura rodiny, podstatný pro blaho dítěte je především faktor kvalitních rodinných vztahů.³¹ Znatelná je také rostoucí podpora většiny obyvatel, kdy z průzkumů veřejného mínění vyplývá uznání stejnopohlavních manželství a právo na adopci dítěte (dle výzkumu se pro adopci vyslovilo 54 % obyvatel).

Z uvedeného stručného průřezu této problematiky napříč kontinenty je patrné, že postoje k homosexualitě, potažmo pak k homoparentalitě jsou často nejednoznačné a mnohdy se liší také ve vztahu ke konkrétním otázkám a tématům, jako jsou například registrované partnerství, manželství či práva na adopci. Názory a postoje veřejnosti k homoparentalitě a LGBT minoritám obecně jsou pak velkou měrou ovlivněny také výchovou a prostředím,

²⁹ Áno tradiční rodině řekla jen pětina Slováků. Referendum je neplatné. ČT 24 [online]. © Česká televize 1996-2015 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/300790-ano-tradicni-rodine-rekla-jen-petina-slovaku-referendum-je-neplatne/>

³⁰ BOZETT, F. Gay Fathers: How and Why They Disclose Their Ho-mosexuality to Their Children. *Family Relations*. Č. 29, 1980, s. 173 – 179. ISSN 0197-6664.

³¹ NEDBÁLKOVÁ, K. a E. POLÁŠKOVÁ. Gay a lesbické rodiny. In: „*Psychologické dny 2004: Svět žen a svět mužů: polarita a vzájemné obohacování: sborník příspěvků z konference Psychologické dny, Olomouc 2004.*“ [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, ©2005, s. 2. [cit. 2014-11-20]. ISBN 80-244-1059-1. Dostupné z: <http://cmps.ecn.cz/pd/2004/texty/pdf/nedbalkova.pdf>

které člověka formuje, či třeba náboženským vyznáním. Závěrem lze konstatovat fakt, že ve světě je adopce dětí homosexuálními páry povolena v sedmnácti zemích a mezi posledními připojenými je i sousední Rakousko.

3 PRÁVNÍ ASPEKTY

Právní normy reflektují jistý postoj společnosti k sociálním jevům, zároveň je však pomáhají zpětně vytvářet. Souhlasné stejnopohlavní chování mezi dospělými jedinci je v současnosti ve středoevropských podmínkách poměrně běžně právně tolerováno, avšak i přesto, postoje veřejnosti k homosexualitě mnohdy nejsou až tak liberální a příslušníci s menšinovou sexuální orientací tak čelí různým formám diskriminace, jakou je například oblast rodičovských práv, která bývá obvykle ponechána stranou i v zemích, které partnerské soužití osob stejného pohlaví umožňují.³²

Další neméně ožehavou problematikou je pak uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen. Pokud pomineme situaci, kdy si žena přivede do následného homosexuálního soužití děti ze svého předchozího heterosexuálního svazku, zdálo by se jako nejčastější cestou k rodičovství těchto párů využití metod asistované reprodukce. Tato možnost je ovšem pro lesbické ženy v České republice oficiálně uzavřena, na rozdíl třeba od některých zemí ve světě.³³

Neopomenutelná jsou pak také práva samotného dítěte, kdy například Americká pediatrická akademie argumentuje ve prospěch umožnění adopce nebiologickým rodičem v homosexuálním páru a zdůrazňuje, že takové nezavedení je v rozporu se zájmy dítěte, protože například při úmrtí rodiče biologického hrozí, že dítě může být svěřeno do péče jiné osoby, jež by mohlo mít za následek jeho další citové strádání.³⁴

V následujících podkapitolách pak budou konkrétněji rozebrána výše uvedená témata a proveden hlubší exkurz do problematiky.

3.1 Rodičovská práva LGBT osob

Problematika uplatnění rodičovských práv u LGBT minorit je značně komplikovaná, neboť kromě postojů samotné většinové sexuální společnosti je především klíčovým aspektem legislativní úprava dané země, ale také samotná specifika těchto odlišných skupin.

³² POLÁŠKOVÁ, E. *Plánovaná lesbická rodina. Klíčové aspekty přechodu k rodičovství*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 35. ISBN 978-80-210-5013-6.

³³ NEDBÁLKOVÁ, K. *Matky kuráže. Lesbické rodiny v pozdně moderní společnosti*. Praha - Brno: Sociologické nakladatelství (SLON) ve spolupráci s Masarykovou univerzitou, 2011, s. 27. ISBN 978-80-7419-041-4, ISBN 978-80-210-5648-0.

³⁴ POLÁŠKOVÁ, E. *Plánovaná lesbická rodina. Klíčové aspekty přechodu k rodičovství*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 37. ISBN 978-80-210-5013-6.

Roku 2006 přijala Česká republika zákon o registrovaném partnerství osob stejného pohlaví, jenž umožňuje legitimizovat homosexuální svazky a homosexualitu nahlíží jako rovnoprávnou a plnohodnotnou variantu sexuální orientace. V zahraničí bylo první takovou zemí Dánsko, a to v roce 1989. V současnosti je pak podobná forma umožněna v téměř polovině zemí Evropské unie, kdy některé z nich dokonce akceptují i manželství stejnopohlavních párů. Avšak adopci dětí tento zákon, podobně jako v některých dalších státech, neumožňuje.³⁵

Nutno však dodat, že schválení tohoto zákona v současné platné podobě je příslušníky g/l komunity vnímáno poměrně rozporuplně a považují jej spíše za jakýsi symbolický krok než jako právní úpravu, jež by homosexuálním párům garantovala plnohodnotná partnerská práva. Jednou ze stěžejních oblastí, kterou tento zákon neřeší, je také otázka rodičovských práv partnerů a dětí, které vyrůstají v homoparentálních rodinách. Zákon o registrovaném partnerství zcela vylučuje také možnost osvojení dítěte registrovaným partnerem, a to bez ohledu na případné další okolnosti. Podle současné platné legislativy je tak možnost individuální adopce umožněna pouze jednotlivci, bez ohledu na jeho či její sexuální orientaci. Vstupem do institutu registrovaného partnerství tak homosexuální jedinec tuto možnost pozbývá. Jak ve své práci uvádí Polášková, obhájkyně rodičovských práv lesbických žen a gay mužů považují tento krok za uzákoněný projev diskriminace, který vede k podpoře neformalizovaných svazků. Ze společné adopce jsou pak g/l osoby vyloučeny úplně, protože ta je povolena pouze párům manželským. Specifickou situací, a o to jde aktivistům z řad l/g minorit především, je pak adopce dítěte partnera/ky v homosexuálních párech, kdy se jedná o právní úpravu již fakticky existujícího vztahu. Navrhovatelé ze států, kde již bylo takové právní ošetření schváleno, zdůrazňují jeho pozitivní působení a vliv na stabilitu vztahu a posílení vazby dítěte k nevlastnímu rodiči. V kontextu současné právní úpravy pak vzniká registrovaným tuzemským párům, které vychovávají společné děti paradoxní situace, kdy jim oběma ze zákona plyne povinnost se na výchově dětí podílet ve společné domácnosti, avšak nebiologickému rodiči není umožněno svůj vztah k tomuto dítěti či dětem právně ošetřit. Tato problematika pak s sebou přináší celou řadu otázek, jako je například situace, když biologický rodič zemře a dítě pak bude muset být svěřeno do péče jiné osoby než partnera jeho zemřelého rodiče, což může zapříčinit jeho další citové strádání, či eventualitu při rozchodu partnerů, kdy

³⁵ PROCHÁZKA, I. Sexuální orientace. In: *Sexuologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 112. ISBN 978-80-247-2492-8.

nejsou ošetřena práva nebiologického rodiče na nárokování kontaktu s dítětem nebo v případě smrti rodiče nebiologického jsou pak samotnému dítěti odepřena práva dědická atd. Postavení homosexuálního nebiologického rodiče je tak u nás za současných podmínek velmi problematické. Za zmínku stojí také zvláštní případ, kdy soud rozhoduje o svěřeni dítěte do péče v situaci, kdy jeden z manželů účastníci se rozvodového řízení je homosexuální. Jak dále uvádí Polášková, z vyjádření příslušníků těchto komunit vyplývá, že dřívější praxe byla taková, že svoji sexuální orientaci před soudem tajili a uváděli zástupné důvody rozpadu manželství, a to z obavy, aby jim nebyl upřen kontakt s dítětem. V současnosti je situace taková, že soudy nepraktikují diskriminující postoj. V případě pěstounské péče pak status institutu registrovaného partnerství není na překážku, nicméně je povolena pouze individuálně, tzn. že do společné pěstounské péče může být dítě svěřeno jenom manželům³⁶

Situace osob transsexuálních je poměrně specifická, a to na úrovni celospolečenské, v rámci sexuálních menšin, ale i z hlediska práva, kdy přeměnu pohlaví v České republice upravuje specifický zákon, jenž si při přeměně pohlaví vynucuje rozvod (české právo totiž nezná možnost stejnopohlavního manželství) nebo kastraci/sterilizaci. Realitou je také fakt, že skupiny trans osob se ani příliš nezapojují do aktivismu v oblasti změn právních norem.³⁷ Co se týče rodinného práva a otázky manželství, obecně platí, že pokud se manželství uzavře po provedení úřední změny pohlaví, právní postupy se od běžné praxe neliší a nejsou upraveny žádnými zvláštními normami. Tito lidé tedy mohou vstupovat do manželství či adoptovat děti společně se svoji novou manželkou/manželem. Tento postup je ve velké většině zemí Evropské unie obvyklý a opírá se tak o čl. 9. Evropské charty lidských práv. Stěžejní je ovšem otázka rodičovských práv k dětem z manželství ještě před provedenou úřední změnou pohlaví, kdy česká legislativa tuto oblast výslovně neošetřuje a v minulosti komise, které změnu pohlaví schvalovaly, požadovaly, aby se transsexuální osoby písemnou formou vzdaly svých rodičovských práv, přičemž tento postup podle některých odborníků nemá v českém právním řádu žádnou oporu a podle provedených výzkumů na psychický vývoj dítěte žádný významnější dopad. Zatím

³⁶ POLÁŠKOVÁ, E. *Plánovaná lesbická rodina. Klíčové aspekty přechodu k rodičovství*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 36-38. ISBN 978-80-210-5013-6.

³⁷ Trans lidé. *PROUD* [online]. ©2014 [cit. 2014-11-27]. Dostupné z: <http://www.proudem.cz/translide.html>

neexistuje shoda při postupu v této oblasti ani v evropském právu a v ČR se postupy v oblasti rodičovských práv těchto lidí mnohdy pohybují na hraně zákona.³⁸

Problematika bisexuality je rozporuplná sama o sobě a v kontextu této stati snad ještě více nepřehledná a komplikovaná, protože lidé inklinující k bisexuální orientaci tak balancují mezi svými „hetero“ a „homo“ vztahy, takže hovořit zde o specifických rodičovských právech ani nelze.

3.2 Uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen

Mateřství lesbických žen vyvolává hodně psychologických, etických a právních otázek. Podle Procházky je výchova dětí v lesbických rodinách z psychologického hlediska zdrojem mnohých pochybností a nejistot, které se objevily a nabývají na důležitosti od sedmdesátých let dvacátého století, kdy tyto ženy začaly svá práva na mateřství intenzivněji prosazovat. Obavy a pochybnosti se týkaly především rizik spojených s atypickým pohlavním vývojem potomků či jejich zhoršenou psychosociální adaptací, zejména pak mezi vrstevníky. Tato skutečnost pak nastolila diskuse o tom, zda by měl či neměl být umožněn lesbickým ženám přístup k adopcím či umělému oplodnění na klinice asistované reprodukce. V minulosti tak řada těchto žen vlivem sociálního tlaku okolí svoji touhu po rodičovství řešila často heterosexuální adaptací.³⁹

V následujících letech, především pak v zahraničí, proběhla řada významných studií, které se zaměřovaly na rodičovství lesbických žen. První takovou studií byla práce Richarda Greena z roku 1986, který ve svém výzkumu porovnával soubor 50 homosexuálních matek s dětmi se skupinou 40 heterosexuálních osamělých matek s dětmi. Autoři porovnávali především vývoj sexuální identity, sociálních vazeb a vztahů u dětí a mezi dětmi z obou skupin nezjistili žádné podstatné a významnější rozdíly v pohlavním vývoji. Další studii s podobným výsledkem pak provedla například Golomboková, která ovšem zjistila, že lesbické matky mají se svými potomky mnohem častější interakci. Obavy z narušení

³⁸ PECHOVÁ, O. Transsexuální lidé v kontaktu s veřejnou správou. In: *Translidé* [online]. ©2007, [cit. 2014-11-27]. Dostupné z: <http://www.translide.cz/translide-a-verejna-sprava>

³⁹ PROCHÁZKA, I. Sexuální orientace. In: *Sexuologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 117. ISBN 978-80-247-2492-8.

sexuální identity či zhoršení kolektivní adaptace dětí tak byly vyvráceny ještě mnoha dalšími provedenými výzkumy či studii.⁴⁰

Podle Procházky je dalším, etickým problémem, eventualita, zda umožnit lesbickým ženám či párům využití asistovaných reprodukčních technologií. Hunfeld s kolegy ale tuto skutečnost reflektuje tvrzením, že dle předložených a průkazných studií není racionální důvod žádosti lesbických žen o podstoupení asistované reprodukce odmítat. V současnosti je volně umožněn přístup k umělému oplodnění svobodným a lesbickým ženám například v Austrálii, Kanadě, Belgii, Finsku, Nizozemí, Velké Británii, Izraeli a Jihoafrické republice. Co se týče práva na adopci dítěte, tak v Evropě nejsou zatím lesbické páry akceptovány jako vhodné, avšak ženy, které svou sexuální orientaci nepřiznají, mají možnost žádat o adopci jako svobodné matky. Ve většině případů ale musí počítat s přidělením jen obtížně umístitelných dětí.⁴¹

V českém kontextu jsou cesty k lesbickému rodičovství, pomineme-li eventualitu rodiny s dětmi z minulých manželství či svazků, poněkud kostrbaté. Možnost asistované reprodukce na specializované klinice je v České republice lesbickým ženám oficiálně uzavřena a mnozí oponenti této eventuality také tvrdí, že by mohla vést k jakémusi spotřebnímu vztahu k sexualitě, který popírá jakoukoliv přirozenost početí. Podle současné platné právní úpravy je tak možnost podstoupení tohoto zákroku umožněna pouze na základě písemné žádosti ženy a muže (neplodného páru), kteří tuto léčbu hodlají společně podstoupit. Tato žádost nesmí být starší než 24 měsíců a musí obsahovat souhlas muže s provedením umělého oplodnění ženy. Z této skutečnosti tedy vyplývá, že svobodné ženy bez partnera nebo právě lesbické páry nemají na sperma jiného muže (anonymního dárce) nárok. Ten má tak pouze žena s partnerem, který je diagnostikován jako neplodný.⁴²

Realita je však taková, že jak heterosexuální, tak homosexuální páry se v praxi o možnost umělého oplodnění na našich klinikách ucházejí, nicméně mezi oběma však existuje zásadní rozdíl, jelikož páry heterosexuální sem přicházejí v souladu se zákonem, zatímco páry lesbické se snaží svoji sexuální orientaci skrývat a chybějící post partnera – muže tak nahrazují při návštěvách na klinice svým kamarádem či známým, který zde vystupuje

⁴⁰ PROCHÁZKA, I. Sexuální orientace. In: *Sexuologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 117. ISBN 978-80-247-2492-8.

⁴¹ PROCHÁZKA, I. Sexuální orientace. In: *Sexuologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 118. ISBN 978-80-247-2492-8.

⁴² NEDBÁLKOVÁ, K. *Matky kuráže. Lesbické rodiny v pozdně moderní společnosti*. Praha - Brno: Sociologické nakladatelství (SLON) ve spolupráci s Masarykovou univerzitou, 2011, s. 70. ISBN 978-80-7419-041-4, ISBN 978-80-210-5648-0.

v roli budoucího otce a formálně se tak zaváže k povinnostem a právům vůči dítěti. Tento muž pak často po narození dítěte tento závazek neuplatňuje a obvykle nebývá zapsán ani v rodném listě dítěte jako otec. Jak dále popisuje níže uvedené citované vyjádření jedné z lesbických žen, je však možné obejít zákon i bez přítomnosti fiktivního partnera. Paní Simona se svojí přítelkyní si tak nejdříve na internetu vyhledala několik soukromých klinik, které se asistovanou reprodukcí zabývají, oslovila je prostřednictvím e-mailu, ve kterém otevřeně popsala svoji situaci. Na tři z těchto oslovených klinik pak následně přišly obě partnerky k osobnímu setkání.⁴³

„Podle mě se to děje na všech klinikách a asi se to tak obecně ví. Ale je fakt, že právně to kryjou různě. V jedné po nás chtěli notářsky ověřený podpis kamaráda, v druhé už jim to bylo jedno, i kdybysme ho nafiňovaly, a ve třetí nechtějí vůbec nic.“

(paní Simona)⁴⁴

Poptávku po tipech na vstřícné domácí kliniky, které by byly ochotny lesbickému páru inseminaci provést, je možné najít i na některých internetových serverech, ovšem bez konkrétních odpovědí z důvodu možnosti poškození dané kliniky. Některé páry volí také možnost provedení asistované reprodukce na klinikách v zahraničí, například pak v Belgii, kde je na ně pohlíženo jako na uznatelný pár i rodinu, která se smí reprodukovat. Některé ženy se také rozhodnou pro možnost oplodnění dárcem spermatu, kterého vyhledají například přes inzerát a inseminaci tak provedou v „domácích podmínkách“.⁴⁵ Existují také lesbické páry, které z důvodu touhy po dítěti volí přirozenou cestu početí, a tou je klasický heterosexuální styk s mužem, což je ovšem pro mnohé z těchto žen až poslední a méně často vyhledávanou alternativou.

Otázkou, která je také nasnadě, je případná úprava partnerských vztahů, zejména pak s ohledem k dítěti, a to především z pozice nebiologického rodiče, v případě lesbického partnerství pak tzv. sociální matky, která není ve většině států nijak právně upravena, což s sebou může přinášet celou řadu problémů či dítě i pár v některých ohledech diskriminovat. Případné problémy mohou nastat také ve vztahu s biologickým otcem, pokud je tedy znám, a který může či nemusí být do výchovy dítěte nějakým způsobem zapojen, třeba z důvodu existence tzv. mužského vzoru. Zásadní může také být tzv. coming

⁴³ Tamtéž, s. 70-71.

⁴⁴ Tamtéž, s. 71.

⁴⁵ NEDBÁLKOVÁ, K. *Matky kuráže. Lesbické rodiny v pozdně moderní společnosti*. Praha - Brno: Sociologické nakladatelství (SLON) ve spolupráci s Masarykovou univerzitou, 2011, s. 71-72. ISBN 978-80-7419-041-4, ISBN 978-80-210-5648-0.

out lesbické rodiny, kdy péče o dítě často vede obě partnerky k nutnosti vysvětlovat svůj vztah svému okolí.

Závěrem lze tedy konstatovat, že uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen, stejně tak jako v dnešní době často diskutovaná otázka možnosti adopce či pěstounské péče registrovanými partnery, vyvolává podle PhDr. et Mgr., Mgr. Zdeňky Vaňkové vlnu diskusí a mnoho aspektů soužití lidí se stejným pohlavím tak zůstává otevřených nebo mnohdy dokonce stigmatizovaných.⁴⁶

3.3 Práva dítěte

Práva dětí můžeme v té nejzákladnější rovině vyložit jako závazná právní ustanovení, která jsou uznaná mezinárodním společenstvím. Definována jsou pak dokumentem OSN „Úmluva o právech dítěte“ (Convention on the Rights of the Child)⁴⁷, jež dítě definuje jako subjekt práva, lidskou bytost mladší 18-ti let. Přijata byla Valným shromážděním OSN v roce 1989 a v návaznosti na to ji Česká a Slovenská federativní republika ratifikovala v lednu 1991. V souvislosti s tématem této diplomové práce stojí za zmínku zajímavost, kdy při ratifikaci této „Úmluvy“ v naší zemi byla sjednána výhrada k právu dětí znát své biologické rodiče (kvůli našemu zákonu o adopci), která byla však později odstraněna. Přesto je však ještě dnes v praxi možné se s touto dřívější implementací setkat. Celosvětově je „Úmluva“ chápána jako nástroj ochrany dětí a jako zajištění téměř všech stránek života dítěte a problémů, kterými by mohlo být ohroženo. Definovány jsou zde právní základy pro dětská práva, jež jsou nadřazena obecnému zákonodárství zemí, které ji ratifikovaly. V českém právním řádu se tak s právy a povinnostmi, které naplňují princip „Úmluvy“ můžeme setkat například v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí (zákon č. 359/1999 Sb., v platném znění) či zákonu č. 89/2012 Sb. (občanský zákoník).⁴⁸

⁴⁶ VAŇKOVÁ, Z. Sexuální orientace jedince ve světle osobnostních práv. In: *Sexuality VI: Zborník vedeckých príspevkov*. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, 2013, s. 92. ISBN 978-80-557-0479-1.

⁴⁷ *Convention on the Rights of the Child*. Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989, entry into force 2 September 1990, in accordance with article 49.

⁴⁸ Práva dítěte. In: *Metodický portál RVP*. [online]. ©2011 [cit. 2014-11-28]. ISSN: 1802-4785. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/P/Pr%C3%A1va_d%C3%ADt%C4%9Bte

Zmínit se můžeme také o dalším mezinárodním dokumentu, a tou je „Deklarace práv dítěte“ (Declaration of the Rights of the Child)⁴⁹, někdy nazývaná též Charta práv dítěte, která je předchůdkyní právě modernější Úmluvy o právech dítěte. Vyhlášena byla Valným shromážděním OSN v New Yorku dne 20. listopadu 1959, rezolucí 1386(XIV).

Pro komplexní výklad bychom mohli uvést také Listinu základních práv a svobod⁵⁰, jež je součástí ústavního pořádku České republiky, a která se zabývá ve svém článku č. 32 především rodičovstvím, rodinou, zvláštní ochranou dětí a právy dětí i rodičů, a dále také Listinu základních práv a svobod EU⁵¹, která pamatuje na práva dítěte ve svém čl. č. 24.

Pojďme se ale nyní zaměřit na práva dítěte z trochu jiného úhlu, a tím jsou celospolečenské debaty a polemiky o tom, co je pro blaho a nejlepší zájem dítěte vlastně nejdůležitější, jak by měla vypadat ta správná a adekvátní rodina vhodná pro náležitou výchovu dítěte, jaké vzory a hodnoty bychom měli dětem vštěpovat a jaká by vlastně struktura samotné rodiny měla být. To vše také, ale nejen, v kontextu a pojetí tradiční rodiny versus rodičovství neheterosexuálního.

Průznivci tradiční rodiny tvrdí, že dítě potřebuje pro svůj zdravý psychický a sociální vývoj především vzor matky a otce, tedy jakýsi element ženství a mužství. Odborníci jsou však proti a poukazují na fakt, že v sociálních vědách existuje jen málo oblastí, kde panuje taková shoda jako u případné možnosti adopce stejnopohlavními páry. Tato tvrzení dokládají vyjádřeními mnohých renomovaných světových asociací, jako je například Americká akademie pediatriů, Americká asociace psychologů a mnohých dalších, které stejnopohlavní rodičovství a homoparentalitu podporují. V České republice tak učinila kupříkladu Komora sociálních pracovníků ČR, významný dětský psycholog Václav Mertin, psychologka Eva Polášková či sexuologové Petr Weiss nebo Radim Uzel či předseda České sexuologické společnosti Jaroslav Zvěřina, kteří tak poukazují zejména na fakt, že dítě potřebuje především láskyplné prostředí a milující zázemí. A bylo jasně dokázáno, že na pohlaví rodičů nezáleží. Jak dále uvádějí, rozhodující není struktura rodiny, ale procesy, které v ní probíhají.⁵²

⁴⁹ *DECLARATION OF THE RIGHTS OF THE CHILD*. Adopted by UN General Assembly Resolution 1386 (XIV) of 20 November, entry into force 10 December 1959.

⁵⁰ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., čl. 32.

⁵¹ Listina základních práv Evropské unie (2010/C 83/02). Úřední věstník EU, C 83/389, 30. 3. 2010, čl. 24.

⁵² Rodičovství gayů a leseb, proč to v ČR pořád nejde? *PROUD* [online]. ©2014 [cit. 2014-11-27]. Dostupné z: <http://www.proudem.cz/novinky/167-rodicovstvi-gayu-a-leseb-proc-to-v-cr-porad-nejde.html>

Závažnou otázkou je také situace, kdy se stovky dětí v České republice (dnes již skoro 900 dětí) ocitají v jakési právní nejistotě, kterou by mohlo zvrátit právě přijetí novely zákona o registrovaném partnerství, v jejímž návrhu je usilováno o umožnění osvojení dítěte partnera nebiologickým rodičem. Jde o to, že kupříkladu dvě lesbické ženy vychovávají společně dítě, jehož otec může být anonymní (a takových rodin jsou u nás stovky). Biologická matka dítěte zemře a tzv. „matka sociální“, čili žena, která se na výchově dítěte podílela stejnou měrou a pečovala o něj, tak najednou z hlediska zákona nemá na dítě žádné rodičovské právo ani k němu nemá žádný vztah. Tato situace pak může vést k tomu, že dítě může skončit v ústavní péči a ne u osoby, u které vyrůstalo a kterou považuje za svého rodiče.⁵³

Procházka kupříkladu uvádí, že jeden z důležitých předpokladů dobře fungující homoparentální rodiny je především otevřenost, a to jednak v rodině, ale také ve vztahu k okolí. Pokud tak rodiče a rodičky přistupují k formě rodiny jako k přirozené, děti jsou pak dostatečně sebevědomé, aby tento postoj také přijaly. V sociálním okolí a mezi vrstevníky pak řeší úplně jiné věci než stejnopohlavní rodiče. Ukazuje se dále, že obavy dospělých z problémů dětí, které by mohly mít v sociálním prostředí, jsou spíše jakousi projekcí nás dospělých, než realitou z dětského života a že ve skutečnosti se jim docela dobře daří.⁵⁴

Zbývá zamyslet se nad otázkou, co je ve skutečnosti pro tyto děti nevýhodou. Zda to nejsou právě ony neuvědomělé stereotypy, předsudky či neomluvitelná diskriminace. A pokud by naší prioritou měl být opravdu jen nejlepší zájem dítěte, je nasnadě přestat se zabývat genderem rodičů a zaměřit se na to, abychom těmto rodinám neupírali jejich práva a zajistili jim takovou podporu a pomoc, kterou potřebují, protože domov, láska a bezpečí jsou hodnoty, které nejsou definované pohlavím rodičů.

⁵³ Stovky dětí bez právní jistoty – novela by měla pomoci. *PROUD* [online]. ©2014 [cit. 2014-11-27]. Dostupné z: <http://www.proud.cz/pro-media/144-stovky-deti-bez-pravni-jistoty-novela-by-mela-pomoci.html>

⁵⁴ PROCHÁZKA, J. Homoparentalita, rodičovství leseb a gayů v českém kontextu. In: *Současné podoby partnerského a rodinného soužití: sborník příspěvků. XII. Národní konference o manželském, partnerském a rodinném poradenství*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 18-19. ISBN 978-80-244-4148-1.

4 OBRANA PROTI DISKRIMINACI NEHETEROSEXUÁLNÍCH RODIČŮ Z PRÁVNÍHO HLEDISKA

Jak uvádí Možný, rodičovství je poměrně široký koncept, který se odlišuje svým obsahem podle fáze rodinného cyklu. Koncept těchto fází pak v sobě zahrnuje koncept jakýchsi přechodů, které představují rodinný život do fáze následující. Mezi nejvýznamnější z těchto přechodů patří bezesporu přechod k rodičovství. Podle Rossiové můžeme rozeznávat přechod, k němuž dochází následkem silného kulturního tlaku, který působí zejména a ženu, dále přechod, k němuž může dojít i mimovolně či neplánovaně, přechod k mateřství, který se nedá vzít zpět či přechod zlomový, protože narození dítěte, na rozdíl třeba od sňatku není procesem pozvolným.⁵⁵

Můžeme však o výše zmíněných přechodech hovořit také u rodičovství neheterosexuálního? Jakými fázemi a procesy rodinného života pak procházejí příslušníci ze sexuálních minorit v kontextu platných legislativních opatření a jaká je v tomto směru samotná cesta k jejich rodičovství? Jak se vyrovná kupříkladu lesbická žena se sociálním statutem, který připisuje ženě úlohu mateřství? Jaká práva mají neheterosexuální rodiče a mohou se bránit případnému diskriminačnímu jednání v této oblasti? Je současná právní úprava z tohoto hlediska dostačující, nebo jsou na místě úvahy o její změně?

Výše nastolené otázky jen deklarují to, o čem je třeba hovořit. Dnešní společnost prochází řadou změn se stále zvyšujícími se nároky na mnoho oblastí společenského a veřejného života. Zásadní je také, jaké ve statii uvádí PhDr. et Mgr., Mgr. Zdeňka Vaňková, výchova společnosti k toleranci a inkluzivnímu přístupu. V souvislosti s inkluzí ve společnosti můžeme hovořit také o sexuální orientaci člověka, kdy zásadní je fakt ten, aby jedinci, kteří se nějakým způsobem od většiny populace odlišují, byli začleňováni do všech institucí společnosti,⁵⁶ dle mého soudu nevyjímaje také oblast přirozených lidských práv a rodičovství.

Následující podkapitoly tak budou věnovány rozboru situace v oblasti neheterosexuálního rodičovství, především pak z hlediska právní pomoci proti případné diskriminaci v návaznosti také na platná legislativní opatření a zákony týkající se této problematiky, ale

⁵⁵ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011, s. 150-153. ISBN 978-80-86429-87-8.

⁵⁶ VAŇKOVÁ, Z. Sexuální orientace jedince ve světle osobnostních práv. In: *Sexuality VI: Zborník vedeckých príspevkov*. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, 2013, s. 87-89. ISBN 978-80-557-0479-1.

také z pohledu organizací a iniciativ, které lobují za práva těchto osob a poskytují jim pomoc a podporu.

4.1 Právní pomoc a možnost postupu proti diskriminačnímu jednání

Období 90. let 20. století přináší významný posun v oblasti ochrany menšin, zejména v evropském měřítku, kdy je zákaz diskriminace důležitým principem mezinárodního práva. Zákaz diskriminace je také součástí mnoha mezinárodních dokumentů, jmenujme například Všeobecnou deklaraci lidských práv, Chartu OSN či Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod.⁵⁷

V právním systému EU se tak stala ochrana před diskriminací LGBT osob samozřejmostí, zejména pak v posledním desetiletí. Česká republika je pak v této oblasti vázána Smlouvou o Evropském společenství, zejména pak čl. č. 13, který byl přijat v rámci smlouvy z Amsterdamu v roce 1997. Diskriminaci dále upravují také i direktivy Evropské komise 2000/43/EC (*směrnice zavádějící zásadu rovného zacházení bez ohledu na etnický a rasový původ*)⁵⁸ a 2000/78/EC (*směrnice stanovující obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání na základě víry, tělesného postižení, věku a sexuální orientace*).⁵⁹ Nejdůležitějšími orgány, jež pak na dodržování standardu lidských práv dohlížejí, jsou Evropská komise pro lidská práva a Evropský soudní dvůr pro lidská práva sídlící ve Štrasburku.

V České republice pak zakazuje diskriminaci Listina základních práv a svobod i další právní úpravy, které již řeší zákazy konkrétních forem diskriminačního jednání. Jedním z nejdůležitějších právních předpisů v této oblasti je bezesporu zákon č. 198/2009 Sb. o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, tzv. antidiskriminační zákon.⁶⁰ Diskriminaci zakazuje také například zákon o zaměstnanosti, zákoník práce či služební zákon. Zvláštní pozornost si jistě

⁵⁷ FOREJTOVÁ, M. *Mezinárodněprávní ochrana menšin*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2002, s. 53. ISBN: 80-7082-843-9.

⁵⁸ EVROPSKÁ KOMISE, GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO ZAMĚSTNANOST, SOCIÁLNÍ VĚCI A ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI, ODDĚLENÍ G.4. *Příručka pro boj proti diskriminaci*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006, s. 13. ISBN 92-79-01587-7.

⁵⁹ EVROPSKÁ KOMISE, GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO ZAMĚSTNANOST, SOCIÁLNÍ VĚCI A ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI, ODDĚLENÍ G.4. *Příručka pro boj proti diskriminaci*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006, s. 13. ISBN 92-79-01587-7.

⁶⁰ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (antidiskriminační zákon).

zaslouží zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, jenž se zaměřuje především na úpravu institucionalizovaného vztahu mezi dvěma ženami či dvěma muži.⁶¹

Tato tzv. antidiskriminační legislativa byla utvořena především se záměrem zaručit to, aby se oběti případné diskriminace mohly domoci svých práv a získat tak adekvátní formu náhrady za takovéto počínání.

Bezesporu nejdůležitější zásadou zákazu diskriminace je především spravedlnost při pohlížení na člověka a rovný přístup při posuzování jedince, a to bez ohledu na jeho příslušenství k určité skupině, a to zejména v kontextu zachování lidských práv. Zásadní úlohou státu je pak garance těchto základních lidských práv a svobod a jejich dodržování a ochrana jedince.

V souvislosti s menšinovou sexuální orientací, konkrétně pak s diskriminací homosexuálních osob, se poprvé až roku 1981 vyslovila Rada Evropy ve své rezoluci 756 proti diskriminaci těchto lidí. V letech následujících, konkrétně tedy v roce 1984, pak byla například přijata Evropským parlamentem rezoluce, která se týká zákazu diskriminace v zaměstnání a v roce 1994 rezoluce A3-0028/94 vyzývající všechny členské státy k ukončení nerovnoprávného jednání s homosexuály ve sféře poskytování sociálního zabezpečení a sociálních výhod, v oblasti práv převzetí, práv dědických, práv bydlení či v oblasti práva trestního. Roku 1999 byla následně přijata tzv. Amsterodamská dohoda členských států Evropské unie zakazující diskriminaci z důvodu pohlaví, rasy, náboženského vyznání, názorů, etnického původu, věku, invalidity a sexuální orientace.⁶²

Problematická a stále nedořešená je v tomto smyslu především otázka lidí transsexuálních, kteří velmi často spadají do diskriminací nejvíce ohrožené skupiny, a to i přes existenci výše uvedených právních předpisů či dohod, jelikož žádná z unijních ani českých právních norem se specificky této problematice nevěnuje. Některé členské státy Evropské unie mají však zavedenu svou vlastní legislativu, která zakazuje diskriminaci na základě pohlavní identity.

Poohlédneme-li se po dalších možnostech, jak se diskriminačnímu jednání bránit a dostat tak svých práv, nesmíme opomenout institut tzv. Ombudsmana, tedy Veřejného ochránce

⁶¹ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁶² PROCHÁZKA, I., JANÍK, D. a J. HROMADA. *Společenská diskriminace lesbických žen, gay mužů a bisexuálů v ČR*. Praha: Gay iniciativa v ČR, 2003, s. 11.

práv. V kontextu a praxi EU mají oběti diskriminace možnost bezplatného poradenství u tzv. „úřadů rovného zacházení“, v ČR je pak tato funkce svěřena do kompetence právě institutu Ombudsmana, sídlícího v Brně. Jeho činnost je upravena zákonem č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv.⁶³ Na tento nestranný a nezávislý státní orgán se pak může obrátit každý, kdo se cítí být postižen diskriminačním jednáním nebo porušením rovných práv, například při jednání s úřady či dalšími organizacemi vykonávajícími státní správu. Zákon tak dává do rukou ombudsmana velké množství oprávnění při provádění nezávislých šetření a v případě zjištění pochybení pravomoc požadovat od těchto úřadů sjednání nápravy.⁶⁴

Ochranou práv LGBT menšin se výrazně zabývá také vládní Výbor pro sexuální menšiny, jenž navazuje na činnost „Pracovní skupiny pro otázky sexuálních menšin“. Ta byla ustavena v roce 2007 u příležitosti Evropského roku rovných příležitostí. Z její činnosti pak vzešla studie s názvem „Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender minority“, ve kterém je analyzován současný stav spolu s návrhem případných řešení. Činnost tohoto Výboru je pak realizována především v boji proti diskriminaci sexuálních menšin v mnoha oblastech života. Mimo jiné se zabývá také osvětovou činností se záměrem zlepšit postavení a práva těchto osob v České republice.⁶⁵

Nepochybně důležité je také zmínit nevládní organizaci „Liga lidských práv“, jejíž činnost byla zahájena v roce 2000. Jejím stěžejním zaměřením je zejména ochrana lidských práv a svobod obecně. Snaží se o informovanost veřejnosti na poli právních předpisů a prostřednictvím sítě poraden odpovídá na celou řadu dotazů, eventuálně bezplatně pomáhá při řešení soudních sporů. Dále vydává mnoho manuálů, tiskopisů, informačních materiálů a publikuje veřejné články. O zlepšování kvality života v České republice se zasazuje především svou angažovaností na poli prosazování systémových změn.⁶⁶

Lidé, kteří se cítí být diskriminováni, se mohou dále obrátit na širokou škálu poraden či organizací, kde mohou své problémy konzultovat formou telefonického či internetového poradenství nebo osobní návštěvou kamenných poraden.

PhDr. et Mgr., Mgr. Zdeňka Vaňková dále ve své stati v kontextu osobnostních práv upozorňuje na zásadní myšlenku, kdy poukazuje na nutnost implementace lidských

⁶³ Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁴ *Veřejný ochránce práv* [online]. © 2015 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/>

⁶⁵ *Vláda České republiky* [online]. ©2009-2014 [cit. 2015-01-07]. Dostupné z:

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/vybor-pro-sexualni-mensiny-24225/>

⁶⁶ *Liga lidských práv* [online]. ©2015 [cit. 2015-01-08]. Dostupné z: <http://llp.cz/o-nas/kdo-jsme/>

práv do právních úprav jak národních, evropských, ale také mezinárodních pozitivních právních úprav. V této souvislosti připomíná také úvodní článek Listiny základních práv a svobod, který mimo jiné uvádí: „Lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech...“. Poukazuje také na fakt, že má-li si člověk vytvořit identitu plnohodnotného člena společnosti a pozitivní sebeobranu, je nezbytné kromě naplňování litery základních lidských práv, tedy i osobnostních a sexuálních, hledat možnosti začlenění do společnosti. V souvislosti se sexuální orientací se zmiňuje také o inkluzi ve společnosti, která se stává prevencí před diskriminací a vytváří tak mimo jiné předpoklady k naplnění ustanovení čl. 21 Listiny základních práv EU 2012/C326/02, jenž zakazuje jakoukoliv diskriminaci založenou především na pohlaví, rase, etnickém nebo sociálním původu, barvě pleti, náboženském vyznání, názorech, příslušnosti k národnostní menšině, zdravotním postižení, věku, jazyku či sexuální orientaci. Jak dále uvádí, do katalogu základních lidských práv a svobod spadají také práva sexuální a reprodukční a jejich základní kodex (označovaný také jako „Charta sexuálních a reprodukčních práv“) přinesl zejména jasné vymezení práva na respektování tělesné integrity člověka, právo na svobodnou volbu partnera či partnerky stejně tak dobrovolné a svobodné rozhodnutí o sexuálních vztazích mezi partnery.⁶⁷

Závěrem je možné říci, že dnešní česká společnost usiluje o to, aby kodifikace základních lidských práv a svobod, mezi něž patří i právo na naplňování sexuální orientace, se stala nejen právní, ale především faktickou realitou. Záleží však nejen na celé společnosti, ale také na každém jednotlivci, aby se přirozená lidská práva, zahrnující také práva sexuální a reprodukční, stala každodenní součástí života člověka v demokratické společnosti.⁶⁸

4.2 Antidiskriminační zákon

V průběhu dvacátého století se v souvislosti s tlakem společnosti na jedince, začíná po malých krůčcích formovat legislativa, která si klade za cíl potírat zejména diskriminační jednání spolu se zákazem a postihy za jeho různé formy. Zprvu se tak začíná dít v krajinách západní civilizace, avšak postupně i v dalších zemích světa. V České republice patří například mezi zásadní prameny práva, které diskriminaci zakazují, zejména

⁶⁷ VAŇKOVÁ, Z. Sexuální orientace jedince ve světle osobnostních práv. In: *Sexuality VI: Zborník vedeckých príspevkov*. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, 2013, s. 88-90. ISBN 978-80-557-0479-1.

⁶⁸ Tamtéž, s. 92.

Listina základních práv a svobod. Jednotlivé a konkrétnější formy diskriminace jsou pak obsaženy v dalších zákonech, kupříkladu v zákoníku práce, občanském zákoníku, zákoně o zaměstnanosti či zákoně školském. Roku 2009 však nabývá účinnosti další, a v oblasti diskriminace snad nejzásadnější listina, a to tzv. antidiskriminační zákon., který výrazným způsobem upravuje a postihuje oblast diskriminace v její komplexnosti a uvádí tak možnosti postupu proti různým druhům diskriminačního jednání.

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tzv. antidiskriminační zákon⁶⁹, je tak v České republice první ucelenou právní úpravou tohoto druhu. Proces přijímání této právní úpravy nebyl ovšem tak jednoduchý. V jeho počátcích stála především snaha „Poradny pro občanství/Občanská a lidská práva“, jež roku 2003 vybídla zástupce organizace „Stud Brno“ a potažmo Gay a lesbické ligy k aktivní účasti na semináři, který byl zaměřen právě na problematiku a diskuse o legislativní úpravě rovného zacházení a ochrany před samotným diskriminačním jednáním. Seminář si kladl za cíl zejména neformálně připomínkovat návrh tzv. antidiskriminačního zákona „předběžného“, který byl tou dobou vypracováván odborem pro lidská práva při Úřadu vlády České republiky. Vzhledem k tomu, že měl tento návrh poměrně velké množství připomínek, byl pak následně ještě několikrát přepracován a konečně až v roce 2003 pak usnesením č. 931 přijat jeho věcný záměr. Celý proces byl však dovršen až v červnu 2009, kdy byl, ač v tzv. minimální variantě a vyjma druhé části, tzv. antidiskriminační zákon přijat s účinností od září téhož roku.⁷⁰

Původním požadavkem Evropské unie ale bylo, aby byl tento zákon přijat už při vstupu ČR do EU. Jak bylo však pojednáno v předchozím odstavci této práce, byl proces jeho přijímání doprovázen mnoha pozměňovacími návrhy a dle vyjádření tehdejší tiskové mluvčí Ministerstva spravedlnosti České republiky Zuzany Kuncové, také další řadou směrnic Evropské unie, které se týkaly zejména vztahu rovnosti žen a mužů.⁷¹

⁶⁹ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (antidiskriminační zákon).

⁷⁰ STÁHALOVÁ, L. *Sexuální orientace jako důvod společenské diskriminace*. Brno, 2013, s. 50-51. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, IMS Brno. Vedoucí bakalářské práce Zdeňka Vaňková.

⁷¹ BOHUTÍNSKÁ, J. Antidiskriminační zákon může mít likvidační dopad. *Podnikatel.cz* [online]. 2008 [cit. 2015-01-10]. ISSN 1802-8012. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/clanky/antidiskriminacni-zakon-muze-mit-likvidacni-dopad/>

Pro zajímavost uvedme, že v květnu roku 2008 také tehdejší prezident České republiky Václav Klaus antidiskriminační zákon vetoval se slovy: „Zákon považuji za zbytečný, kontraproduktivní a nekvalitní a jeho dopady za velmi problematické.“ V argumentaci dále uváděl, že další legislativní opatření není třeba zavádět, jelikož zákaz diskriminace je součástí především Listiny základních práv a svobod a mimo jiné také dalších mezinárodních smluv.⁷²

Smyslem tzv. antidiskriminačního zákona je především jeho komplexnost a konkretizace jednotlivých forem diskriminace. Jeho součástí jsou pak směrnice EU, které v souladu s Listinou základních práv a svobod a dalšími mezinárodními smlouvami vytyčují rovná práva všech fyzických osob a zakazují diskriminační jednání ve věcech práva na zaměstnání, pracovních či služebních poměrů včetně odměňování, přístupu k povolání či podnikání, členství v profesních komorách, odborových organizacích a dalších radách či organizacích. Dále pak přístupu ke zdravotní péči, sociálnímu zabezpečení, ke vzdělání nebo přístupu ke zboží či službám. Jsou zde vymezeny i zásadní pojmy jako například přímá či nepřímá diskriminace, přípustné formy rozdílného zacházení, obtěžování včetně sexuálního, zásada rovného zacházení pro muže a ženy v systémech sociálního zabezpečení pracovníků, ale také možnosti ochrany před diskriminací a právní prostředky této ochrany. Zimplementován je také postih za pronásledování či samotné navádění k diskriminačnímu jednání. Zakázána je diskriminace z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, věku, pohlaví, zdravotního postižení, náboženského vyznání či sexuální orientace. Nalézt zde můžeme také pojednání o změnách v zákonech o Veřejném ochránci práv, v zákoně o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech, Občanském soudním řádu, v zákoně o pojistné smlouvě či o zákoně o pojišťovnictví.⁷³

V neposlední řadě se tento zákon soustřeďuje na postup proti diskriminačnímu jednání, uvádí možnosti, jak se mu bránit a obětem diskriminace pak poskytuje právní prostředky, na základě nichž se pak mohou domáhat svých práv, a to cestou přiměřeného zadostiučinění, odstranění následků diskriminačního počinání, odškodnění nebo přiměřené finanční náhrady či prostřednictvím soudní cesty.

⁷² Prezident republiky vetoval antidiskriminační zákon. *Václav Klaus* [online]. ©2008 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/418>

⁷³ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (antidiskriminační zákon).

Antidiskriminační legislativa se tak jistě stala důležitým krokem v podobě účinné zbraně proti diskriminačnímu jednání, zejména pak z pohledu domáhání se svých práv. Pravdou ale zůstává, že především od zastánců svobody slova nebo ze strany některých zaměstnavatelů, kteří v ní vidí určitý zásah do personálního výběru zaměstnanců, vzbuzuje jistou kritiku a nevoli. K zamyšlení je také otázka případného zneužití samotného výrazu diskriminace a toho, co je za ni považováno v kontextu možných důsledků pro jednotlivce, instituce, úřady či organizace, jež by byli nepravdivě očerněni. Příznivci této právní úpravy zase vyjadřují obavy z vágního a benevolentního přístupů ze strany institucí a úřadů, z hlediska jejího prosazování. Ve vztahu k diskriminaci na základě menšinové sexuální orientace, a to i přesto že neřeší tuto problematiku komplexně a spousta věcí zůstala nedořešena (např. uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen či otázka rodičovství neheterosexuálních osob), je dalším zákonem, který této menšině a jejím příslušníkům přiznává právo nebýt diskriminován a zasazuje se tak o zmírnění homofobních postojů.

4.3 Zákon o registrovaném partnerství

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů upravuje podle českého práva institucionalizovaný svazek mezi dvěma ženami či dvěma muži.⁷⁴ Proces přijímání této právní úpravy nebyl zrovna snadný, protože v souvislosti s jejím projednáváním stála za negativními postoji a nepřátelskými úvahami vůči této minoritě především homofobie. Jeho počátky můžeme datovat již do 90. let 20. století, kdy byl v Parlamentu České republiky v různých podobách navrhován. Postupně tak bylo projednáváno celkem 5 návrhů, které se snažily zakotvit tento institut do českého právního řádu. Zákon o registrovaném partnerství byl nakonec vyhlášen v dubnu roku 2006 ve Sbírce zákonů a účinnosti nabyl dne 1. 7. 2006. V roce 2008 došlo následně k jeho novelizaci, která však kromě právně-technických obměn nepřinesla žádné zásadní změny.⁷⁵

⁷⁴ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁵ DUJKOVÁ, E. *Pěstounská péče v registrovaném partnerství*. Zlín, 2014, s. 20. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. Ústav pedagogických věd. Vedoucí bakalářské práce Ilona Kočvarová.

Podle tohoto zákona je registrované partnerství trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví. Zákon dále upravuje vznik partnerství, jeho neplatnost a neexistenci, povinnosti a práva partnerů, zánik partnerství i potřebné doklady.⁷⁶

Registrované partnerství však není to stejné jako manželství, jelikož podstatou manželství je zejména rodičovství a výchova dětí, což ve stejnopohlavním svazku za běžných okolností možné není.⁷⁷

Nynější podobu zákona o registrovaném partnerství však vnímá komunita lesbiček a gayů velmi rozporuplně, neboť tato právní úprava neřeší velmi podstatnou otázku, a tou je uplatnění rodičovských práv partnerů a dětí, které vyrůstají v homoparentálních rodinách a naprosto vylučuje možnost osvojení dítěte registrovaným partnerem, a to bez ohledu na jakékoliv okolnosti. Institut náhradní rodinné péče totiž podle zákona ustanovuje, že možnost individuální adopce je umožněna, a to bez ohledu na sexuální orientaci, pouze jednotlivci. Status registrované osoby tak zákon o registrovaném partnerství z možnosti nároku ucházet se o osvojení dítěte vylučuje a lesbická žena či gay se tudíž dostane do paradoxní situace, kdy vstupem do institutu registrovaného partnerství o právo, které jí/mu bylo před vstupem do něj přiznáno, přijde. Podle Zdeňka Slobody, jednatele „Platformy pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu“ patří k programovým cílům hnutí, které usilují o to, aby homosexuální občané měli stejná rodičovská práva jako občané heterosexuální, především forma osvojení dítěte partnerky nebo partnera ve stejnopohlavním páru, kdy již fakticky byl tento existující vztah právně ošetřen. Nastává tak zvláštní situace, kdy registrované páry, které ve společné domácnosti vychovávají děti, mají povinnost se na výchově těchto dětí podílet, nicméně vztah k těmto dětem v případě, že je pro ně jeden z těchto partnerů rodičem nebiologickým, tento zákon právně ošetřit neumožňuje. Může tak dojít k situaci, kdy v případě smrti rodiče biologického, bude dítě svěřeno do péče jiné osoby či v důsledku rozchodu rodičů zákon neumožňuje právo kontaktu rodiče s nebiologickým dítětem. Pokud dojde k úmrtí rodiče nebiologického, nevztahuje se na dítě ani právo dědické.⁷⁸

⁷⁶ ČESKO. Zákon č. 115 ze dne 26. ledna 2006, o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 38. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115>. ISSN 1211-1244.

⁷⁷ JANOŠOVÁ, P. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Praha: Karolinum, 2000, s. 60. ISBN 80-7184-954-5.

⁷⁸ POLÁŠKOVÁ, E. *Plánovaná lesbická rodina. Klíčové aspekty přechodu k rodičovství*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 36-37. ISBN 978-80-210-5013-6.

Pro pěstounskou péči, není institut registrovaného partnerství sice na překážku, nicméně je registrovaným párům povolena pouze individuálně, protože společnými pěstouny mohou být pouze heterosexuální manželé.⁷⁹

V současné době je také hodně diskutována otázka uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen, jelikož současná legislativa umožňuje podstoupení metod asistované reprodukce, tj. umělého oplodnění, pouze ženám s mužským partnerem, tzn. pouze párům heterosexuálním, ať manželským nebo nesezdaným.

Česká republika tak patří mezi země světa, kde jsou oficiální cesty k rodičovství homosexuálních párů značně omezené a současná legislativa sice výchovu dětí homosexuálními páry nezakazuje, nicméně ani nepodporuje.⁸⁰

Ačkoli Česká republika přijetím zákona o registrovaném partnerství významně přispěla k posílení práv homosexuálních občanů a jeho přijetí znamenalo zásadní zvrat v dosud tabuizovaném tématu, jak v české společnosti, tak i v českém právním prostředí, zůstaly mnohé aspekty soužití těchto lidí nedořešeny a mnoho otázek tak zůstalo otevřených. Jak uvádí PhDr. et Mgr., Mgr. Zdeňka Vaňková stále nedořešen je komplex otázek sociálních, jako například vdovecký a vdovský důchod po zemřelém registrovaném partnerovi či některá práva majetková.⁸¹

A ani novela zákona o registrovaném partnerství, která byla předkládána v roce 2014, nebyla schválena a navíc se problematika institutu registrovaného partnerství nedostala ani do nového Občanského zákoníku, který vstoupil v účinnost dne 1. 1. 2014. I nadále tak zůstává v platnosti diskriminační opatření, ze kterého vyplývá již v této podkapitole uvedená skutečnost, že možnost adopce dítěte, ať již z péče ústavní či osvojení dítěte partnera v registrovaném partnerství tím druhým – nebiologickým rodičem, o kterou šlo této sexuální menšině především, je pro registrované páry zcela uzavřena.

⁷⁹ Tamtéž, str. 36-38.

⁸⁰ POLÁŠKOVÁ, E. *Plánovaná lesbická rodina. Klíčové aspekty přechodu k rodičovství*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 38. ISBN 978-80-210-5013-6.

⁸¹ VAŇKOVÁ, Z. Sexuální orientace jedince ve světle osobnostních práv. In: *Sexuality VI: Zborník vedeckých príspevkov*. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, 2013, s. 91-92. ISBN 978-80-557-0479-1.

4.4 Iniciativy zabývající se obranou rodičovských práv neheterosexuálních rodičů

Myšlenka vlastní minoritní identity se v západní společnosti začíná u lesbiček a gayů, potažmo také i u osob bisexuálních a transgender osob významně prosazovat od poloviny let osmdesátých. Přibližně ve stejné době dosahuje také prvních úspěchů i snaha o zrovnoprávnění těchto sexuálních minorit. V České republice je tento vývoj však poněkud opožděn, a to z historických důvodů, kdy vznik hnutí zabývajících se podporou těchto minorit, byl umožněn až po pádu komunismu v roce 1989. Tato společenská a politická změna s sebou přinesla nejen základní společenské a politické podmínky, ale také podmínky právní, které umožnily rozvoj občanské společnosti. A především pak s příklonem k liberálním hodnotám a v návaznosti na přístupy k evropskému, potažmo mezinárodnímu systému ochrany lidských práv začalo docházet k formování částečného „sebeuvědomění“ a emancipaci části lesbiček, gayů a ostatních příslušníků sexuálních minorit, ale také rozvoj a zakládání organizovaných hnutí, která si kladla za cíl zejména podpořit tyto menšiny.⁸²

Jednou z prvních úředně zaregistrovaných homosexuálních organizací byla ještě v socialistickém Československu „Lambda Praha“, která se po následném spojení s podobnými spolky v dalších městech republiky transformovala v roce 1990 v občanské sdružení s názvem „Svaz Lambda“. Přibližně ve stejnou dobu vzniká také „Hnutí za rovnoprávnost homosexuálních občanů (HRHO)“, jehož předsedou se stal významný aktivista J. Hromada. Následně se začala formovat také mnohá další hnutí, jak v České republice, tak i na Slovensku, a protože tyto spolky cítily potřebu svoji činnost koordinovat, došlo v roce 1991 k vytvoření zastřešujícího hnutí s názvem „Sdružení organizací homosexuálních občanů (SOHO)“, které tak vytvořilo poradenskou síť, schopnou řešit např. tematiku „coming outu“, angažovalo se v boji proti AIDS či vydávalo kulturně-společenský magazín „SOHO revue“, jenž se zaměřoval na gay a lesbickou tematiku a podílel se tak na tvorbě a udržování kolektivních identit. Toto sdružení zaniká v roce 2000 a v roce 2001 je založena jeho nástupnická organizace „Gay iniciativa“, která se prioritně zaměřuje na politickou, právní i preventivní činnost.

⁸² VRÁBLÍKOVÁ, K. Gay a lesbické hnutí v České republice. In: „*Global politics*“ [online]. ©2001-2012 [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/studie/gay-lesbicke-hnuti>

V polovině 90. let vniklo také dodnes aktivní sdružení „Logos“, které je ekumenickým společenstvím pro víru hledající a věřící gaye, lesbičky a jejich přátele a rodiny.⁸³

Pro druhou polovinu 90. let 20. století je pak příznačné prosazování požadavků této sexuální menšiny i na poli politiky. Aktivisté těchto hnutí začínají prosazovat nejen zrovnoprávnění této menšiny, ale lobují především i za jiné požadavky. Nejzásadnějším z nich bylo především úsilí o přijetí nějaké zákonné úpravy registrovaného partnerství upravující soužití dvou osob stejného pohlaví, které bylo dovršeno v roce 2006, kdy vstoupil v platnost „Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství“, jenž byl ale výsledkem jakéhosi kompromisu, zásadně ovlivněném politickou strategií průchodnosti návrhu. Tento zákon například neřeší v poslední době velmi diskutovanou otázku oblasti rodičovství těchto osob, ale také právní jistoty pro děti, které vyrůstají v partnerských svazcích stejnopohlavních rodičů.

Postupem času dochází také k určitému posunu a změnám struktur těchto hnutí, které s sebou přináší ještě výraznější příklon k politice transformace (nabourání konstruktů homo/hetero). Zároveň se působení těchto hnutí neomezuje jen na témata homosexuální, svůj prostor dostává také různost životních stylů či prezentace transgender problematiky.⁸⁴

V současnosti lze hovořit, mimo jiné, o třech významných hnutích, které hájí práva sexuálních minorit, co se do jejich komplexnosti týče. První z nich je nezávislá nezisková, brněnská organizace s názvem „STUD“, jejíž počátky lze datovat do roku 1996. Jejím stěžejním cílem a posláním je působení ve prospěch lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny, kdy zároveň usiluje o její faktické, ale i právní zrovnoprávnění s ostatními členy společnosti. Mimo jiné nabízí také možnost zapůjčení knih s LGBT tematikou ze své Queer knihovny.⁸⁵

Další výraznou organizací je „Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu (PROUD)“, která vznikla v roce 2011 u příležitosti Mezinárodního dne proti homofobii. Její stěžejní vizí je společnost, kde není genderová identita a sexuální orientace rozhodující pro kvalitu života. Podle jejího jednatele Zdeňka Slobody, ale i všech jejích členů, znamená jít s PROUDEM především být pro lepší vzdělání bez homofobní šikany a nepřátelskosti, být pro šťastné dětství a dospívání v období „coming outu“, být proti jakémukoli násilí, dále

⁸³ VRÁBLÍKOVÁ, K. Gay a lesbické hnutí v České republice. In: „*Global politics*“ [online]. ©2001-2012 [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/studie/gay-lesbicke-hnuti>

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ *Stud Brno* [online]. ©2015 [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: <http://www.stud.cz/>

být pro vyvážený, nestereotypní mediální obraz LGBT lidí, být pro kvalitní stáří, kdy je potřeba vzít na zřetel fakt, že v naší společnosti žije také řada LGBT seniorů či být pro přátelské pracovní prostředí. Zásadní tematikou pro tuto organizaci je také otázka zlegalizování adopce biologického potomka partnera/ky a legalizace individuálních i společných adopcí stejnopohlavních párů v registrovaném partnerství. V neposlední řadě také i možnost uzavření manželství, kdy by homosexuální páry mohly uzavřít občanský sňatek, který odpovídá institutu manželství jako je to u párů heterosexuálních.⁸⁶

Zájmy a potřeby komunity translidí pak v České republice hájí občanské sdružení „Transforum“, které je zpřístupněno nejen všem příslušníkům této menšiny, ale také i jejich rodinám, přátelům či odborníkům. Toto sdružení vzniklo v roce 1998, kdy s menší pauzou opět funguje od roku 2002. Hlavní vizí této organizace je zejména boj proti diskriminaci, zejména pak na pracovišti, ale také i během veřejného života či podpora členů a informovanost široké veřejnosti o této problematice.⁸⁷

Mezi další významné sdružení patří také „Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva“, jehož vznik se datuje do roku 1999. Založeno bylo skupinou právníků a sociálních pracovníků a působí v několika krajích České republiky - v Praze, Středočeském, Ústeckém, Pardubickém, Jihomoravském, Olomouckém a Moravskoslezském kraji). Věnuje se poměrně širokému spektru činností, zejména pak problematice státního občanství a práv cizinců, ale také prosazováním rovných příležitostí a potíráním diskriminace. Připravuje mnohé vzdělávací programy, zpracovává připomínkové zprávy k vládním a legislativním dokumentům, zastupuje klienty před soudem a zabývá se ochranou před diskriminací.⁸⁸

Pod záštitou vlády České republiky je dále zřízen například tzv. „Výbor pro sexuální menšiny“, který funguje jako jakási platforma pro spolupráci vlády a veřejnosti a soustředí se převážně na problematiku a práva LGBT minorit či osob s odlišnou genderovou identitou. Mezi cíle Výboru patří zejména otázka diskriminace a zajištění rovných

⁸⁶ *Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu, o.s. (PROUD)* [online]. ©2014 [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: <http://www.proudem.cz/>

⁸⁷ Translidé. [online]. © 2003- 2015 [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: <http://www.translide.cz/transforum>

⁸⁸ *Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva* [online]. ©2009 [cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://lgbt.poradna-prava.cz/>

příležitostí, osvětová činnost, stará se o informovanost veřejnosti či sleduje extremistické aktivity, které jsou namířené proti sexuálním menšinám.⁸⁹

Nejen výše uvedené organizace a hnutí se angažují na poli ochrany práv sexuálních menšin a věnují se tak problematice menšinové sexuální orientace. Jmenovat můžeme dále například mnohé projekty, filmové festivaly (např. Mezipatra či Prague Pride), kulturní, společenské a sportovní kampaně, spolky či kluby na vysokých školách či dostupnost nepřehledného množství informací, rad či diskusních fór na internetu (např. BengáLes, Colour Planet, Rozdílné Rytmy, Gay komunita, Queermag a mnohé další).

Pokud pak nahlédneme do zahraničí, za zmínku stojí například celosvětově působící organizace v oblasti LGBT menšin tzv. „ILGA“ (International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association), jež ve vládě a dalších institucích lobuje za zájmy a práva LGBT osob. Světově známou organizací, která se zabývá především lidskými právy obecně je „Human Rights Campaign. Založena byla v roce 1978, sídlí v USA a řadí se mezi jednu z největších nevládních neziskových organizací tohoto druhu. Vzpomenout můžeme i mezinárodní hnutí „Amnesty International“, jež se velmi aktivně podílí na obraně lidských práv a formou různých kampaní vystupuje proti jejich porušování. Americká národní nezisková organizace „DignityUSA“ se zas stará především o LGBT katolíky a jejich rodiny.

Podpora a rovný přístup k LGBT osobám je jednou ze zásadních otázek současnosti. Je proto nesporně důležité, aby široká veřejnost měla dostatek kvalitních informací o těchto menšinách a dokázala si tak vytvořit relevantní postoj k této problematice. Je proto dobře, že v rámci domácí, ale i zahraniční scény existuje řada hnutí a organizací, které svou osvětovou činností a podporou pomáhají činit tuto tematiku viditelnější a posouvají tak přístup společnosti zase o krok dále.

⁸⁹ *Vláda České republiky* [online]. ©2009-2014 [cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/vybor-pro-sexualni-mensiny-24225/>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 CÍL VÝZKUMU

V teoretické části diplomové práce bylo pojednáno především o vnímání menšinové sexuální orientace v kontextu jak historického vývoje, tak i z hlediska současnosti. Dále byl proveden stručný exkurz do společenského pohledu na práva neheterosexuálních rodičů, zejména pak z úhlu vnímání tradiční rodiny, diskriminace sexuálních menšin v oblasti rodičovských práv, nevyjímaje argumenty pro a proti adopci neheterosexuálními rodiči spolu s komparací této problematiky jak v České republice, tak i ve světě. Pojednáno bylo také o právních aspektech rodičovských práv LGBT osob v kontextu s právy samotného dítěte, tak i z hlediska uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen. Poslední kapitola teoretické části pak byla věnována právní pomoci a možnostem postupu proti diskriminačnímu jednání, antidiskriminačnímu zákonu, zákonu o registrovaném partnerství a organizacím, které se zabývají obranou rodičovských práv neheterosexuálních rodičů.

Praktická část diplomové práce pak navazuje na teoretické poznatky, kdy jejím stěžejním záměrem bylo hlavně úsilí dopátrat se odpovědí na otázky, které se zaměřovaly na postoj většinové heterosexuální společnosti k rodičovským právům neheterosexuálních rodičů, ale také na to, zda se právě tito příslušníci sexuální menšin cítí být v této oblasti diskriminováni.

Cílem mého výzkumu bylo tedy zejména zjistit, jaká je míra podpory a tolerance heterosexuální společnosti vůči rodičovským právům neheterosexuálních rodičů, dále pak to, jak většinová společnost nahlíží na osvojování dětí homosexuálními páry, v případě, že jeden z registrovaných partnerů je biologickým otcem dítěte/dětí, ale také na její postoj k uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen. Na druhé straně bylo potřebné také zjistit, zda příslušníci z řad neheterosexuálních rodičů, ale také z LGBT populace obecně nahlíží na současnou právní úpravu v oblasti uplatňování svých rodičovských práv i to, zda by lesbické páry v ČR byly ochotny obejít zákon, který v současnosti nepřipouští umělé oplodnění jako způsob početí při zakládání lesbických rodin či akceptovat heterosexuální styk jako možnost pořízení si dítěte.

5.1 Formulace hypotéz

Vzhledem k uvedenému cíli jsem si stanovila následující pracovní hypotézy, jejichž platnost chci ověřit:

- **Hypotéza č. 1:**

Česká majoritní společnost nepřiznává neheterosexuálním rodičům stejnou míru rodičovských práv jako rodičům heterosexuálním.

- **Hypotéza č. 2:**

Příslušníci majoritní heterosexuální společnosti jsou ochotni tolerovat osvojování dětí homosexuálními páry pouze v případě, že jeden z registrovaných partnerů je biologickým rodičem tohoto dítěte/dětí.

- **Hypotéza č. 3:**

Česká heterosexuální společnost se staví kladně k uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen.

- **Hypotéza č. 4:**

Příslušníci z řad neheterosexuálních rodičů považují současnou právní úpravu v oblasti uplatňování svých rodičovských práv za diskriminační.

- **Hypotéza č. 5:**

Většina lesbických párů v ČR by byla ochotna obejít zákon, který v současnosti nepřipouští umělé oplodnění jako způsob početí při zakládání lesbických rodin a současně se tak vyhnula zatím jediné možnosti početí, kterou je heterosexuální styk.

5.2 Metoda výzkumu

Empirický výzkum byl zaměřen jednak na populaci heterosexuální, ale také i na minoritně sexuálně orientovanou, kdy jsem si jako výzkumnou metodu ke sběru dat, zvolila **dotazník**. Tato metoda patří mezi nejrozšířenější výzkumnou techniku, která se používá především v sociologických, pedagogických, demografických, ale také i jiných šetřeních. Mezi její výhody patří bezesporu malá finanční náročnost, vcelku rychlá a snadná administrace, zajištění anonymity zúčastněných respondentů, ale především získání

potřebných informací od velkého počtu respondentů v poměrně krátkém čase. Nevýhodou však může být případná neobjektivnost získaných dat, nonverbální komunikace, která neskýtá možnost zachytit autentické názory a pocity, ale také nízká návratnost dotazníků.

V tomto šetření se pak jedná o dva dotazníky vlastní konstrukce s předem připravenými odpověďmi, kdy první z nich byl sestaven pro příslušníky většinové heterosexuální společnosti a obsahoval 19 uzavřených otázek. Kromě sociodemografických údajů (pohlaví, věk, bydliště, nejvyšší dosažené vzdělání) zjišťovaly další otázky postoj většinové heterosexuální společnosti k rodičovským právům neheterosexuálních rodičů a kvalitě výchovy dětí stejnopohlavními páry, toleranci k osvojování dětí homosexuálními páry či uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen. V neposlední řadě byla zkoumána také míra informovanosti o pojmech jako je homosexualita, bisexualita nebo transsexualismus. Druhý dotazník byl pak určen příslušníkům z řad neheterosexuálních rodičů a LGBT populaci obecně a obsahoval 17 uzavřených otázek opět včetně demografických charakteristik (věk, typ sexuální orientace, rodinný či partnerský stav, děti, nejvyšší dosažené vzdělání, bydliště a oblast povolání). Respondenti byli dotazováni na to, zda a kde se případně stali obětí diskriminace z důvodu jejich menšinové sexuální orientace, zda se cítí být v oblasti svých rodičovských práv diskriminováni, dále pak na jejich postoj k osvojení dítěte svého partnera či adopci dítěte z ústavní péče či zda by lesbické ženy byly ochotny obejít zákon, který v současnosti nepřipouští umožnění metod asistované reprodukce jako způsob početí při zakládání lesbických rodin a vyhnuly se tak eventualitě heterosexuálního styku a zda děti, které by se případně narodily těmto párům po umělém oplodnění, tudíž s „otcem neznámým“ by touto skutečností do budoucna netrpěly.

Cílem dotazníkového výzkumu bylo mimo jiné také porovnání názorů a postojů majoritní heterosexuální a menšinové sexuální společnosti. Respondenti obou dotazníkových šetření byli informováni o účelu, ke kterému byly dotazníky sestaveny a o anonymitě získaných dat. Jejich odpovědi jsou pak přehledně znázorněny formou grafů.

5.2.1 Předvýzkum

Abych si ověřila, že jsem při konstrukci dotazníků postupovala správně, učinila jsem v měsíci lednu předvýzkum, kdy jsem na malém vzorku respondentů obou zkoumaných skupin (z heterosexuální – 5 osob a menšinové sexuální společnosti – 5 osob) zjišťovala,

zda tito respondenti rozumí pokynům k vyplnění, ale hlavně zda jsou pro ně jednotlivé otázky v dotaznících srozumitelné, jasně formulované a smysluplné. Po následném vyhodnocení předvýzkumné části a v interakci s vybranými respondenty jsem pak provedla u některých otázek korekci.

5.3 Charakteristika vzorku respondentů

Následné podkapitoly budou věnovány způsobu výběru vzorku respondentů a jejich charakteristice.

5.3.1 Respondenti dotazníkového šetření – majoritní heterosexuální společnost

Výzkumný vzorek respondentů pro dotazníkové šetření, které bylo provedeno u majoritní heterosexuální společnosti, byl učiněn záměrným dostupným výběrem dotazovaných. Dle Gavory⁹⁰ se tento způsob výběru uskutečňuje na základě určení relevantních znaků, které jsou pro dané zkoumání důležité. Mnou zvolená kritéria byla následující:

- heterosexuální orientace respondentů
- počínající věková kategorie - do 18 let až věková kategorie 51 a více let

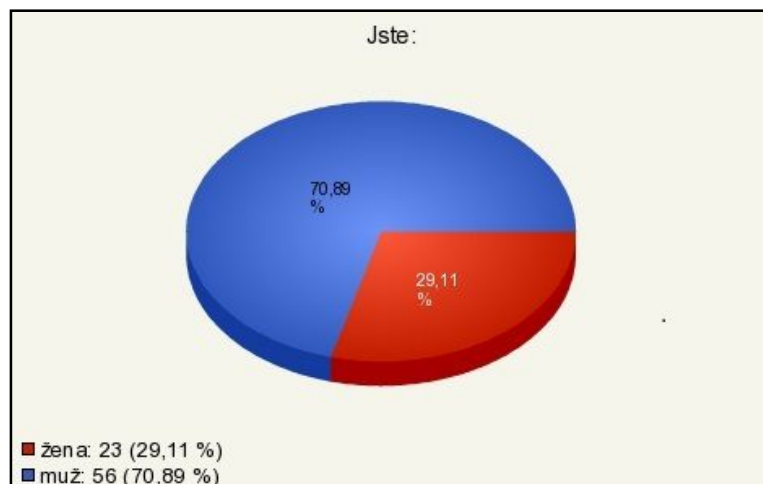
Pro realizaci sběru dat byl tento dotazník vytvořen na internetovém portále „Vyplňto.cz“⁹¹, a poté byl hypertextový odkaz, který na něj odkazoval, distribuován pomocí elektronické pošty mé rodině, přátelům, kolegům či známým. Pro tuto možnost sběru dat jsem se rozhodla z důvodu možnosti oslovení poměrně rozsáhlého vzorku respondentů, kteří zastupovali všechny věkové kategorie a pocházeli z nejrůznějších míst České republiky, a tím také i k následnému docílení reprezentativního vzorku. Průběh samotného šetření pak ukázal na poměrně velkou vstřícnost a ochotu všech zúčastněných respondentů, kteří rádi a se zájmem dotazník vyplnili.

⁹⁰ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

⁹¹ *Vyplň to.cz* [online]. ©2008-2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <https://www.vyplnto.cz/databaze-dotazniku/dotaznik-pro-respondenty-s-v/>

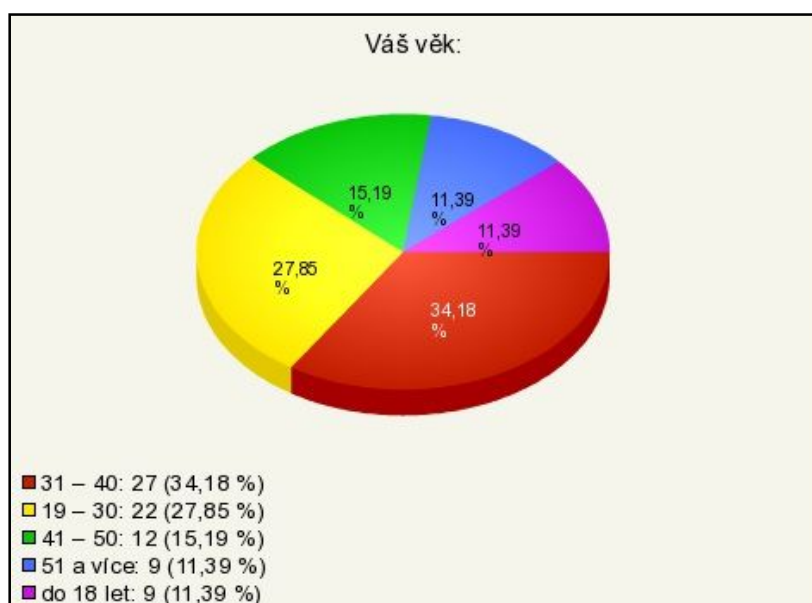
Sociodemografické otázky

Otázka č. 1 zjišťovala pohlaví respondentů. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 79 osob, z toho 23 žen a 56 mužů.

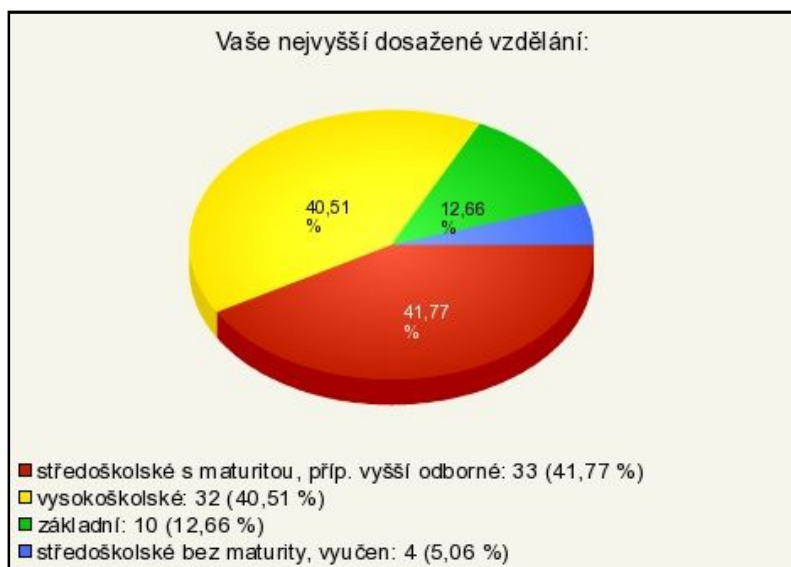
Graf 1

Otázka č. 2 zjišťovala věkovou kategorii všech zúčastněných dotázaných. Věková kategorie do 18 let byla zastoupena 9 respondenty, v kategorii 19 – 30 odpovědělo 22 osob, dále pak ve věkové kategorii 31 – 40 projevilo svůj názor nejvíce ze všech dotázaných respondentů, a to v počtu 27 a ve věkových kategoriích 41 – 50 let 12 osob a 51 a více let 9 osob. Nejméně zastoupené byly tedy, dle očekávání, věkové kategorie do 18 let a 51 a více let.

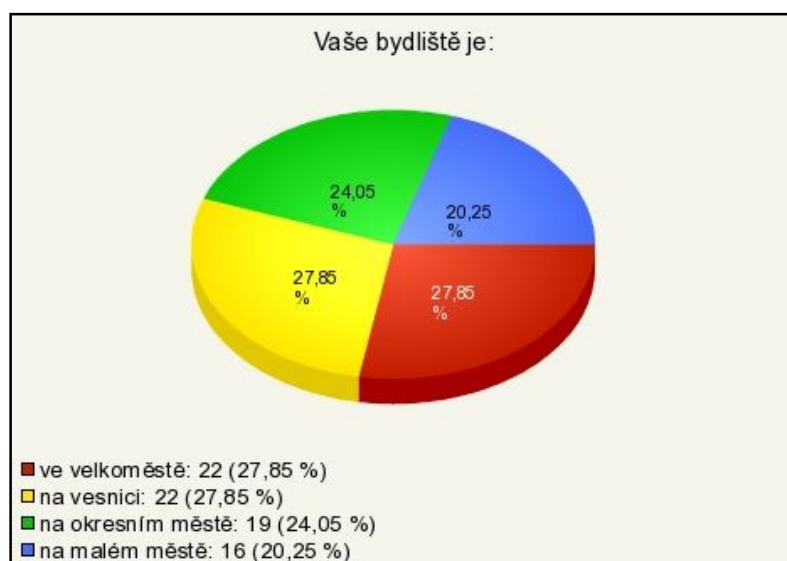
Graf 2

Otázka č. 3 zjišťovala nejvyšší dosažené vzdělání všech respondentů. Nejpočetněji byla zastoupena kategorie středoškolského vzdělání s maturitou, případně vyššího odborného vzdělání, a to ve 33 případech. Druhou nejpočetnější skupinou pak byli respondenti s vysokoškolským vzděláním – 32 osob, respondenti se základním vzděláním byli zastoupeni v počtu 10 osob a nejméně početnou skupinou byla kategorie středoškolského vzdělání bez maturity či vyučení – 4 osoby.

Graf 3

Otázka č. 4 se dotazovala na bydliště dotázaných respondentů. O první příčku se tak dělí respondenti z velkoměsta a vesnice – 22 zúčastněných osob. V okresním městě bydlí 19 z nich a na malém městě pak 16 osob.

Graf 4

5.3.2 Respondenti dotazníkového šetření – příslušníci LGBT menšiny a neheterosexuální rodiče

Respondenti tohoto dotazníkového výzkumu byli osloveni především formou tzv. lavinového výběru (jinak také technika sněhové koule). Ten se používá především v případě, kdy je vytvoření vzorku v populaci osob jen těžko dostupné a výzkumník tak nemá možnost vybrat zkoumané osoby napříč celou širší populací.⁹² I zde jsem zvolila následující kritéria výběru:

- menšinová sexuální orientace
- počínající věková kategorie - do 18 let až věková kategorie 51 a více let

Pro realizaci sběru dat byl opět vytvořen dotazník na internetovém portále „Vyplňto.cz“⁹³ a následně byl hypertextový odkaz, který na něj poukazoval, rozeslán pomocí elektronické pošty mým známým z řad LGBT populace, které jsem zároveň požádala o další distribuci dotazníků lidem s menšinovou sexuální orientací. Dále pak byly prostřednictvím sítě této komunity zveřejněny výzvy na žádost o vyplnění dotazníku také na sociálních sítích a internetových stránkách lesbických a gay komunit. V neposlední řadě jsem měla také možnost navázat užší kontakt s několika páry lesbických a gay rodičů, které jsem požádala o jejich stanoviska, osobní názory a postoje ke zkoumané problematice. Jednalo se celkem o 4 páry, kde v prvním případě jsem oslovila dvě lesbické ženy, které mají společné dítě, dále pak gay pár, který vychovává dítě ve třech i s jeho rodičkou, následně také lesbický pár, kdy si jedna z žen do nového homosexuálního vztahu přivedla dvě děti z předchozího manželského vztahu a nyní se svou přítelkyní vychovává třetí, společné dítě a gay muže, který má děti z předchozího heterosexuálního vztahu.

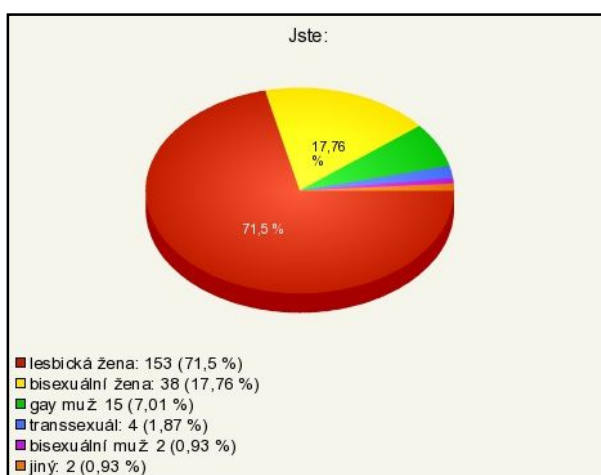
Tuto formu sběru dat jsem zvolila zejména z důvodu možnosti získání velkého počtu respondentů z LGBT populace, z mnoha koutů České republiky a v různých věkových skupinách, ke kterým bych se jinak jen velmi těžko dostávala. A i jako v dotazníku, který byl určen většinové sexuální společnosti, mne velmi mile překvapila ochota respondentů a jejich poměrně hojný počet.

⁹² FERJENČÍK, J. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál, 2000, s. 256. ISBN 80-7178-367-6.

⁹³ *Vyplň to.cz* [online]. ©2008-2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <https://www.vyplnto.cz/databaze-dotazniku/dotaznik-pro-respondenty-s-m/>

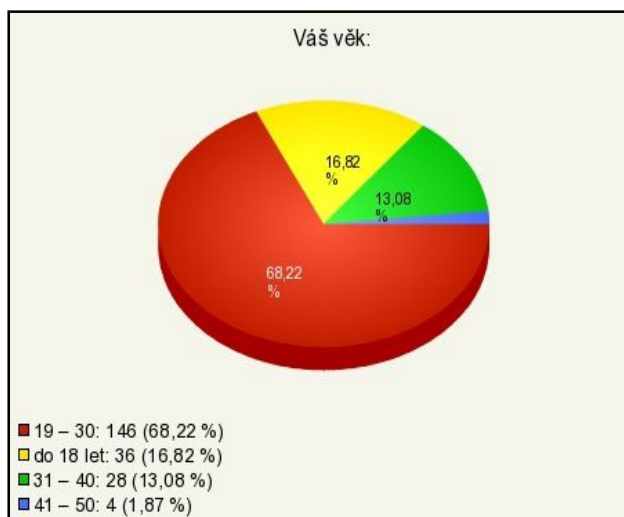
Sociodemografické otázky

Otázka č. 1 zjišťovala složení respondentů z LGBT populace podle typu jejich sexuální orientace. Nejpočetněji byla zastoupena kategorie lesbických žen – 153 respondentek. Druhé místo obsadily ženy bisexuální v počtu 38. Gay muži pak v počtu 15 osob, výzkumu se dále zúčastnily 4 transsexuální osoby, 2 bisexuální muži a 2 z respondentů preferují jiný typ sexuální orientace. Celkově se tedy z řad LGBT populace zúčastnilo mého výzkumu na 214 respondentů.

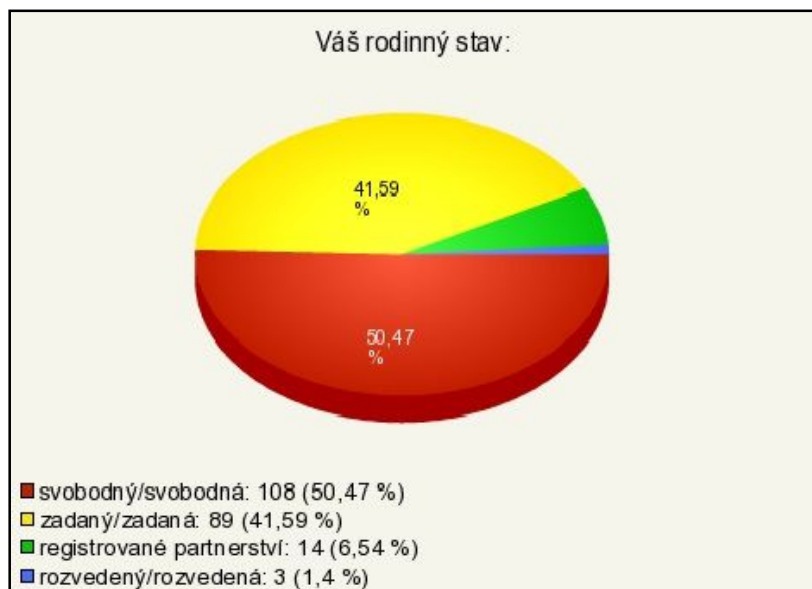
Graf 5

Otázka č. 2 zjišťovala zastoupení LGBT respondentů podle kategorie věkového rozmezí. Nejmasivněji byla, dle očekávání, zastoupena věková kategorie od 19 do 30 let v počtu 146 respondentů. V kategorii do 18 let odpovídalo 36 osob a v kategorii 31 – 40 let 28 osob. Jak se dalo předpokládat, jednou z nejméně zastoupených věkových kategorií bylo věkové rozmezí 41 – 50 let a věková kategorie 51 a více let nebyla zastoupena vůbec.

Graf 6

Otázka č. 3 se dotazovala na rodinný stav LGBT respondentů. Překvapivé pak nebylo zjištění, že více než polovina z nich (108 osob) je svobodná. Zadaných respondentů odpovídalo 89, 14 osob žije v institutu registrovaného partnerství, 3 jsou rozvedení. Dle očekávání ve svazku manželském nežije žádný ze zúčastněných respondentů, stejně tak nebyla ve výzkumu zastoupena kategorie vdovec/vdova.

Graf 7

Otázka č. 4 zjišťovala, zda mají zúčastnění LGBT respondenti děti a v případě kladných odpovědí také o jaký typ péče jedná. Překvapením nebylo, že přes 90 % (199 osob) všech respondentů děti nemá vůbec, 14 z nich má děti, a to ve vlastní péči a 1 osoba děti má, nikoliv však ve vlastní péči.

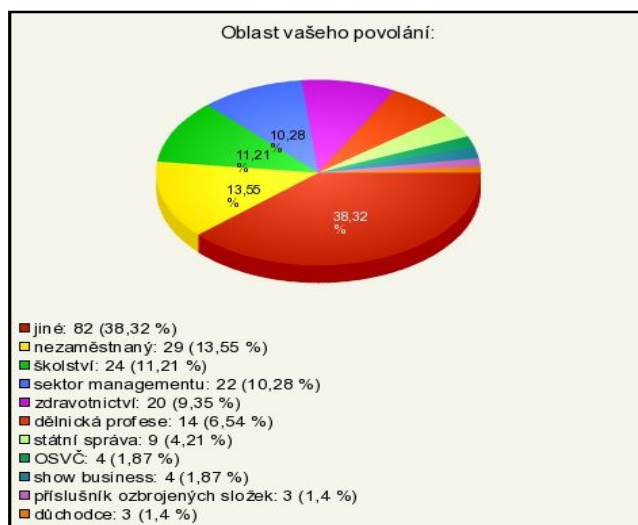
Graf 8

Otázka č. 5 zjišťovala nejvyšší dosažené vzdělání LGBT respondentů. Nejvíce odpovídalo osob se středoškolským s maturitou, případně vyšším odborným vzděláním – 111 respondentů, 47 osob mělo pak vysokoškolské vzdělání, základní vzdělání 36 osob a nejméně početnou byla skupina osob se středoškolským vzděláním bez maturity, případně s vyučením – 20 respondentů.

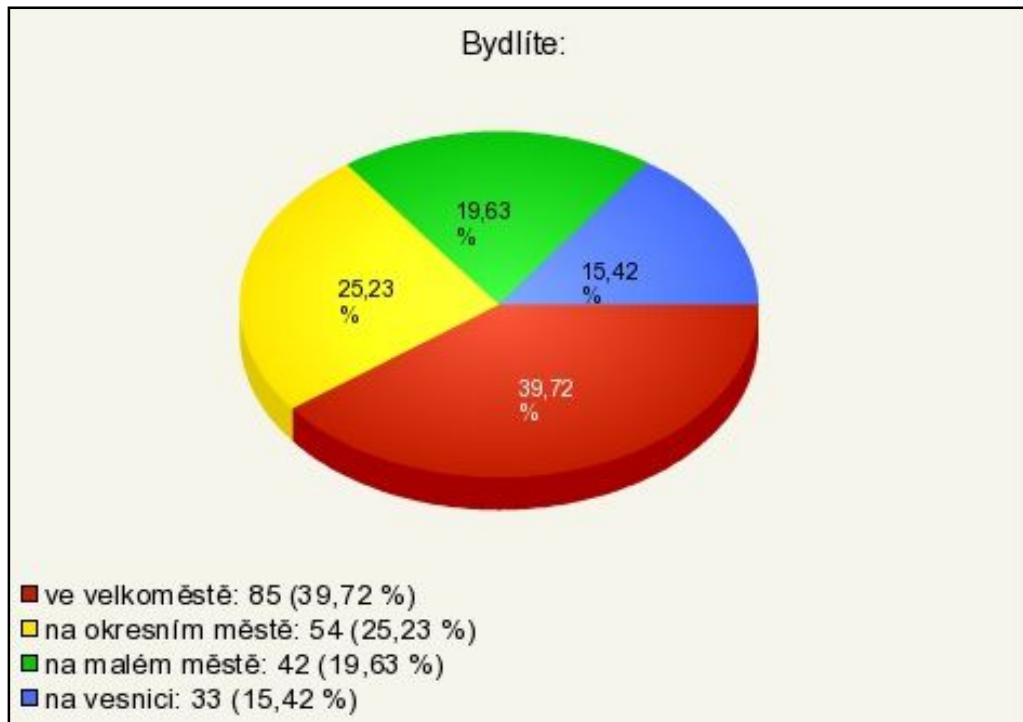
Graf 9

Otázka č. 6 zjišťovala v jakých sektorech či oblastech povolání LGBT respondenti pracují. Početně nejvíce zastoupena byla možnost „jiné“, čili dotazníkem nspecifikovaná povolání – celkem 82 respondentů. Na druhém místě se poměrně překvapivě, i když ne v nějakém masivním počtu, umístili respondenti nezaměstnaní, a to v 29 případech. V oblasti školství pak pracuje 24 osob, v sektoru managementu 22, ve zdravotnictví 20 osob. Dělnickou profesi pak vykonává 14 respondentů, ve státní správě je zaměstnáno 9 osob, zastoupení OSVČ – 4 osoby, 4 respondenti pracují v oblasti show businessu, odpovídali také 3 příslušníci ozbrojených složek a také 3 důchodci.

Graf 10

Otázka č. 7 se dotazovala na bydliště LGBT respondentů. Nejvíce osob bydlí ve městě, a to v počtu 85, v okresním městě pak 54 osob, na malém městě 42 a nejméně osob v počtu 33 žije na vesnici.

Graf 11

6 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO VÝZKUMU

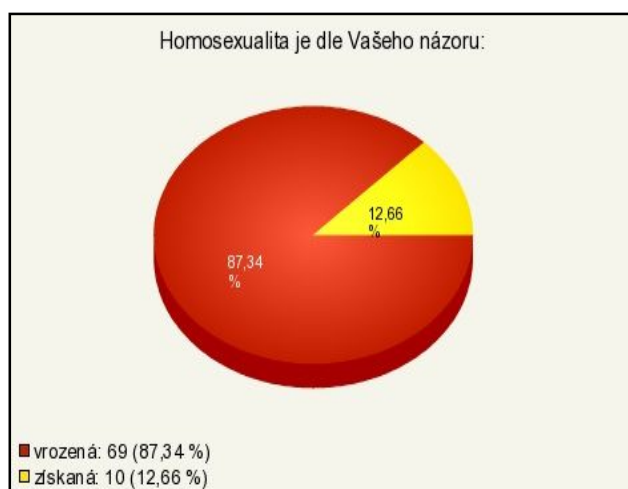
Následující podkapitoly budou věnovány rozboru jednotlivých výsledků z obou dotazníkových šetření, které budou prezentovány grafickou formou a provázeny komentářem.

6.1 Výsledky dotazníkového výzkumu - většinová heterosexuální společnost

Výsledky dotazníkového výzkumu jsou zde uvedeny v návaznosti na jednotlivé hypotézy, ke kterým se vztahují.

K potvrzení či vyvrácení **hypotézy č. 1: Česká majoritní společnost nepřiznává neheterosexuálním rodičům stejnou míru rodičovských práv jako rodičům heterosexuálním**, se vztahovaly následující dotazníkové otázky – č. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 a 12.

Otázka č. 5 zjišťovala jaká je u většinové heterosexuální společnosti míra informovanosti o příčině vzniku homosexuality. Zhruba 87 % respondentů se domnívá, že homosexualita je vrozená, pouhých 13 % pak, že je získaná. Z výsledků můžeme tedy usuzovat, že většinová heterosexuální společnost je poměrně dobře informována o příčině vzniku homosexuality a patrný je také oproti minulosti odklon od názorů, kdy byla považována za nemoc či touhu vyzkoušet něco nového.

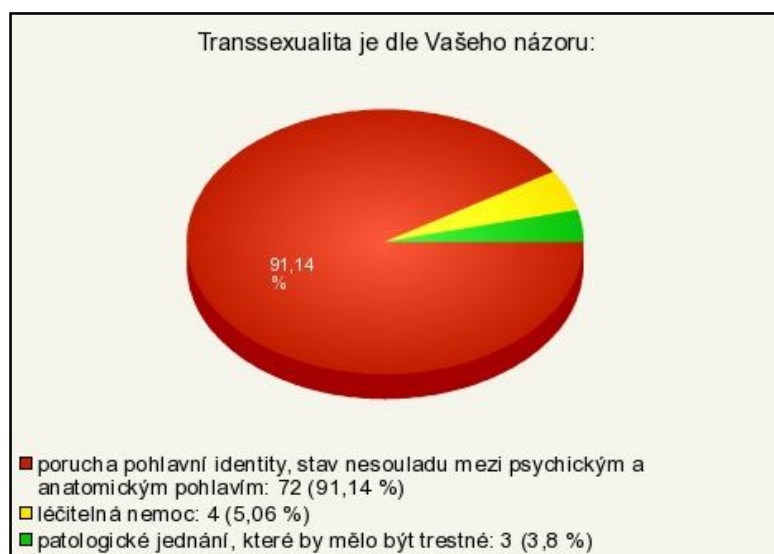
Graf 12

Otázka č. 6 zjišťovala, jak respondenti vnímají bisexualitu. Drtivá většina všech respondentů (téměř 78 %) pohlíží na bisexualitu jako na nevyhraněnou pohlavní orientaci mezi homosexualitou a heterosexuální orientací. Pouhých 23 % pak v bisexualitě vidí rozmar, či touhu vyzkoušet něco nového. Z výsledků vyplývá, že česká heterosexuální populace je, stejně jako u homosexuality, celkem dobře obeznámena i o tomto typu sexuální orientace.

Graf 13

Otázka č. 7 zjišťovala míru informovanosti o pojmu transsexualita a o samotné příčině jejího vzniku. 91 % respondentů chápe tento pojem jako poruchu pohlavní identity, čili stav nesouladu mezi psychickým a anatomickým pohlavím. 5 % respondentů uvedlo, že se jedná o léčitelnou nemoc a necelá 4 % v transsexualitě spatřují patologické jednání, které by mělo být trestné. Bezmála 100 % volba první dotazníkové možnosti opět poukazuje na fakt, že česká majoritní heterosexuální společnost je velkou měrou o této poruše pohlavní identity informována.

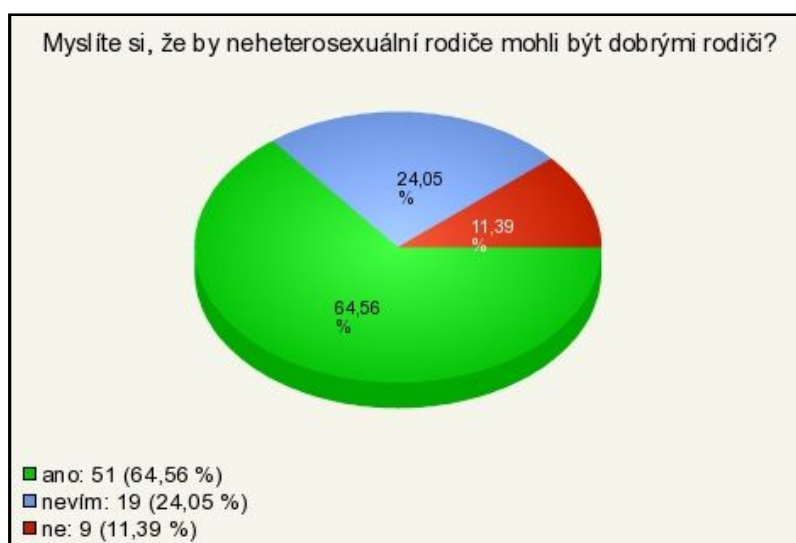
Graf 14

Otázka č. 8 se dotazovala na postoj respondentů majoritní heterosexuální společnosti k výchově dětí homosexuálními páry. Zde je již z výsledků patrná jistá nejednoznačnost v názorech, kdy kladný postoj k výchově dětí homosexuálními páry zaujalo přes 60 % respondentů a téměř 40 % se vyjádřilo proti tomu, aby měly homosexuální páry právo vychovávat děti.

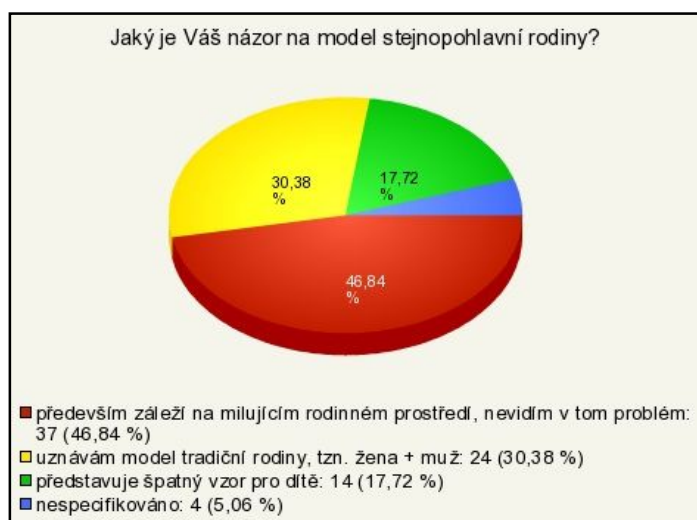
Graf 15

Otázka č. 9 zjišťovala názor respondentů na skutečnost, zda by právě neheterosexuální rodiče mohli být rodiči dobrými. Přes 64 % všech dotázaných usuzuje na dobrou kvalitu rodičovství neheterosexuálních rodičů, přes 24 % tuto eventualitu nedokáže posoudit a pouhých 11 % považuje neheterosexuální rodiče za nevhodné pro výchovu dětí. Z výsledků je patrná zvyšující se míra tolerance české společnosti k otázce neheterosexuálního rodičovství.

Graf 16

Otázka č. 10 zjišťovala názor respondentů na model stejnopohlavní rodiny. Necelých 50 % všech zúčastněných respondentů v tomto nevidí problém a vyjadřuje se, že stěžejní je především milující rodinné prostředí. Zhruba 30 % respondentů zase uznává model tradiční rodiny. Téměř 18 % si myslí, že tento typ rodiny představuje pro dítě špatný vzor a 5 % respondentů se k této otázce nějak specificky nevyjádřilo. I přes značnou podporu modelu tradiční rodiny, je z výsledků patrný poměrně liberální přístup české heterosexuální společnosti k problematice modelu stejnopohlavní rodiny.

Graf 17

Otázka č. 11 respondenty žádala o jistou komparaci výchovných podmínek, které mohou dětem vytvořit jak rodiče heterosexuální, tak i rodiče neheterosexuální. Téměř 60 % z nich se domnívá, že je možné, aby neheterosexuální rodiče vytvořili dětem stejné výchovné podmínky jako rodiče heterosexuální. Ovšem nezanedbatelné je také stanovisko přes 41 % respondentů, kteří jsou opačného názoru. Tyto odpovědi tak poměrně dobře korelují s odpověďmi na otázku č. 8 tohoto výzkumu.

Graf 18

Otázka č. 12 se respondentů dotazovala na možné eventuality problémů, které mohou nastat v případě, že dítě budou vychovávat neheterosexuální rodiče. Téměř 50 % z nich se obává absence klasického mužského a ženského vzoru, přes 35 % si zase myslí, že by mohlo docházet k tlaku z okolí, které není na takovou možnost výchovy připraveno a přes 11 % respondentů spatřuje problém v socializaci dítěte do společnosti. Zhruba 2 % respondentů se k této otázce nějak specificky nevyjádřila a překvapením nebyla ani eventualita, kdy by se ve výchově dětí neheterosexuálními rodiči nemohl vyskytnout žádný problém. Takto odpovědělo pouhé 1 % dotázaných. Je tedy patrné, že česká heterosexuální společnost se při výchově dětí neheterosexuálními rodiči obává zejména jisté ztráty buď ženského či naopak mužského elementu, která by děti mohla negativním způsobem poznamenat.

Graf 19

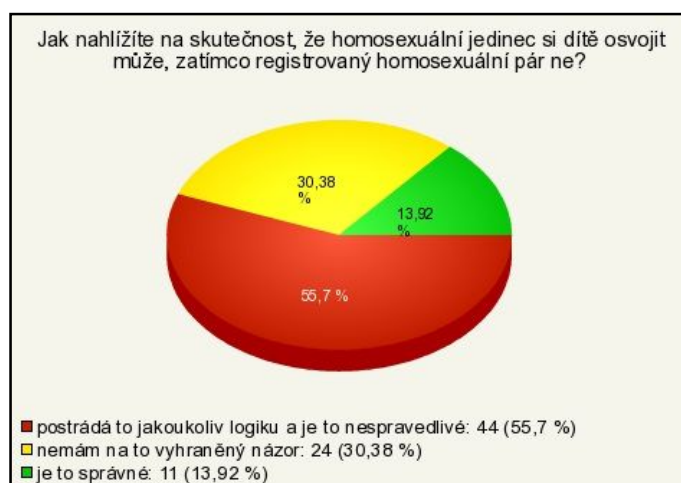
K potvrzení či vyvrácení **hypotézy č. 2: Příslušníci majoritní heterosexuální společnosti jsou ochotni tolerovat osvojování dětí homosexuálními páry pouze v případě, že jeden z registrovaných partnerů je biologickým rodičem tohoto dítěte/dětí, se vztahovaly dotazníkové otázky číslo 13, 14, 15 a 16.**

Otázka č. 13 se týkala povědomí většinové sexuální společnosti o osvojování dítěte v kontextu s institutem registrovaného partnerství. Zajímavé, i když ne neočekávané, bylo zjištění, že zhruba 67 % respondentů nemá povědomí o tom, že pokud homosexuální jedinec nevstoupí do institutu registrovaného partnerství, má tak právo na osvojení dítěte jako individuální osvojitel. Téměř 33 % všem dotázaným tato skutečnost známa byla. Z těchto výsledků, a v kontextu pak s vytvořením relevantních postojů k této problematice, lze usuzovat na skutečnost nezbytnosti větší informovanosti široké veřejnosti.

Graf 20

Otázka č. 14 zjišťovala postoj respondentů ke skutečnosti, že homosexuální jedinec si dítě osvojit smí, zatímco registrovaný homosexuální pár nikoliv. Téměř 56 % dotázaných se domnívá, že toto nařízení postrádá jakoukoli logiku a je nespravedlivé. Zhruba 31 % na tuto problematiku nemá vyhraněný názor a téměř 14 % respondentů to považuje za správné. I v tomto případně tak můžeme konstatovat, že česká majoritní sexuální společnost je povětšinou velmi liberální k otázkám osvojování dětí homosexuálními páry.

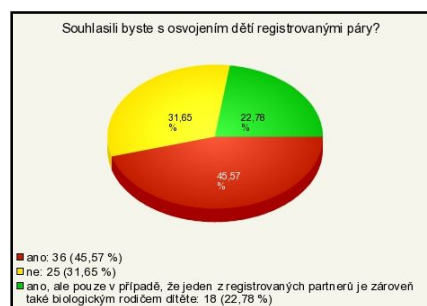
Graf 21

Otázka č. 15 se v kontextu dotazníkové otázky č. 14 dotazovala na případnou nutnost změny legislativy v této oblasti. Téměř 50 % všech respondentů odpovědělo, že o této problematice nikdy nepřemýšlelo, skoro 33 % osob to pak považuje za nutné. Zhruba 9 % účastníků výzkumu se pak k této skutečnosti staví negativně a stejné procento se domnívá, že změna legislativy v otázce osvojování dětí homosexuálními registrovanými páry není nutná. Tyto odpovědi přinesly zajímavé zjištění, ze kterého vyplývá skutečnost, že ač je česká heterosexuální společnost poměrně liberální k otázkám rodičovství homosexuálních osob, o této problematice do hloubky nějak zvlášť nepřemýšlí.

Graf 22

Otázka č. 16 se dotazovala respondentů, zda by souhlasili s osvojením dětí registrovanými páry. Téměř 46 % dotázaných se k této problematice staví pozitivně, naopak zhruba 32 % pak negativně a necelých 23 % s osvojováním dětí souhlasí, ovšem za podmínky, kdy jeden z registrovaných partnerů je zároveň také biologickým rodičem onoho dítěte. Výše uvedené výsledky lze pak komparovat například s výzkumem, který byl proveden v roce 2014, kdy byla zjišťována míra tolerance české společnosti vůči právům homosexuálních osob, kdy se 58 % účastníků tohoto výzkumu vyslovilo pro adopci dětí partnera či partnerky, avšak jistá rozpolcenost byla patrná v případě adopce dětí z institucionální péče, kdy zhruba jedna polovina všech dotázaných byla pro a druhá proti.⁹⁴

Graf 23

⁹⁴ Postoje české veřejnosti k právům LGBT lidí – výsledky červnového výzkumu. *PROUD* [online]. ©2014 [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <http://www.proud.cz/novinky/142-postoje-ceske-verejnosti-k-pravum-lgbt-lidi-vysledky-cervnoveho-vyzkumu.html>

K potvrzení či vyvrácení **hypotézy č. 3**: Česká heterosexuální společnost se staví kladně k uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen, se vztahovaly dotazníkové otázky číslo 17, 18 a 19.

Otázka č. 17 se dotazovala respondentů, zda považují za diskriminaci umožnění umělého oplodnění pouze heterosexuálním párům. Odpovědi na tuto otázku pak přinesly zajímavá zjištění, kdy polovina všech dotázaných tuto eventualitu za diskriminační považuje a druhá nikoliv. K zamyšlení tedy zůstává, do jaké míry je česká heterosexuální společnost k rodičovským právům neheterosexuálních rodičů liberální a shovívavá, když zde panuje jistá rozpolcenost postojů v právech, která jim přiznává, třeba právě v kontextu osvojování dětí registrovanými páry, kdy pro se vyslovila téměř polovina všech zúčastněných respondentů.

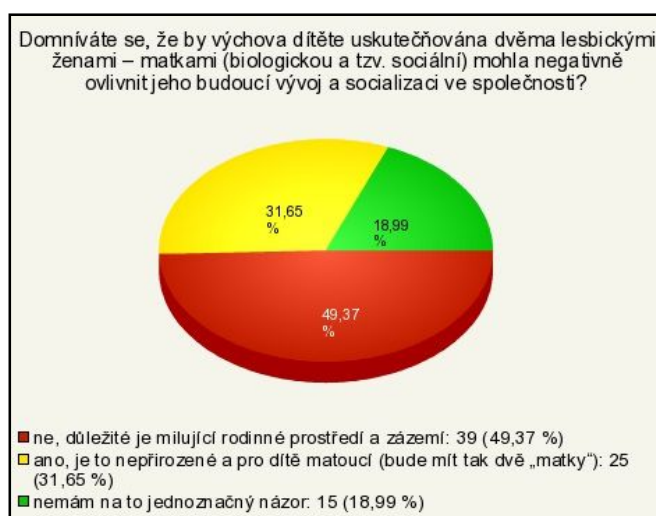
Graf 24

Otázka č. 18 zjišťovala postoj respondentů k uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen. Přes 45 % dotázaných přiznává lesbickým ženám možnost podstoupit asistovanou reprodukci za využití genetického materiálu od anonymního dárce. To, dá se říci, koreluje s výsledky otázky č. 17, kdy téměř polovina respondentů považuje diskriminační ten fakt, že asistovaná reprodukce je umožněna pouze heterosexuálním párům. Asi 34 % pak považuje tuto problematiku za komplikovanou a nedokáže na ni odpovědět a zhruba 20 % dotázaných se pak domnívá, že by lesbické ženy toto právo mít neměly a pokud děti přesto chtějí, mělo by se tak odehrát cestou přirozeného početí.

Graf 25

Otázka č. 19 se dotazovala na názor respondentů na otázku výchovy dětí, která by byla uskutečňována dvěma lesbickými ženami a v kontextu k tomu na případné ovlivnění budoucího vývoje dítěte. Opět téměř polovina všech respondentů se domnívá, že tato skutečnost není na překážku kvalitnímu výchovnému působení, kdy podle nich, záleží spíše na milujícím rodinném zázemí. Téměř 32 % pak udává, že je tento typ výchovy nepřírozený a pro dítě matoucí. Asi 19 % respondentů pak na tuto eventualitu nemá jednoznačný názor. Zde je tedy opět patrný poměrně liberální postoj většinové heterosexuální společnosti i k této problematice.

Graf 26

6.2 Výsledky dotazníkového výzkumu – LGBT minority

Výsledky dotazníkového výzkumu jsou zde uvedeny v návaznosti na jednotlivé hypotézy, ke kterým se vztahují.

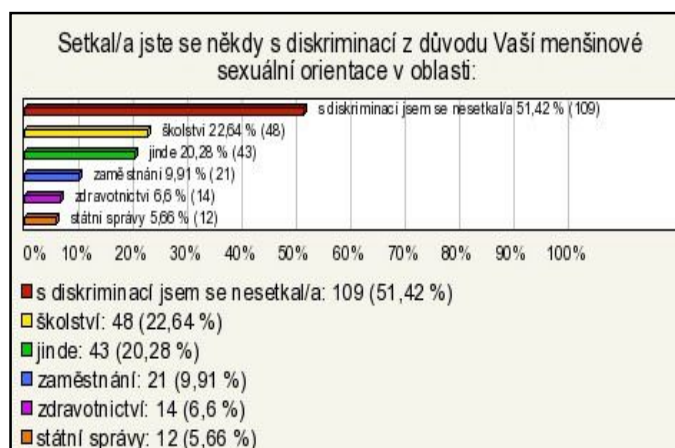
K potvrzení či vyvrácení **hypotézy č. 4: Příslušníci z řad neheterosexuálních rodičů považují současnou právní úpravu v oblasti uplatňování svých rodičovských práv za diskriminační, se vztahovaly dotazníkové otázky číslo 8, 9, 10, 11, 12 a 13.**

Otázka č. 8 se dotazovala příslušníků sexuálních minorit, zda se někdy z důvodu svojí menšinové sexuální orientace stali obětí diskriminačního jednání. Celkem překvapivé bylo zjištění, že přes 62 % z nich se obětí diskriminace nikdy nestalo. Téměř 35 % pak odpovědělo, že občas a pouhá necelá 3 % se stává obětí diskriminace často. Ze zjištěných výsledků můžeme tedy usuzovat na poměrně liberální přístup české majoritní sexuální společnosti k sexuálním minoritám.

Graf 27

Otázka č. 9 se dotazovala respondentů, zda se ve svém životě někdy setkali s diskriminací ve sférách, jako je školství, zdravotnictví, státní správa, v oblasti zaměstnání či jinde. Přes 51 % všech dotázaných prohlásilo, že se s diskriminací v těchto oblastech, ale i jinde neseťkalo vůbec. Ve školství se pak s diskriminačním jednáním setkalo zhruba 23 % respondentů, v oblasti zaměstnání pak asi 10 %, ve zdravotnictví přes 6 %, ve státní správě přes 5 % a jiné oblasti v dotazníku nespecifikované přes 20 %. I výsledky této dotazníkové otázky potvrzují již výše uvedená zjištění, že česká majoritní heterosexuální společnost se k osobám s menšinovou sexuální orientací staví poměrně vstřícně.

Graf 28

Otázka č. 10 zjišťovala postoj LGBT respondentů k současné právní úpravě v oblasti rodičovských práv neheterosexuálních rodičů. Není překvapivé, že přes 91 % všech respondentů považuje oblast rodičovských práv neheterosexuálních rodičů za velmi diskriminační a jen necelých 9 % udává, že nikoliv.

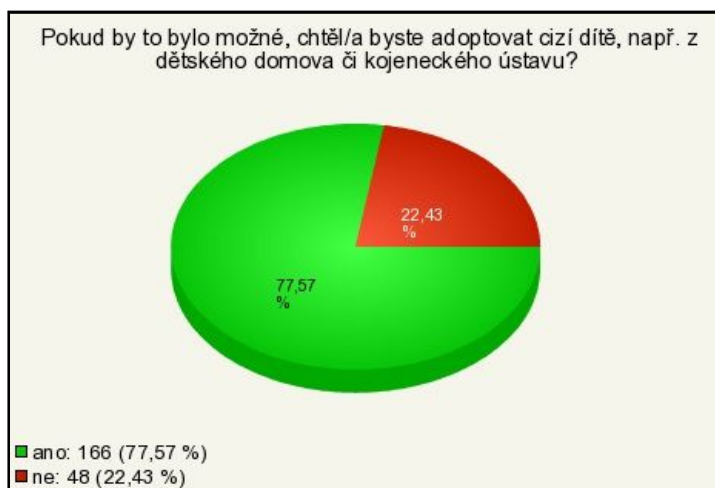
Graf 29

Otázka č. 11 zjišťovala stanovisko dotázaných osob na možnost osvojení dítěte/děti svého případného registrovaného partnera, které by eventuelně měl tento partner/partnerka z předchozího heterosexuálního vztahu. Z výsledků je patrná jasná kladná odpověď, kdy by si přes 86 % respondentů přálo dítě svého partnera osvojit. Jen necelých 14 % se pak k této možnosti staví záporně.

Graf 30

Otázka č. 12 se dotazovala, zda by respondenti z LGBT populace měli zájem adoptovat dítě z institucionální péče, pokud by to bylo legislativně možné. I z těchto výsledků můžeme usuzovat na skutečnost, že LGBT populace má zájem vychovávat dítě a být tak rodiči, a to i za předpokladu, že by toto dítě pocházelo například z ústavní péče, kdy se pro tuto možnost vyjádřilo přes 77 % respondentů. Zhruba 22 % dotázaných se pak vyslovilo k této eventualitě záporně.

Graf 31

Otázka č. 13 zjišťovala názor respondentů s menšinovou sexuální orientací na fakt, že pokud homosexuální osoba nežije v institutu registrovaného partnerství, má jako individuální jednatel právo na osvojení dítěte, zatímco registrovaný pár nikoliv. Přes 85 % dotázaných uvádí, že je to nelogické a nespravedlivé, asi 9 % to nevdí a zhruba 6 % dotázaných je s touto možností smířeno. I tyto výsledky korelují s přáním těchto respondentů změnit legislativu v oblasti svých rodičovských práv.

Graf 32

K potvrzení či vyvrácení **hypotézy č. 5:** Většina lesbických párů v ČR by byla ochotna obejít zákon, který v současnosti nepřipouští umělé oplodnění jako způsob početí při zakládání lesbických rodin a současně se tak vyhnula zatím jediné možnosti početí, kterou je heterosexuální styk, se vztahovaly dotazníkové otázky č. 14, 15, 16 a 17.

Otázka č. 14 se respondentek dotazovala, zda by byly v touze po dítěti, ochotné obejít zákon, který v současnosti umožňuje podstoupení umělého oplodnění pouze pářům heterosexuálním (vzhledem k tomu, aby mohli na tuto otázku odpovědět i ostatní příslušníci sexuálních minorit, byla z tohoto důvodu nabídnuta v zadání otázky možnost „nebo znáte někoho, kdo by byl“). Drtivá většina respondentek (přes 60 %) uvedla, že by z důvodu založení rodiny byla ochotna obejít zákon, pokud to jinak není možné. Asi 17 % z nich si pak není jisto, protože to má svá rizika a zhruba 4 % zákon porušovat nehodlá. Dále pak přes 9 % respondentů uvedlo, že osobu, která by byla ochotna z tohoto důvodu obejít zákon nezná, a naopak necelých 9 % takovou osobu zná. Je tedy nasnadě, že pokud se u této problematiky nezmění legislativa, je velmi pravděpodobné, že lesbické páry budou v touze po založení rodiny zákon obcházet.

Graf 33

Otázka č. 15 se respondentek dotazovala, zda by byly ochotny podstoupit heterosexuální styk z důvodu touhy po dítěti či znají sami ony nebo další dotázaní respondenté někoho, kdo by byl (vzhledem k tomu, aby mohli na tuto otázku odpovědět i ostatní příslušníci sexuálních minorit, byla z tohoto důvodu nabídnuta v zadání otázky možnost „nebo znáte někoho, kdo by byl“). Zde již odpovědi respondentů nebyly tak jednotné. Nejvíce z nich se vyjádřilo proti možnosti heterosexuálního styku, a to zhruba v 34 %. Asi 26 % pak tuto eventualitu připouští, ale jen s velkými obtížemi. Přes 15 % v tom pak nevidí problém. Asi 12 % respondentů se vyjádřilo, že takovou osobu zná a stejné procento pak takovou osobu nezná. I z těchto odpovědí lze usuzovat, že lesbické ženy by mnohem raději pro založení své rodiny uvítaly možnost zákonné cesty, než volit cestu „alternativních metod“.

Graf 34

Otázka č. 16 se dotazovala respondentů na to, zda ve svém okolí znají nějaký lesbický pár, který již asistovanou reprodukci podstoupil. Celkem překvapivé bylo pak zjištění, že valná část všech dotázaných (přes 72 %) takový pár nezná. Zhruba 18 % pak o takovém páru ví (zde jsem předpokládala, že bude toto procento vyšší) a asi 9 % se pouze domnívá, že lesbický pár, který zná, se asistované reprodukci podrobil.

Graf 35

Otázka č. 17 zjišťovala, zda se respondenti z LGBT populace domnívají, že by mohlo dojít k případnému ovlivnění psychického vývoje či problémům se socializací v kolektivu u dětí, které by se narodily lesbickým párům za využití metod asistované reprodukce, tudíž s „otcem neznámým“. Celých 75 % respondentů se domnívá, že ne a uvádí, že důležité je především milující zázemí, a to mohou poskytnout i dvě ženy. Přes 10 % se pak vyjádřilo, že to není pravděpodobné a naopak přes 9 %, že to pravděpodobné je. Zhruba 5 % tyto obavy pak má. Je tedy patrné, že samotní příslušníci LGBT menšin se domnívají, že stěžejní je především láska k dítěti a vřelé rodinné zázemí a předpokládají tak, že jsou schopni toto milující klima dětem poskytnout.

Graf 36

7 SHRNUÍ VÝZKUMU A VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ

V této kapitole bude provedeno stručné shrnutí výsledků dotazníkových výzkumů, kdy první z nich byl směřován k příslušníkům většinové heterosexuální společnosti a druhý pak respondentům z řad LGBT populace. Na základě vyhodnocení dílčích otázek z obou těchto výzkumů pak bude provedena sumarizace výsledků a následné ověření jednotlivých hypotéz. Na konci kapitoly bude nastíněn také přínos diplomové práce a doporučení pro praxi.

7.1 Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza č. 1 (vztahující se k respondentům z řad majoritní heterosexuální společnosti)

Česká majoritní společnost nepřiznává neheterosexuálním rodičům stejnou míru rodičovských práv jako rodičům heterosexuálním.

Tato hypotéza se **nepotvrdila**.

Soubor dotazníkových otázek, které se vztahovaly k hypotéze č. 1, byl zahájen nejprve dotazy, které zjišťovaly povědomí respondentů z řad majoritní heterosexuální společnosti o pojmech jako je homosexualita, bisexualita a transsexualismus. Z těchto výsledků můžeme usuzovat na poměrně velkou informovanost příslušníků majoritní heterosexuální společnosti, kdy přes 87 % z nich označilo homosexualitu jako vrozenou, nikoli získanou. Co se týče pojmu bisexualita, přes 77 % respondentů uvedlo, že se jedná o nevyhraněnou pohlavní orientaci mezi homosexualitou a heterosexuální. Pouhých zhruba 23 % se vyjádřilo, že se jedná o rozmar či touhu vyzkoušet něco nového. Povědomí o transsexualitě bylo u všech dotázaných téměř jednotné, kdy přes 91 % z nich správně uvedlo, že se jedná o poruchu pohlavní identity. Další otázky již byly konkrétněji zaměřeny na postoje české heterosexuální společnosti k rodičovským právům neheterosexuálních rodičů. Na dotazníkovou otázku, zda mají homosexuální páry právo vychovávat děti, se pro tuto možnost vyjádřilo zhruba 60 % respondentů. Nezanedbatelné je ovšem stanovisko dalších zhruba 40 % dotázaných, kteří se vyjádřili proti tomu. Podobný výsledek v kladné odpovědi přinesla i další otázka, která zjišťovala názor respondentů na kvalitu rodičovství neheterosexuálních rodičů, kdy si přes 64 % osob myslí, že neheterosexuální rodiče by mohli být dobrými rodiči a jen pouhých 11 % považuje tyto rodiče za nevhodné

pro výchovu dětí. I názor respondentů na model stejnopohlavní rodiny se ukázal jako velmi liberální, kdy si téměř 47 % z nich poukazuje především na milující rodinné prostředí, než na sexuální orientaci rodičů. Je potřeba však uvést, že asi 30 % dotázaných stále uznává model tradiční rodiny, tzn. žena + muž. V odpovědi na otázku, zda mohou neheterosexuální rodiče vytvořit pro výchovu dětí stejné podmínky jako rodiče heterosexuální, se kladně vyjádřilo téměř 59 % respondentů. Zbytek je však přesvědčen o opaku. Poslední otázka, která se vztahovala k této hypotéze, zjišťovala, zda v případě výchovy dítěte neheterosexuálními rodiči může nastat nějaký problém. Jak se z odpovědi ukázalo, nejvíce dotázaných se obává absence klasického mužského a ženského vzoru. Takto se tedy vyjádřilo zhruba 50 % z nich. Přes 35 % se dále domnívá, že problémem může být tlak okolí, které není na takovou možnost výchovy připraveno.

I přestože některá vyjádření k položeným otázkám balancovala na pomezí hranice „půl na půl“, je jistě patrná zvyšující se míra tolerance české společnosti a liberální postoj k otázkám neheterosexuálního rodičovství a obrat k pozitivnímu vnímání jeho kvality.

Hypotéza č. 2 (vztahující se k respondentům z řad majoritní heterosexuální společnosti)

Příslušníci majoritní heterosexuální společnosti jsou ochotni tolerovat osvojování dětí homosexuálními páry pouze v případě, že jeden z registrovaných partnerů je biologickým rodičem tohoto dítěte/dětí.

Tato hypotéza se **nepotvrdila**.

Soubor otázek vztahujících se k hypotéze č. 2 nejdříve zjišťoval, jaké má většinová heterosexuální společnost povědomí o osvojování dětí v kontextu institutu registrovaného partnerství. Odpovědi pak přinesly zajímavé zjištění, že zhruba 67 % respondentů vůbec nemá povědomí o tom, že pokud homosexuální jedinec vstoupí do registrovaného partnerství, nemá tak právo na adopci dítěte. Pokud do registrovaného partnerství nevstoupí, může si pak dítě osvojit jako individuální osvojitel. Další otázka navazovala na předchozí a zjišťovala zase postoj respondentů ke skutečnosti, že homosexuální jedinec si dítě osvojit může, zatímco registrovaný pár nikoliv. Téměř 56 % respondentů se vyjádřilo, že toto nařízení je nespravedlivé a postrádá jakoukoli logiku a asi 30 % osob na tuto problematiku nemá vyhraněný názor. Necelých 14 % to pak považuje za správné. V kontextu těchto otázek byl dále zkoumán názor respondentů na případnou nutnost změny

legislativy v této oblasti. Nebylo pravděpodobně překvapením, že téměř 50 % dotázaných o této problematice nikdy nepřemýšlelo. Skoro 33 % respondentů ale uvedlo, že to považuje za nutné. Poslední otázka této série se dotazovala na postoj respondentů k osvojení dětí registrovanými páry. Téměř 46 % se k této problematice staví pozitivně. Zhruba 23 % souhlasí, avšak za podmínky, že jeden z registrovaných partnerů je zároveň také biologických rodičem onoho dítěte.

Z uvedených výsledků, a v kontextu pak s vytvořením relevantních postojů k rodičovství homosexuálních osob v souvislosti s institutem registrovaného partnerství, je patrná především nutnost větší informovanosti české heterosexuální společnosti o této problematice. Závěrem lze však konstatovat, že česká majoritní heterosexuální společnost je povětšinou velmi liberální k otázkám osvojování dětí homosexuálními páry, nicméně do hloubky a v návaznosti pak na možné legislativní úpravy, o této problematice nějak zvlášť nepřemýšlí. Výše uvedené výsledky lze také komparovat například s výzkumem z roku 2014, kdy se mimo jiné 58 % všech účastníků výzkumu vyslovilo pro adopci dětí partnera či partnerky, avšak jistá rozpolcenost panovala v případě adopce dětí z institucionální péče, kdy zhruba jedna polovina dotázaných byla pro a druhá byla proti.

Hypotéza č. 3 (vztahující se k respondentům z řad majoritní heterosexuální společnosti)

Česká heterosexuální společnost se staví kladně k uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen.

Tato hypotéza **byla potvrzena.**

Soubor otázek, který se vztahoval k hypotéze č. 3, zjišťoval postoj respondentů k uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen, jejich stanovisko k umožnění asistované reprodukce lesbickým pářům a dále pak jejich názor na výchovu dětí, která by byla uskutečňována dvěma lesbickými matkami (biologickou a tzv. sociální). Necelých 46 % dotázaných souhlasí s tím, aby měly v naší republice lesbické ženy možnost podstoupit zákrok na klinice asistované reprodukce za využití genetického materiálu od anonymního dárce. Asi 34 % nedokáže říci, protože se jedná o komplikovanou problematiku a podle zhruba 20 % z nich právo na umělé oplodnění nemají, avšak tvrdí, že pokud lesbické ženy chtějí i přesto dítě vychovávat, mělo by být počato přirozenou cestou. Z výsledků dále vyplývá fakt, že téměř 50 % respondentů se nedomnívá, že by výchova dětí dvěma lesbickými

ženami na ně mohla mít negativní vliv a ovlivnit tak jejich budoucí vývoj a socializaci ve společnosti. Přes 31 % dotázaných pak tvrdí opak. Z otázky, která zjišťovala postoj většinové heterosexuální společnosti k umožnění asistované reprodukce pouze pářům heterosexuálním, tuto skutečnost považuje za diskriminační téměř 50 % respondentů, druhá polovina dotázaných v tom diskriminaci nevidí.

I přestože výše uvedená zjištění často balancují na pomyslné čáře mezi souhlasnými a nesouhlasnými stanovisky, dá se říci, že česká heterosexuální společnost se staví poměrně kladně k uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen, a to i nepřímo v případě, kdy jim právo na rodičovství přiznává pouze v případě, že by byli jejich potomci počati přirozenou cestou, nikoli na klinice asistované reprodukce. Stejně tak je poměrně tolerantní k samotné výchově dětí, kterou by právě dvě ženy – „matky“ uskutečňovaly.

Hypotéza č. 4 (vztahující se k respondentům z řad LGBT minority)

Příslušníci z řad neheterosexuálních rodičů považují současnou právní úpravu v oblasti uplatňování svých rodičovských práv za diskriminační.

Tato hypotéza **byla potvrzena.**

V sadě otázek náležících k hypotéze č. 4 byli respondenti dotazováni zejména na oblast svých rodičovských práv a na současnou právní úpravu, která je jejich neodmyslitelnou součástí. Několik otázek bylo věnováno také postoji LGBT respondentů k osvojení dítěte svého případného registrovaného partnera či přání adoptovat dítě z institucionální péče. Pro utvoření celkového pohledu na danou problematiku se některé otázky dotazovaly také na to, zda se příslušníci sexuálních minorit setkávají ve svém životě s diskriminací z důvodu svojí menšinové sexuální orientace. Téměř 63 % respondentů tak uvedlo, že se s diskriminačním jednáním z důvodu své sexuální orientace nesetkalo vůbec a naproti tomu, pouhá zhruba 3 % uvádí, že se s ní setkávají často. Pokud jde o sféru či oblast, kde se případnou diskriminací dotázaní respondenti přesto setkali, pak se jedná zejména o školství (téměř 23 %) či jinou, dotazníkem nespecifikovanou oblast (přes 20 %). Stěžejní ovšem byla zjištění, která se vztahovala k současné právní úpravě v oblasti rodičovských práv neheterosexuálních rodičů. Tu považuje za diskriminační přes 91 % dotázaných. Dále pro možnost osvojení biologického dítěte svého registrovaného partnera se vyslovilo kladně přes 86 % respondentů a podobně také pro eventualitu adopce dítěte z institucionální péče (skoro 78 % dotázaných). Překvapením pak tedy nebylo zjištění, že

zhruba 85 % respondentů považuje za diskriminační ten fakt, že homosexuální pár žijící v institutu registrovaného partnerství nemá možnost osvojit si dítě, zatímco gay či lesba, která do tohoto institutu nevstoupila pak toto právo, jako individuální osvojitel, má. Výše uvedená zjištění sice ukazují na poměrně liberální přístup české majoritní společnosti k sexuálním menšinám, nicméně konkrétně v oblasti rodičovství a osvojování dětí jim nepřiznávají, dle názoru LGBT respondentů, stejnou míru práv jako rodičům heterosexuálním, což příslušníci těchto minorit vnímají velmi negativně, a to zejména proto, že po výchově dětí velmi touží.

Hypotéza č. 5 (vztahující se k respondentům z řad LGBT minority)

Většina lesbických párů v ČR by byla ochotna obejít zákon, který v současnosti nepřipouští umělé oplodnění jako způsob početí při zakládání lesbických rodin a současně se tak vyhnula zatím jediné možnosti početí, kterou je heterosexuální styk.

Tato hypotéza **byla potvrzena.**

Soubor otázek, který měl potvrdit či vyvrátit hypotézu č. 5 zjišťoval především postoj lesbických žen, ale také i ostatních příslušníků LGBT menšin, k možnosti obejití zákona, který v současnosti podstoupení zákroku umělého oplodnění umožňuje pouze párům heterosexuálním. Přes 60 % respondentek tak uvedlo, že by v touze po dítěti bylo ochotno tento zákon obejít. Dalších téměř 9 % pak takovou osobu či pár zná. Jedna z otázek byla věnována také případné eventualitě heterosexuálního styku, kterému by se lesbická žena musela případně z důvodu touhy po založení rodiny podrobit. Zde již odpovědi nebyly tak jednoznačné, neboť asi 34 % respondentek se staví k této možnosti zcela záporně a asi 26 % je pak ochotno k tomuto kroku přistoupit, ale jen velmi nerado. Zhruba 15 % z nich pak udává, že by v tom nevidělo žádný problém. Další otázka zjišťovala, zda respondenti ve svém okolí znají nějaký lesbický pár, který již zákon obešel a asistovanou reprodukci podstoupil. Zajímavý tak byl výsledek, který ukázal na skutečnost, že téměř 73 % dotázaných takový pár nezná. Naproti tomu asi 18 % z nich ve svém okolí nějaký takový pár zná. Poslední otázka se dotazovala na názor LGBT respondentů na oblast samotné výchovy dětí, které by se narodily lesbickým párům právě za využití metod asistované reprodukce, tudíž s „otcem neznámým“. Předmětem dotazu pak bylo především zjištění, zda by děti touto výchovou nějak netrpěly, například v oblasti socializace v kolektivu, narušením psychického vývoje či možným ovlivněním jejich sexuální orientace. Drtivá

většina respondentů (75 %) uvedla, že důležité je zejména milující rodinné zázemí, a to mohou, podle nich, vytvořit i dvě ženy – „matky“.

Závěrem lze tedy konstatovat, že touha po rodičovství a po uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen je poměrně silná a většina z nich by tak neváhala z tohoto důvodu obejít i zákon. Dále by také uvítaly možnost zákonné cesty, jak si dítě pořídit, než volit případné jiné „alternativní metody“. Patrné je také stanovisko LGBT respondentů obecně, kteří se domnívají, že stěžejní je především láska k dítěti a vřelé rodinné klima, o kterém jsou přesvědčeni, že jsou schopni dětem zajistit.

Cílem provedeného výzkumu byl především exkurz do problematiky vztahující se k uplatnění rodičovských práv neheterosexuálních rodičů, hledání odpovědi na otázku, jaká je vlastně míra těchto práv, ale také míra tolerance heterosexuální společnosti. Provedena byla také komparace výsledků výzkumu se zkušenostmi a postoji samotných neheterosexuálních rodičů.

Z postojů a stanovisek mnoha respondentů jak z řad heterosexuální společnosti, tak i příslušníků LGBT menšin kteří, jak se domnívám, vytvořili poměrně reprezentativní vzorek populace, bylo možno dospět k závěru, jakou míru rodičovských práv heterosexuální společnost připisuje příslušníkům sexuálních menšin a zda se právě ona minorita cítí být v této oblasti diskriminována. Sociodemografické otázky přinesly také zjištění, že mého výzkumu se z řad většinové heterosexuální společnosti zúčastnilo na 56 mužů a 23 žen, kdy nejpočetnější skupinou bylo věkové zastoupení v rozsahu 31 – 40 let (přes 34 %) se středoškolským (přes 41 %) či vysokoškolským vzděláním (přes 40 %) s bydlištěm, kdy zastoupení obyvatel z řad velkoměsta, okresního města, malého města či vesnice bylo téměř rovnoměrné. Nejpočetnějšími respondenty z řad sexuálních minorit bylo zastoupení svobodných bezdětných lesbických žen (přes 71 %) ve věkovém rozmezí od 19 do 30 let (přes 68 %) se středoškolským, případně vyšším odborným vzděláním (přes 51 %). A i když nejpočetnější skupina respondentů žije ve velkoměstě (zhruba 40 % z nich), i zastoupení v okresním a malém městě či na vesnici bylo bez mála relativně identické. Většina respondentů (přes 38 %) pak pracuje v „jiné“ oblasti povolání v dotazníku nspecifikované a nejméně bylo příslušníků ozbrojených složek, OSVČ, pracovníků v show businessu či důchodců.

Z vyhodnocení hypotéz, které jsem si v rámci zkoumané problematiky stanovila, pak vzešel závěr, ke kterému jsem během svého zkoumání dospěla. Jak se ukázalo, česká majoritní společnost se zdá být poměrně liberální k uplatňování rodičovských práv neheterosexuálních rodičů, kdy se tak například k výchově dětí homosexuálními páry vyjádřilo kladně přes 60 % respondentů. Stejně tak si i přes 64 % osob myslí, že by neheterosexuální rodiče mohli být dobrými rodiči a byli tak schopni vytvořit pro výchovu dětí stejné podmínky jako rodiče heterosexuální. V otázkách, které se týkaly tolerance heterosexuální společnosti k osvojování dětí homosexuálními páry, téměř 56 % respondentů vyjádřilo názor, že současná právní úprava, která nedovoluje registrovaným párům osvojení dítěte, a to ani v případě, že jeden z partnerů je biologickým rodičem onoho dítěte, je nespravedlivá a nelogická. Dále byla zkoumána problematika uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen, umožnění asistované reprodukce lesbickým párům či názor na výchovu dětí dvěma lesbickými ženami. Zhruba 46 % dotázaných tak přiznává lesbickým párům právo na podstoupení zákroku umělého oplodnění na klinice asistované reprodukce. Dalších 20 % dotázaných jim toto právo sice nepřiznává, nicméně rodičovství lesbických párů nezavrhují, když tvrdí, že pokud tyto ženy chtějí i přesto dítě vychovávat, mělo by být počato přirozenou cestou. Co týče samotné výchovy dvěma lesbickými ženami (matkou biologickou a tzv. sociální) se téměř 50 % respondentů nedomnívá, že by tento model výchovy měl na dítě negativní vliv a mohlo tak dojít k ovlivnění jejich budoucího vývoje. I když některá zjištění, která z této části výzkumu vzešla, balancovala na hranici mezi souhlasnými a nesouhlasnými stanovisky příslušníků heterosexuální společnosti, dá se hovořit o zvyšující se míře tolerance k rodičovství neheterosexuálních rodičů, o snaze odtabuizovat tuto problematiku a otevřít tak prostor pro diskuse, které by snad sexuálním minoritám mohly pomáhat zlepšovat jejich situaci v této oblasti. Potřebné bylo ovšem také provést komparaci těchto výsledků výzkumu s postoji příslušníků sexuálních minorit, k jehož zjištění pak sloužila druhá část dotazníkového šetření. Pravdou je, že výzkumný problém, který se vtahoval k současné právní úpravě rodičovských práv neheterosexuálních rodičů a který nastiňoval v této oblasti diskriminaci, se ukázal jako pravdivý, alespoň co se názorů a postojů příslušníků sexuálních minorit týče. A i když přes 63 % z nich uvedlo, že se s diskriminací z důvodu svojí sexuální orientace ve svém životě neseťká, oblast rodičovských práv se zdá být v tomto směru odlišnou. Právní úpravu pak v této oblasti považuje za diskriminační přes 91 % dotázaných. V otázce, která se týkala nemožnosti osvojení dítě v případě, že homosexuální pár žije v institutu registrovaného

partnerství, pak shledává diskriminační na 85 % respondentů, přičemž na 86 % dotázaných se staví kladně k eventualitě adopce biologického dítěte svého partnera a skoro 78 % pak k adopci dítěte z institucionální péče. Potvrzen byl také další výzkumný problém, který zjišťoval ochotu lesbických párů v touze po dítěti obejít zákon, který v současnosti umožňuje podstoupení zákroku umělého oplodnění na klinice asistované reprodukce pouze párům heterosexuálním. Přes 60 % respondentek uvedlo, že pokud by nebyla jiná možnost, zákon by z důvodu založení rodiny obešly a zároveň se tak vyhnuly eventualitě heterosexuálního styku. Jedna z otázek byla věnována také skutečnosti, zda respondenti této části výzkumu znají ve svém okolí nějaký lesbický pár, který již zákon obešel a asistovanou reprodukci podstoupil. Z výsledku vyplynul poměrně zajímavý fakt, že téměř 73 % respondentů takový pár nezná a jen asi 18 % dotázaných přiznává, že o takovém páru ve svém okolí ví. Poslední dotaz byl věnován stanovisku LGBT respondentů, zda by výchova dětí, které by se lesbickým párem narodily z umělého oplodnění, tudíž s „otcem neznámým“ byla pro dítě adekvátní a vhodná či zda by mohlo dojít k narušení dítěte z hlediska jeho psychického vývoje, ale také v oblasti jeho socializace ve společnosti nebo ovlivnění jeho sexuální orientace. Drtivá většina dotázaných (asi 75%) uvedla, že důležité je hlavně láskyplné a milující rodinné zázemí, nikoli však samotná struktura rodiny.

Z provedené komparace obou výsledků dotazníkového výzkumu je patrná jistá odchylka v názorech většinové heterosexuální společnosti, která se domnívá, že poskytuje sexuálním minoritám v této oblasti potřebnou míru tolerance, avšak samotní příslušníci těchto minorit se cítí být ve svých rodičovských právech značně diskriminováni. Tuto skutečnost je pravděpodobně také možno připsat na vrub současné právní úpravě, ať je to již „nedotažený“ zákon o registrovaném partnerství či jiné zákonné úpravy, osobním postojům každého jednotlivce, ale také mnohdy malé informovanosti heterosexuální společnosti, která tak nemá pro vytvoření svých relevantních stanovisek potřebné základy.

7.2 Přínos diplomové práce a doporučení pro praxi

Přínosem mé diplomové práce je především zjištění, že problematika rodičovských práv neheterosexuálních rodičů je v současné době ještě poměrně dosti kontroverzní tématikou, která vzbuzuje v řadách majoritní heterosexuální společnosti, ale také i mezi příslušníky sexuálních minorit vlnu diskusí. Stále jsou také patrné rozdílné postoje a stanoviska

k samotné výchově dětí stejnopohlavními páry i její kvalitě. Přestože však mnohá zjištění balancují na pomyslné hraně pozitivního a negativního, z výzkumu lze vyzdvihnout, že postoje většinové heterosexuální společnosti se zdají být k této problematice mnohem otevřenější, než tomu bylo dříve. Mnohem častěji se také setkáváme s relativně liberálními stanovisky a kladnými názory, které svědčí o zvyšující se toleranci heterosexuální společnosti k LGBT menšinám. Zajímavá je také komparace těchto zjištění s postoji a vnímáním této problematiky právě u samotné LGBT populace. Není, domnívám se, tak velkým překvapením, že příslušníci z řad neheterosexuálních rodičů, ale i příslušníků sexuálních minorit obecně považují, především pak samotnou právní úpravu v oblasti rodičovských práv či uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen, za velmi diskriminující a dovolávají se tak potřeby či nutnosti tuto legislativu změnit. Požadují tak jedině, a to aby jim byla přiznána stejná míra rodičovských práv jako příslušníkům z řad většinové heterosexuální společnosti.

V průběhu mého výzkumu jsem byla velmi překvapena počtem příslušníků z LGBT minorit, kteří se ochotně, rádi a otevřeně tohoto šetření zúčastnili a jak mi později někteří z nich přiznali, byli potěšeni skutečností, že se někdo zajímá o jejich názory, stanoviska a především přání. Tužby, které jsou zejména pak v oblasti rodičovství, pro tyto minority mnohdy nereálným a těžko splnitelným snem. Často také projevíli zájem o výsledky výzkumu. U respondentů z řad majoritní heterosexuální společnosti jsem zase relativně často slyšela, a to mne velmi potěšilo, že o této problematice začali více přemýšlet a mnozí z nich až do doby vyplňování tohoto dotazníku, neměli vůbec představu o tom, s jakými „větrnými mlýny“ musí příslušníci těchto minorit často bojovat. A to bylo také mým záměrem. Vzbudit u obou skupin respondentů zájem a snahu zamyslet se nad touto velmi ožehavou tématikou a mimo jiné také pochopit, že každá mince má dvě strany, a to co je pro jedny normální a zcela přirozené, pro druhé může být jen stěží akceptovatelné, a to z různých důvodů.

Pro využití v praxi tedy doporučuji výsledky výzkumu použít například v prostředí společenských či sociálních institucí, zejména pak jako osvětový materiál, který může pomoci k pochopení a rozvoji kladných vztahů mezi příslušníky majoritní heterosexuální společnosti a sexuálních minorit. Možnosti využití spatřuji také v zařazení této problematiky do různých vzdělávacích a výchovných programů, ale také i do školního vzdělávání žáků a studentů, které by prostřednictvím diskuse nad touto tématikou pomáhalo odstraňovat xenofobní pohled na tyto menšiny. Jako potřebné, spatřuji také

vzbudit v heterosexuální společnosti hlubší úvahy o neheterosexuálním rodičovství, a dosáhnout tak opravdu relevantních stanovisek, která jsou vystavěna jednak na vědecky doložených zjištěných, avšak s lidským a humánním přístupem, k menšinám, které tu vždy byly a budou.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo především hledání odpovědi na otázku, jaká je míra rodičovských práv neheterosexuálních rodičů, pátrání po možných cestách k rodičovství neheterosexuálních osob, zejména pak z právního hlediska a snaha vyhledat případné způsoby řešení této problematiky ve společnosti. To vše také v kontextu vnímání tradiční rodiny a argumentů společnosti pro a proti uplatňování rodičovských, ale také reprodukčních práv neheterosexuálních rodičů. Respondenti dotazníkového výzkumu byli záměrně vybráni tak, aby představovali zastoupení jednak v řadách příslušníků většinové heterosexuální společnosti, tak i z LGBT populace, a tím tak bylo možné provést komparaci jejich postojů a názorů. Překvapením tak jistě nebyla skutečnost, že právě příslušníci sexuálních minorit se budou ke svým rodičovským právům stavět pozitivněji. Co bylo, alespoň pak pro mě velmi zajímavé, bylo zjištění, že příslušníci majoritní heterosexuální společnosti prokazovali, nad má očekávání, poměrně velkou míru tolerance a zvyšující se akceptace k sexuálním menšinám, ale také i k jejich rodičovským právům, zejména pak u osob homosexuálních.

Ve své diplomové práci jsem se také snažila, podívat se na danou problematiku z více úhlů. Jednak to byla již výše zmíněná hlediska či pohled majoritní heterosexuální společnosti a sexuálních menšin. Co však považuji za velmi podstatné a přímo souvztažné s danou problematikou je situace z pohledu samotného dítěte. Nabízí se proto řada otázek, které nás nutí k zamyšlení, zda mohou homoparentální rodiny nabídnout stejně kvalitní podmínky pro výchovu a rozvoj dítěte jako je tomu u rodin heterosexuálních rodičů, zda výchova v modelu stejnopohlavní rodiny nebude pro dítě představovat psychickou zátěž do budoucna nebo ohrozit jeho zdravý vývoj a socializaci ve společnosti. Dle mého soudu nikoli, protože podstatná je především míra lásky, péče a starostlivosti, kterou jsou rodiče schopni svému dítěti poskytnout a příliš nezáleží na tom, jakou strukturu daná rodina má a zda jsou to rodiče heterosexuální či homosexuální.

A protože je problematika homoparentálních rodin a neheterosexuálního rodičovství obecně v naší společnosti ještě stále poměrně neviditelná, doufám, že třeba i tato práce, ale i mnohé další, které se zabývají tematikou sexuálních menšin, napomůže ke zlepšení tohoto stavu a sociální pedagogika, jako disciplína, která má poskytovat podporu a pomoc, obzvláště pak v dnešní rychle se měnící době, poskytne oporu a nastíní východiska všem, kteří to potřebují.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Právní normy:

Listina základních práv Evropské unie (2010/C 83/02). Úřední věstník EU, C 83/389, 30. 3. 2010, čl. 24.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., čl. 32.

Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (antidiskriminační zákon).

Convention on the Rights of the Child. Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989, entry into force 2 September 1990, in accordance with article 49.

DECLARATION OF THE RIGHTS OF THE CHILD. Adopted by UN General Assembly Resolution 1386 (XIV) of 20 November, entry into force 10 December 1959.

Literatura:

BOHUTÍNSKÁ, J. Antidiskriminační zákon může mít likvidační dopad. *Podnikatel.cz* [online]. 2008 [cit. 2015-01-10]. ISSN 1802-8012. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/clanky/antidiskriminacni-zakon-muze-mit-likvidacni-dopad/>

BOZETT, F. Gay Fathers: How and Why They Disclose Their Ho-mosexuality to Their Children. *Family Relations*. Č. 29, 1980, s. 173 – 179. ISSN 0197-6664.

BRZEK, A. a J. PONĎĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ. *Třetí pohlaví?*. 1.vyd. Praha: Scientia Medica, 1992, s. 105-106. ISBN 80-85526-03-4.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-7184-141-2.

DUJKOVÁ, E. *Pěstounská péče v registrovaném partnerství*. Zlín, 2014, s. 20. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. Ústav pedagogických věd. Vedoucí bakalářské práce Ilona Kočvarová.

EVROPSKÁ KOMISE, GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ PRO ZAMĚSTNANOST, SOCIÁLNÍ VĚCI A ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI, ODDĚLENÍ G.4. *Příručka pro boj proti diskriminaci*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2006, s. 13. ISBN 92-79-01587-7.

FERJENČÍK, J. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál, 2000, s. 256. ISBN 80-7178-367-6.

FIFKOVÁ, H., P. WEISS a I. PROCHÁZKA. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008, s. 15. ISBN 978-80-247-1696-1.

FOREJTOVÁ, M. *Mezinárodněprávní ochrana menšin*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2002, s. 53. ISBN 80-7082-843-9.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

JANOŠOVÁ, P. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000, s. 43-44, 48-49, 60. ISBN 80-7184-954-5.

MATĚJČEK, Z. a J. LANGMEIER. *Výpravy za člověkem*. Praha: Odeon, 1981.

MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1.

MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011, s. 20-24, 150-153. ISBN 978-80-86429-87-8.

NEDBÁLKOVÁ, K. *Matky kuráže. Lesbické rodiny v pozdně moderní společnosti*. Praha - Brno: Sociologické nakladatelství (SLON) ve spolupráci s Masarykovou univerzitou, 2011, s. 9, 27, 70-72. ISBN 978-80-7419-041-4, ISBN 978-80-210-5648-0.

NEDBÁLKOVÁ, K. a E. POLÁŠKOVÁ. Gay a lesbické rodiny. In: *„Psychologické dny 2004: Svět žen a svět mužů: polarita a vzájemné obohacování: sborník příspěvků z konference Psychologické dny, Olomouc 2004.“* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, ©2005, s. 1-2, 3-7. [cit. 2014-11-01]. ISBN 80-244-1059-1. Dostupné z: <http://cmps.ecn.cz/pd/2004/texty/pdf/nedbalkova.pdf>

PECHOVÁ, O. Bisexualita. In: *Bengáles* [online]. ©2006 [cit. 2014-10-15]. Dostupné z: <http://www.bengales.cz/vedecke-studie/bisexualita.html>

PECHOVÁ, O. Lidé s růžovým trojúhelníkem. In: *Translidé* [online]. ©2005 [cit. 2014-09-23]. Dostupné z: <http://www.translide.cz/ruzovy-trojuhelnik?a=srch>

PECHOVÁ, O. Transsexuální lidé v kontaktu s veřejnou správou. In: „*Antidiskriminační vzdělávání pracovníků veřejné správy*“ [online]. 2. vyd. Praha: Multikulturní centrum Praha, ©2007, s. 61-62. [cit. 2014-11-15]. ISBN 978-80-239-9597-8. Dostupné z: <http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/MKCA4korekturaIII.pdf>

PECHOVÁ, O. Transsexuální lidé v kontaktu s veřejnou správou. In: *Translidé* [online]. ©2007, [cit. 2014-11-27]. Dostupné z: <http://www.translide.cz/translide-a-verejna-sprava>

PERRY, M. Klec pro majáky. In: *iLiteratura.cz* [online]. ©2011 [cit. 2014-10-25]. ISBN 978-80-87497-09-8. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/28895/perry-mike-klec-pro-majaky-in-ln>

POLÁŠKOVÁ, E. *Plánovaná lesbická rodina. Klíčové aspekty přechodu k rodičovství*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 35-41. ISBN 978-80-210-5013-6.

PRACOVNÍ SKUPINA PRO OTÁZKY MENŠIN MINISTRYNĚ PRO LIDSKÁ PRÁVA A NÁRODNOSTNÍ MENŠINY DŽAMILY STEHLÍKOVÉ. Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. In: *Vláda České republiky. Výbor proti diskriminaci*. [online]. Praha: Úřad vlády ČR, ©2007, s. 16. [cit. 2014-10-29]. ISBN 978-80-87041-33-8. Dostupné z:

http://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/CZ_analyza_web.pdf

PROCHÁZKA, I. Sexuální orientace. In: *Sexuologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 112, 117, 118. ISBN 978-80-247-2492-8.

PROCHÁZKA, I., JANÍK, D. a J. HROMADA. *Společenská diskriminace lesbických žen, gay mužů a bisexuálů v ČR*. Praha: Gay iniciativa v ČR, 2003, s. 11.

PROCHÁZKA, J. Homoparentalita, rodičovství leseb a gayů v českém kontextu. In: *Současné podoby partnerského a rodinného soužití: sborník příspěvků. XII. Národní konference o manželském, partnerském a rodinném poradenství*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 18-19. ISBN 978-80-244-4148-1.

PROCHÁZKA, M. Sociální pedagogika. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.

RADVAN, E. a M. VAVŘÍK. *Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách*. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009.

STÁHALOVÁ, L. *Sexuální orientace jako důvod společenské diskriminace*. Brno, 2013, s. 50-51. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, IMS Brno. Vedoucí bakalářské práce Zdeňka Vaňková.

VAŇKOVÁ, Z. Sexuální orientace jedince ve světle osobnostních práv. In: *Sexuality VI: Zborník vedeckých príspevkov*. 1. vyd. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, 2013, s. 87-92. ISBN 978-80-557-0479-1.

VRÁBLÍKOVÁ, K. Gay a lesbické hnutí v České republice. In: „*Global politics*“ [online]. ©2001-2012 [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/studie/gay-lesbicke-hnuti>

WEISS, P. Existuje bisexuální orientace?. In: *Moje psychologie*. 2006, roč. 1, č. 1, s. 32-33. ISSN 1802-2073

Doplňující zdroje:

Adopce dětí homosexuálními páry. *Máte slovo s M. Jilkovou* [online]. © Česká televize 1996-2015 [cit. 2014-09-04]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/214411030520024/video/>

Adopce dětí homosexuálními páry. Zdeněk Sloboda. *Hyde park* [online]. © Česká televize 1996-2015 [cit. 2014-10-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10252839638-hyde-park-ct24/214411058081007-hyde-park>

Áno tradiční rodině řekla jen pětina Slováků. Referendum je neplatné. *ČT 24* [online]. © Česká televize 1996-2015 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/300790-ano-tradicni-rodine-rekla-jen-petina-slovaku-referendum-je-neplatne/>

ČESKO. Zákon č. 115 ze dne 26. ledna 2006, o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 38. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115>. ISSN 1211-1244

Diskriminace sexuálních menšin v oblasti rodičovství. *Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva* [online]. ©2009 [cit. 2014-11-15]. Dostupné z: <http://lgbt.poradna-prava.cz/podnety-ke-zlepseni-postaveni-lgbt-lidi.html>

Homoparentalita. *Wikipedie, otevřená encyklopedie* [online]. ©2014 [cit. 2014-11-20]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Homoparentalita>

Liga lidských práv [online]. ©2015 [cit. 2015-01-08]. Dostupné z: <http://llp.cz/o-nas/kdo-jsme/>

Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu, o.s. (PROUD) [online]. ©2014 [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: <http://www.proudem.cz/>

Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva [online]. ©2009 [cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://lgbt.poradna-prava.cz/>

Postoje české veřejnosti k právům LGBT lidí – výsledky červnového výzkumu. *PROUD* [online]. ©2014 [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <http://www.proudem.cz/novinky/142-postoje-ceske-verejnosti-k-pravum-lgbt-lidi-vysledky-cervnoveho-vyzkumu.html>

Práva dítěte. In: *Metodický portál RVP*. [online]. ©2011 [cit. 2014-11-28]. ISSN: 1802-4785. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogicky_lexikon/P/Pr%C3%A1va_d%C3%ADt%C4%9Bte

Prezident republiky vetoval antidiskriminační zákon. *Václav Klaus* [online]. ©2008 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/418>

Rodičovství gayů a leseb, proč to v ČR pořád nejde? *PROUD* [online]. ©2014 [cit. 2014-11-27]. Dostupné z: <http://www.proudem.cz/novinky/167-rodicovstvi-gayu-a-leseb-proc-to-v-cr-porad-nejde.html>

Rodiny a společnost. *Stejná rodina* [online]. ©2013-2014 [cit. 2014-11-10]. Dostupné z: <http://www.stejnarodina.cz/rodiny-a-spolecnost.html>

Stovky dětí bez právní jistoty – novela by měla pomoci. *PROUD* [online]. ©2014 [cit. 2014-11-27]. Dostupné z: <http://www.proudem.cz/pro-media/144-stovky-deti-bez-pravni-jistoty-novela-by-mela-pomoci.html>

Stud Brno [online]. ©2015 [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: <http://www.stud.cz/>

Translidé. [online]. © 2003- 2015 [cit. 2015-01-17]. Dostupné z: <http://www.translide.cz/transforum>

Trans lidé. *PROUD* [online]. ©2014 [cit. 2014-11-27]. Dostupné z: <http://www.proudem.cz/trans-lide.html>

Transsexualita. *Wikipedie, otevřená encyklopedie* [online]. ©2014 [cit. 2014-10-25]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Transsexualita>

Veřejný ochránce práv [online]. © 2015 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/>

Vláda České republiky [online]. ©2009-2014 [cit. 2015-01-07], [cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/vybor-pro-sexualni-mensiny-24225/>

Vyplň to.cz [online]. ©2008-2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <https://www.vyplnto.cz/databaze-dotazniku/dotaznik-pro-respondenty-s-v/>

Vyplň to.cz [online]. ©2008-2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <https://www.vyplnto.cz/databaze-dotazniku/dotaznik-pro-respondenty-s-m/>

SEZNAM GRAFŮ

Číslo grafu	Název grafu	Strana
1	Jste:	56
2	Váš věk:	56
3	Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:	57
4	Vaše bydliště je:	57
5	Jste:	59
6	Váš věk:	59
7	Váš rodinný stav:	60
8	Máte děti?	60
9	Vaše nejvyšší dosažené vzdělání je:	61
10	Oblast Vašeho povolání:	61
11	Bydlíte:	62
12	Homosexualita je dle Vašeho názoru:	63
13	Bisexualita je dle Vašeho názoru:	64
14	Transsexualita je dle Vašeho názoru:	64
15	Mají homosexuální páry podle Vás právo vychovávat děti?	65
16	Myslíte si, že by neheterosexuální rodiče mohli být dobrými rodiči?	65
17	Jaký je Váš názor na model stejnopohlavní rodiny?	66
18	Domníváte se, že neheterosexuální rodiče mohou vytvořit pro výchovu dětí stejné podmínky jako rodiče heterosexuální?	66
19	V případě výchovy dítěte neheterosexuálními rodiči může nastat problém v:	67
20	Víte, že pokud homosexuální jedinec nevstoupí do registrovaného partnerství, může si dítě osvojit?	68
21	Jak nahlížíte na skutečnost, že homosexuální jedinec si dítě osvojit může, zatímco registrovaný homosexuální pár ne?	68
22	Je dle Vašeho názoru potřebná změna této legislativy?	69
23	Souhlasili byste s osvojením dětí registrovanými páry?	69
24	Považujete za diskriminaci umožnění asistované reprodukce (umělé oplodnění) pouze párům heterosexuálním?	70
25	Jaký postoj máte k uplatnění reprodukčních práv u lesbických žen?	70

26	Domníváte se, že by výchova dítěte uskutečňována dvěma lesbickými ženami – matkami (biologickou a tzv. sociální) mohla negativně ovlivnit jeho budoucí vývoj a socializaci ve společnosti?	71
27	Stal/a jste se někdy obětí diskriminace, protože bylo známo, že máte menšinovou sexuální orientaci?	72
28	Setkal/a jste se někdy s diskriminací z důvodu Vaší menšinové sexuální orientace v oblasti:	72
29	Považujete současnou právní úpravu v oblasti rodičovských práv neheterosexuálních rodičů za diskriminační?	73
30	V případě, že žijete nebo byst žili v registrovaném partnerství a Váš registrovaný partner by měl dítě/děti z minulého heterosexuálního svazku, přál/a byste si je osvojit?	73
31	Pokud by to bylo možné, chtěl/a byste adoptovat cizí dítě, např. z dětského domova či kojeneckého ústavu?	74
32	Jak nahlížíte na fakt, že gay či lesba nežijící v registrovaném partnerství má oproti párům registrovaným možnost osvojit si dítě?	74
33	Současná legislativa umožňuje podstoupení asistované reprodukce (umělé oplodnění) pouze heterosexuálním párům. Byla byste z důvodu touhy po založení rodiny ochotna tento zákon obejít či znáte ve svém okolí někoho, kdo by byl?	75
34	Byla byste ochotna podstoupit heterosexuální styk z důvodu touhy po dítěti, či znáte ve svém okolí někoho, kdo by byl?	76
35	Znáte ve svém okolí nějaký lesbický pár, který asistovanou reprodukci již podstoupil?	76
36	Domníváte se, že děti, které by se narodily lesbickým párům za využití metod asistované reprodukce, tudíž s „otcem neznámým“, by tímto v budoucnu mohly nějak trpět (např. socializace v kolektivu, jejich psychický vývoj, ovlivnění sexuální orientace apod.)?	77